

ร้อยเรียงจากการฟังเข้าใจขึ้น ๆ

โดย

พล.อ.ต.หญิง กาญจนา เชื้อทอง

จุดประสงค์ในการบรรยาย แนวทางเจริญวิปัสสนา

สำหรับเรื่องของการบรรยายธรรมตามเรื่องที่ได้ตั้งใจไว้ก็คือ “แนวทางเจริญวิปัสสนา” เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นธรรมส่วนของปริยัติธรรม หรือปรมัตถธรรม จะเป็นเรื่องจิตบ้าง เรื่องเจตสิกบ้าง หรือเรื่องของโพธิปักขิยธรรมบ้าง เรื่องของปัจจัยบ้างก็ตาม จุดประสงค์ก็เพื่อที่จะเกื้อกูลให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งสติสามารถที่จะเริ่มระลึก รู้ ศึกษา ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามที่เข้าใจเพิ่มขึ้น จนสามารถที่จะคลายการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

จากคำบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ครั้งที่ ๑๒๖๕

ประโยชน์ของการศึกษาเรื่องปฏิสนธิจิต

ประโยชน์ที่จะรู้เรื่องปฏิสนธิจิตก็คือ หลังจุติของชาตินี้แล้ว คือ หลังจากตายแล้ว ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อทันที ซึ่งไม่รู้ว่าจะเป็นวันไหน ไม่จำกัดวัย ว่าจะต้องเป็นในวัยไหน และก็ไม่ได้จำกัดกาลเวลาว่าจะเป็นเช้า สาย บ่าย ค่ำ อาจจะเป็นเย็นนี้ พรุ่งนี้ หรือเมื่อไรก็ได้ ซึ่งเมื่อจุติจิตเกิดแล้วดับไป ปฏิสนธิจิตต้องเกิดขึ้นสืบต่อทันที จึงเป็นสิ่งที่ควรจะต้องรู้เรื่องของปฏิสนธิจิต เพราะเหตุว่าจะต้องมีปฏิสนธิจิตต่อจากจุติจิต และเมื่อปฏิสนธิจิตเกิดแล้ว ก็จะต้องมีจิตอีก แล้วก็มีปฏิสนธิอีก จิตอีก ปฏิสนธิอีก ตลอดเรื่อยไปในสังสารวัฏ ทำให้เป็นแต่ละบุคคลซึ่งไม่สามารถจะระลึกได้ว่า ได้เคยเป็นใครมาแล้วในอดีต แต่ว่าจะเคยเป็นใครมาแล้วในอดีต ก็เป็นอดีตจริงๆ คือ ไม่สามารถที่จะกลับไปสู่ความเป็นบุคคลนั้นได้อีก นี่คิดโดยระยะที่ห่าง แต่ถ้าสติปัญญาเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดในขณะนี้ เช่น ระลึกถึงลักษณะของสภาพแข็งที่กำลังปรากฏ ควรที่จะได้ทราบด้วยว่า เพียงชั่วขณะหนึ่งในสังสารวัฏที่แข็งนั้นปรากฏแล้วแข็งที่กำลังปรากฏนั้นจะไม่กลับมาปรากฏอีกเลย เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเห็นขณะหนึ่ง ก็เป็นเพียงชั่วขณะเดียวหนึ่งในสังสารวัฏ การได้ยินสิ่งหนึ่งสิ่งใด

เสียงหนึ่งเสียงใดก็ตาม ก็เป็นเพียงชั่วขณะหนึ่งในสังสารวัฏ เสียงที่ได้ยินและผ่านไป แล้ว ก็จะไม่กลับมาได้ยินอีก เพราะฉะนั้น แต่ละขณะจึงเป็นการเกิดขึ้นและดับสูญไป ไม่กลับมาอีกเลย แต่ว่ามีปัจจัยที่จะทำให้สภาพธรรม คือ นามธรรม จิตและเจตสิก เกิดดับสลับต่อไม่มีวันหยุด เมื่อจติแล้ว ก็ต้องปฏิสนธิอีก เมื่อปฏิสนธิแล้ว ก็จติอีก แล้วก็ต้องปฏิสนธิอีก จุตติอีกเรื่อยๆไป

จากคำบรรยาย "แนวทางวิปัสสนา" ครั้งที่ ๑๒๖๖

ศรัทธาของผู้เป็นสาวก

ดิฉันได้อ่านคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ ที่ได้บรรยายที่วัดบวรนิเวศ ครั้งที่ ๒๐๖๐ ซึ่งคุณป้าสงวน สุจริตกุล ได้ถอดเทปคำบรรยายของท่านอาจารย์ไว้คิดว่ามีประโยชน์ในการเจริญสติปัฏฐานมา จึงขอนำมาเผยแพร่ต่อไปค่ะ

สำหรับศรัทธาของผู้ที่เป็นสาวก ข้อความในวิตถตสูตร ข้อ ๑๔ พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นइन คือ กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ สติ ๑ กำลัง คือ สมาธิ ๑ กำลัง คือ ปัญญา ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง คือ ศรัทธาเป็นइन อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศรัทธา ย่อมเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์... เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรมนี้เรียกว่ากำลัง คือ ศรัทธา

ท่านผู้ฟังเป็นอย่างนี้หรือเปล่าคะ มีศรัทธา ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาค หรือว่ายังสงสัย ยังคิดว่าเป็นไปไม่ได้ ยังคิดว่าไม่จริง ที่สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้เกิดขึ้นแล้วดับไป นี่เป็นความต่างกันของผู้ฟังพระธรรม แล้วพิจารณาในเหตุผล กับผู้ที่ไม่ได้ฟังหรือว่าฟังแล้วไม่ได้พิจารณาโดยละเอียด ข้อที่จะรู้ได้ คือ การปฏิบัติ ถ้าเป็นผู้ที่เชื่อแน่ว่าพระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นสังขารธรรมซึ่งกำลังเกิดดับทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ ถ้าเชื่ออย่างนี้จริงๆ ผู้นั้นปฏิบัติไม่ผิด คือ เป็นผู้ที่มีปกติระลึกลักษณะ

ของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจากการไม่รู้เลยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จนกระทั่งรู้โดยการฟัง เป็นปัจจัยให้สติเกิดระลึก แล้วระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรม แล้วก็สังเกตพิจารณา แม้ว่ายังไม่สามารถแยกลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรมได้ แต่โดยการฟังบ่อยๆ รู้ว่าสภาพรู้เป็นอย่างหนึ่ง ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา ถ้าไม่หลงลืม ระลึกได้ เพราะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในพระปัญญาคุณของพระผู้มีพระภาค เพราะเป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมตามที่พระองค์ทรงแสดง

ไม่ควรลืมพยัญชนะที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุด

ข้อความจากคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ค่ะ

เพราะฉะนั้น ในมหาสติปัฏฐาน ไม่ควรที่จะลืมพยัญชนะที่เล็กที่สุด แต่สำคัญที่สุด คือ เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ธรรมดาค่ะ แต่ในขั้นต้น จะมีความรู้สึกเหมือนเราเจริญสติ ข้อความในพระไตรปิฎกก็ฟังดูข้อความเหมือนอย่างนั้น คือ ให้เจริญสติ แต่ว่าลึกลงไปกว่านั้น ก็จะรู้ว่าสติเจริญ ไม่ใช่เราเจริญ

ควรสะสมกุศล

ขอส่งข้อความบางส่วนจาก คำบรรยายของท่านอาจารย์ ครั้งที่ ๒๐๔๕ ค่ะ

ในวันหนึ่งๆ ผู้ที่ฟังพระธรรม เห็นคุณประโยชน์และเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานเป็นผู้ที่ตรงต่อตัวเอง ก็จะมีวันหนึ่งๆ กุศลจิตเกิดยากกว่าอกุศล แล้วเวลาที่กุศลจิตเกิด ก็จะเกิดเพียงชั่วขณะเล็กๆ น้อยๆ สั้นมาก แทรกสลับกับอกุศลซึ่งมีมากทีเดียวไม่ว่าจะเป็นไปในเรื่องของทานก็ดี หรือศีลก็ดี หรือคิดนึกก็ดี จะเห็นได้ว่าส่วนที่เป็นกุศลเล็กน้อย เกิดแทรกกับขณะที่เป็นอกุศลที่มีมาก คิดถึงเรื่องอะไรคะวันหนึ่งๆ จะเห็นสิ่งใด คิดถึงสิ่งนั้น ถ้าไม่สังเกตจะไม่รู้เลยคะว่า เป็นอกุศลตามตาที่เห็น ได้ยินเสียงอะไร ถ้าไม่สังเกตก็ไม่รู้อีกว่า เป็นอกุศลคล้อยตามเสียงที่ได้ยินนั้นแล้ว ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ยากเหลือเกินนะคะ ที่ใครสามารถจะพ้นฝ่าคลื่นของอกุศลธรรมได้บ่อยๆ เนื่องๆ ในวันหนึ่ง แต่สำหรับผู้สะสมกุศลแม้เพียงเล็กๆ น้อยๆ แต่สะสมไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมีกำลัง วันหนึ่งก็ย่อมสามารถที่จะประจักษ์

แจ้งลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ ซึ่งจะต้องศึกษาเรื่องของธรรมโดยละเอียด ทั้งที่เป็นอกุศลและทั้งที่เป็นกุศล ซึ่งท่านผู้ฟังจะศึกษาต่อไปเองได้จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา

ความหมายของคำว่า กุศล

ข้อความบางตอนจากคำบรรยายของท่านอาจารย์เรื่อง แนวทางเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ค่ะ

สำหรับความหมายของคำว่า “กุศล” ข้อความในอรรถสาธินี จิตตูปาทกัณฑ์ ได้แสดงความหมายของกุศลศัพท์ มีข้อความว่ากุศลศัพท์ใช้ในอรรถว่า ความไม่มีโรค ความไม่มีโทษ ความฉลาด และมีสุขเป็นวิบากคือ ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นกุศล ในขณะนั้นเป็นสภาพที่ไม่มีโรค คือ ไม่มี กิเลส ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ในขณะนั้นเมื่อไม่มีกิเลส ก็ย่อมไม่มีโทษ ไม่เป็นโทษทั้งตนเองและกับบุคคลอื่น ขณะใดที่กิเลสเกิดขึ้น ถ้าไม่พิจารณาว่า ขณะนั้นเป็นโรค โรคทางกายเห็นได้ เจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ไม่มีใครต้องการเลย แต่โรคทางใจไม่เคยเห็นแต่ถ้าทราบว่าจะขณะใดที่กิเลสเกิด ขณะนั้นเป็นโรค เพราะฉะนั้น จิตนี้มีโรคหลายอย่างแล้วแต่ว่าจะเป็นโรคโลภะ โรคโทสะ โรคอิสสา โรคมััจฉริยะ ก็มีประเภทของโรคต่างๆ ซึ่งก็ปรากฏอาการได้ จากคำพูดหรือว่าการกระทำแต่สำหรับกุศลธรรมนั้น ไม่มีโรค คือ ไม่มีกิเลส เพราะฉะนั้นก็ไม่มีโทษ นอกจากนั้นสำหรับกุศลบางประเภทก็เป็นความฉลาด และกุศลทุกประเภทมีสุขเป็นวิบากสภาวะที่ชื่อว่า กุศล เพราะอรรถว่า ยังปาปกรรมอันบัณฑิตเกลียด ให้ไหว ให้เคลื่อนไป ให้หวั่นไหว คือให้พินาศ อีกอย่างหนึ่ง สภาวะธรรมใด ย่อมผูกพันโดยอาการที่บัณฑิตเกลียด สภาวะธรรมนั้น ชื่อว่า กุสะ ธรรมที่ชื่อว่า กุศล เพราะอรรถว่า ย่อมถอนขึ้น คือย่อมตัดกุสะ กล่าวคืออกุศลเหล่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง ญาณ ชื่อว่า กุสะ เพราะทำอกุศลอันบัณฑิตเกลียดให้สิ้นสุด หรือเบาบาง อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่า กุศล เพราะอรรถว่า อันญาณชื่อกุสะนั้นพึงตัด คือ พึงถือเอา พึงให้เป็นไปทั่วด้วยกุสญาณนั้น นี่คือทุกๆ ขณะที่เป็นกุศล แม้ในขณะนี้ อีกอย่างหนึ่งชื่อว่า กุศล เพราะอรรถว่า ธรรมแม้เหล่านี้ ย่อมตัดส่วนสังกิเลสที่ถึงส่วน

ทั้งสอง คือ ที่เกิดขึ้นแล้วและยังไม่มีเกิด เหมือนหญ้าคา ย่อมบาดส่วนแห่งมือที่ลูบคมหญ้าทั้งสอง เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า กุศล เพราะอรรถว่า ย่อมตัด คือ ย่อมทำลายอกุศล เหมือนหญ้าคา ฉะนั้นในบรรดาธรรมทั้งสามนั้น กุศลมีความไม่มีโทษและมีวิบากเป็นสุข เป็นลักษณะอกุศลมีโทษและมีทุกข์เป็นวิบากเป็นลักษณะ อภัยากตะไม่มีวิบากเป็นลักษณะนี้คือสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวัน

เหตุที่ทำให้กุศลเจริญ

ข้อความบางตอนจากคำบรรยายของท่านอาจารย์คะ

ทุกคนอยากจะมีกุศลมากๆ บ่อยๆ แต่ว่ากุศลก็จะต้องมีเหตุที่จะให้เกิดด้วย ไม่ใช่ว่าเมื่อไม่มีปัจจัยอะไรเลย เพียงแต่อยากจะทำให้กุศลจิตเกิด และกุศลจิต ก็จะได้เกิดได้ ตามความต้องการ

สำหรับเหตุที่จะให้เกิดกุศลจิต ข้อความในอรรถกถา ปฏิสัมภิทามรรค แสดงจักร ๔ ซึ่งเป็นสมบัติ เป็นเหตุให้เกิดกุศล มีข้อความว่าอีกอย่างหนึ่ง จักร (การถึงพร้อม) ๔ คือ

- ❖ ปฏิรูปเทสวาโส การอยู่ในประเทศที่สมควร ๑
- ❖ สปุริสุปนิสสุโย การคบสัตบุรุษ ๑
- ❖ อตฺตสมฺมาปณฺธิ การตั้งตนไว้ชอบ ๑
- ❖ ปุพฺเพกตปุณฺญตา ความเป็นผู้มีบุญทำไว้ก่อน ๑

ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในบาลีนี้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักร ๔ ประการนี้เป็นเครื่องดำเนินไปของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้ประกอบแล้วดังนี้

พึงทราบว่าเป็นขณะ ด้วยอรรถว่าเป็นโอกาสรวมจักร ๔ เหล่านั้นเป็นอันเดียวกัน ด้วยว่าจักร ๔ เหล่านั้นเป็นโอกาสในการยังกุศลให้เกิดขึ้น

สำหรับข้อที่ ๑ คือ ปฏิรูปเทสวาโส การอยู่ในประเทศที่สมควร คือ ในประเทศที่มีพุทธบริษัท และมีคำสอนของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะฉะนั้นทุกท่านก็จะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีคำสอนของพระผู้มีพระภาคแล้ว การที่ใครจะมีกุศลเจริญขึ้นๆ เป็นสิ่งซึ่งยากที่จะเป็นไปได้

ข้อที่ ๒ สปุริสุปนิสสุโย การคบสัตนุรุช การฟังธรรมของสัตนุรุช

ข้อที่ ๓ อุตตสมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ คือ ถ้าเคยเป็นผู้ที่ไม่มีศรัทธามาก่อนแล้ว ก็เป็นที่มึศรัทธา ขณะนั้นก็แสดงว่าเป็นผู้ที่ตั้งตนไว้ชอบ

ข้อที่ ๔ ปุพฺเพตฺตปุณฺณตา ความเป็นผู้มีบุญทำไว้แล้วแต่ปางก่อนเป็นจักร ๔

ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ชีวิตของแต่ละท่าน แต่ละวันจะผันแปรไปทางไหนตามจักรที่หมุนไป ไม่มีใครรู้ ไซ้ไหมคะ แต่ก่อนนี้อาจจะอยู่ในประเทศหนึ่งสถานที่หนึ่ง ซึ่งไม่มีการฟังพระธรรม ไม่มีการศึกษาธรรมเลยอย่างท่านที่อยู่ต่างจังหวัดอาจจะไม่มีการฟังวิทยุเหมือนอย่างกับชาวกรุงเทพซึ่งมีโอกาสได้ฟังมานานแล้ว นี่ก็แสดงให้เห็นว่า วันหนึ่งวันใด บุญที่ได้กระทำไว้แต่ก่อน ก็ย่อมเป็นเสมือนจักรที่จะผันหรือหมุนให้ไปสู่การที่จะเจริญกุศลได้ ถ้าเป็นผู้ที่ได้กระทำบุญไว้แล้ว เพราะพระธรรมของพระผู้มีพระภาคนั้น ไม่สาธารณะกับทุกคน แล้วแต่ว่าใครเป็นผู้ที่ได้เคยฟังมาบ้างในครั้งก่อนๆ และได้เป็นผู้ที่มีศรัทธามาแล้วในครั้งก่อนๆ ย่อมเป็นจักรที่จะหมุนหรือ ผันให้มีโอกาสที่จะได้อยู่ในประเทศที่มีคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ามีโอกาสที่จะได้ฟัง และพิจารณา และตั้งตนไว้ชอบ เพราะเป็นผู้ที่ได้กระทำบุญไว้ก่อนแล้ว และสำหรับผู้ที่ไม่ได้กระทำบุญไว้ก่อน ชาตินี้อาจจะผ่านไป โดยที่ไม่มีโอกาสที่จะได้ฟังพระธรรม

ควรเห็นประโยชน์ของวิชา

ข้อความบางตอนจากคำบรรยายของท่านอาจารย์ ครั้งที่ ๒๐๕๐ ค่ะ

เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะได้เห็นประโยชน์ของวิชา เพราะถ้าวิชาไม่เกิด ไม่มีหนทางที่จะละคลายอวิชชาเลย ข้อความในสุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม ๓ ภาค ๗ - หน้าที่ 586 ข้อ ๒๔๗๐ มีข้อความว่า

[๒๔๗๐] บุคคลควรคบหาท่านผู้รู้ทั้งหลาย ละเอียดละเอียด เป็นพหูสูตฟังเป็นทั้งนักเรียน และได้ถาม ฟังตั้งใจฟังคำสุภาษิตโดยเคารพ นรชนทำอย่างนี้จึงจะเป็นผู้มีปัญญา ผู้มีปัญญานั้นย่อมพิจารณาเห็นกามคุณทั้งหลายโดยความเป็นของไม่ที่ยังเป็นทุกข์และเป็นโรคผู้เห็นแจ้งอย่างนี้ย่อมละความพอใจในกามทั้งหลายอันเป็นทุกข์ มี

ภัยอันใหญ่หลวงเสียได้ ผู้นั้นปราศจากราคะแล้ว กำจัดโทสะได้ พึงเจริญเมตตาจิตไม่มีประมาณงดอาชญาในสัตว์ทุกจำพวกแล้ว ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าถึงแดนพรหม

สำหรับผู้สามารถละความติดในรูปได้ ในเสียง กลิ่น รส โณภพพะ ปราศจากราคะแล้ว กำจัดโทสะแล้วเจริญเมตตาจิตไม่มีประมาณก็ย่อมบรรลุดุคคุณธรรมถึงความ เป็นพระอนาคามีบุคคลซึ่งเมื่อเป็นพระอนาคามีบุคคลแล้วก็จะเกิดในพรหมภูมิไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือ ในกามสุคติภูมิอีก สำหรับข้อความในพระไตรปิฎกเป็นข้อที่เตือนให้อบรมเจริญปัญญาแม้ในขุททกนิกาย เถรคาถา ท่านพระเถระทั้งหลาย ผู้ที่ยินดีในปัญญา ก็ได้กล่าวคาถาที่เป็นประโยชน์เพื่อเตือนให้อบรม ให้เจริญปัญญาอยู่เสมอ ซึ่งข้อความว่า เถรคาถา สัตตกนิบาต ท่านพระลกุณฏกเถระได้กล่าวคาถานี้มีข้อความว่า

[๓๖๒] ภัททิยภิกษุอยู่ ณ อัมพวาฏการามอันสวยงามในชฎแห่งป่า ได้ถอน ตัณหา พร้อมทั้งรากขึ้นแล้ว เป็นผู้เจริญด้วยคุณมีศีลเป็นต้น เพ่งฌานอยู่ในไพร่ สณทนี้ กามโกศบุคคลบางพวกย่อมยินดีด้วยเสียงตะโพน เสียงพิณและบัณเฑาะว์ แต่ความยินดีของพวกเขาไม่ประเสริฐ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ส่วนเรายินดีแล้ว ในคำสอนของพระพุทธเจ้า อยู่ที่โคนไม้ ก็พระพุทธเจ้าได้ประทานพรแก่เรา เรารับพร นั้นแล้ว ถือเอากายคตาสติอันโลกทั้งปวงพึงเจริญเป็นนิตย์ ชนเหล่าใดถืออุปารังเรา เป็นประมาณ และถือเสียงเราเป็นประมาณ ชนเหล่านั้นตกอยู่ในอำนาจฉันทราคะ ย่อมไม่รู้จักเรา คนพาลถูกกิเลสกันไว้รอบด้าน ย่อมไม่รู้ทั้งภายใน ไม่เห็นทั้งภายนอก ย่อมลอบไปตามเสียง แม้บุคคลผู้เห็นผลภายนอก ไม่รู้ภายใน แต่เห็นภายนอก ก็ลอบไปตามเสียง ส่วนผู้ใดมีความเห็นไม่ถูกกัน ย่อมรู้ชัดทั้งภายใน ทั้งเห็นแจ้งภายนอก ผู้นั้นย่อมไม่ลอบไปตามเสียง

เป็นพระอรหันต์ประกอบด้วยปัญญา แต่คำที่ท่านกล่าว ก็เป็นคาถาที่เตือนผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ และอาจจะเป็นผู้ที่ไม่เห็นกิเลสเล็กๆน้อยๆของตนเองแต่ถ้าเป็นผู้ที่เห็นกิเลสเล็กๆน้อยๆของตนเอง ก็จะได้รู้ความหมายของคาถาของท่านพระเถระเหล่านั้น ที่ว่าคนพาลถูกกิเลสกันไว้รอบด้าน ย่อมไม่รู้ทั้งภายใน ไม่เห็นทั้งภายนอก ย่อมลอบไปตามเสียงฟังอย่างนี้ อาจจะยังไม่ทราบว่า กำลังไม่รู้ทั้งภายใน ไม่เห็นทั้ง

ภายนอก ไม่รู้ทั้งภายใน คือ ไม่รู้สภาพธรรมที่ปรากฏที่ตนเองตามความเป็นจริงซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ตลอดเวลา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ โลภะ โทสะ โมหะ อิสสา มัจฉริยะ ความแข่งดี มานะ ความสำคัญตน หรือทางฝ่ายที่เป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่างๆเหล่านั้นจะ เมื่อสติปัญญาไม่เกิด ย่อมไม่รู้ทั้งภายใน ไม่เห็นทั้งภายนอก ย่อมล่องไปตามเสียงแม้บุคคลผู้เห็นผลภายนอก ไม่รู้ภายใน แต่เห็นภายนอก ก็ล่องไปตามเสียง ผู้ที่เห็นผลภายนอก เช่น เห็นลาภบ้าง เห็นยศบ้าง เห็นทรัพย์สมบัติบ้าง นี่เป็นผลภายนอก แต่ไม่รู้ภายใน คือ ไม่รู้เหตุที่จะให้เกิดผลต่างๆ เหล่านั้น ก็ล่องไปตามเสียง ทุกคน ทุกวัน ล่องไป จิตใจนี้ล่องไปตามเสียงชมบ้าง เสียงติบ้าง แต่ผู้ที่มีความเห็นไม่ถูกกัน ย่อมรู้ชัดทั้งภายใน ทั้งเห็นแจ้งภายนอก ผู้นั้นย่อมไม่ล่องไปตามเสียง

วิริยกา

ข้อความบางตอนจากคำบรรยายของท่านอาจารย์ ครั้งที่ ๑๙๕๒ ค่ะ

เพราะฉะนั้น ในวันหนึ่ง ๆ ก็นึกคิดว่า สัตว์เดรัจฉานเกิดมาแล้ว ก็มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และมีโลภมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต แล้วคนที่เกิดเป็นมนุษย์ล่ะ มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าจะปล่อยให้มีแต่อกุศลมากๆ ก็คงไม่ต่างกับสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งมีโลภะ โทสะ โมหะ แต่ถ้าผู้ใดเจริญกุศล นี่เป็นสิ่งที่ทำให้ต่างกัน เพราะโอกาสของการเกิดเป็นมนุษย์ ควรจะเป็นโอกาสที่จะได้เจริญกุศล เพราะถ้าเกิดในอบายภูมิ ไม่สามารถที่จะเจริญกุศลได้ นี่ก็เป็นวิริยกาที่แสดงให้เห็นว่า ควรที่จะเจริญกุศลทุกประการ เพราะว่า การเกิด การตายเป็นธรรมดาของชีวิต เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องตาย และทุกคนที่เกิดตายๆ ก็จะต้องเป็นไปตามกรรม แล้วแต่ว่าในภพไหนชาติไหน จะเป็นผลของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม อย่างในชาตินี้ที่เกิดเป็นมนุษย์ เป็นผลของกุศลกรรม แต่ว่าตอนที่จุติ คือ ตอนที่ตาย ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้ว่า กรรมใดจะให้ผล ทุกคนเคยเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานมาแล้วทั้งนั้น และทุกคนก็เกิดในสววรรค์มาแล้วทั้งนั้น แต่ไม่รู้ว่ชาติไหนเป็นเปรต เป็นสัตว์ในนรก เป็นสัตว์เดรัจฉานประเภทไหน แต่ถ้าคิดถึงสภาพของปรมัตถธรรม โดยที่ไม่คิดถึงรูปร่าง อกุศลวิบากจิตไม่ว่าจะเกิดกับสัตว์เดรัจฉาน หรือเปรต หรือนรก อสุรกาย หรือมนุษย์ หรือเทวดา สภาพของอกุศล

วิบาก ก็เป็นอกุศลวิบาก คือ จิตที่เกิดขึ้นเห็นสิ่งที่ไม่ดีทางตาเหมือนกันหมด ถ้าไม่คำนึงถึงรูปร่าง อกุศลวิบากจิตก็คือขณะที่จักขุวิญญาณเกิดขึ้นเห็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นการเห็นอะไรทั้งนั้น โสทวิญญานอกุศลวิบากก็ได้ยินเสียงที่ไม่ดี ฆาน วิญญานอกุศลวิบากก็ได้กลิ่นที่ไม่ดี ชิวหาวิญญานอกุศลวิบาก ก็ลิ้มรสที่ไม่ดี ทุกขกายวิญญานอกุศลวิบาก ก็รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสที่ทำให้เกิดทุกข์เวทนาสัมผัสปฏิจันนอกุศลวิบาก ก็รับอารมณ์ต่อจากจักขุวิญญาณหรือโสทวิญญานหรือฆานวิญญาน หรือชิวหาวิญญาน หรือกายวิญญาน โดยรู้อารมณ์ที่ไม่ดีสันติระณอกุศลวิบาก ก็เกิดต่อจากสัมผัสปฏิจันนะ

อาหารของสติปัฏฐาน

ข้อความจากคำบรรยายบางตอนของท่านอาจารย์คะ

สำหรับท่านที่เห็นประโยชน์ของสติ และรู้ว่าสติที่เจริญสมบูรณ์ถึงขั้น คือ ขั้นสติปัฏฐานสามารถที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท แต่ก็ไม่ใช่ว่าสติปัฏฐานจะเกิดได้ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นก็ควรที่จะได้เข้าใจว่า อะไรเป็นอาหารของสติ เพราะทุกอย่างที่จะเจริญขึ้น ก็จะต้องมีอาหาร

ข้อความในอังคุตตรนิกาย ปฐมปัณณาสก อริยาสุต ข้อมความบางตอน มีว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าววิชาและวิมุตติว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โพชฌงค์ ๗ แม้โพชฌงค์ ๗ เราก็กล่าวว่ามีอาหารมิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรกล่าวว่า สติปัฏฐาน ๔ แม้สติปัฏฐาน ๔ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติปัฏฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓ (เพื่อที่จะไม่ให้ขาดสติ และประพฤตินุจริต เพราะ ถ้ากิเลสยังมีกำลังแรง เป็นผู้ที่ทำให้กระทำทุจริตอยู่เสมอ และหวังที่จะให้สติปัฏฐานเกิด ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะสติ ปัฏฐานเป็นสติขั้นที่สูงกว่าสติทั่วไป) แม้สุจริต ๓ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไร เป็นอาหารของสุจริต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย์ แม้การสำรวมอินทรีย์ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการสำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะเราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า

การทำไว้ในใจโดยแยบคายแม้การทำไว้ในใจโดยแยบคาย เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ควรกล่าว
ว่าศรัทธา แม้ศรัทธาเราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การฟังสังขารม แม้การฟังสังขารม เราก็กล่าวว่ามี
อาหาร มิได้ กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการฟังสังขารม ควรกล่าวว่า
การคบ สัมปยุต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคบสัมปยุตที่บริบูรณ์ย่อมยังการฟัง
สังขารมให้บริบูรณ์ การฟังสังขารมที่บริบูรณ์ ย่อมยังศรัทธาให้บริบูรณ์ศรัทธาที่
บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยแยบคายให้บริบูรณ์ การทำไว้ในใจโดยแยบคายที่
บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการ
สำรวจอินทรีย์ให้บริบูรณ์ การสำรวจอินทรีย์ที่บริบูรณ์ย่อมยังสุจริต ๓ ให้
บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ ที่
บริบูรณ์ย่อมยังโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและ
วิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

พร คือ ความตั้งใจที่จะทำกุศล

จากคำบรรยาย ชุดเทปวิทยุ ครั้งที่ ๒๑๐๕

ใกล้ปีใหม่แล้ว โดยมากทุกท่านก็ให้พรคนอื่น ให้พรมิตรสหาย ให้พรใครต่อ
ใคร ให้พรตัวเองบ้างดีไหม พร คือ ความตั้งใจที่จะทำกุศล ที่สามารถจะกระทำ
ได้ โดยที่แม้คนอื่นจะให้พรท่านสักเท่าไรก็ตาม แต่ถ้าท่านไม่ให้พรแก่ตัวของท่าน
เอง คือ ตั้งใจที่จะทำกุศลทุกประการที่สามารถจะกระทำได้ อันนั้นก็แค่
เพียงความคิดเรื่อง พร แต่พรจริงๆนั้น คือ ความตั้งใจที่จะกระทำกุศล และกุศลก็
อย่าได้คิดเรื่องของท่านอย่างเดียว เพราะ กุศลควรจะเป็นทุกประการ ไม่ใช่แต่
เฉพาะในเรื่องของท่านเท่านั้น อย่างท่านที่อาจจะไม่ได้พิจารณาตนเอง ไม่ได้
พิจารณาจิตของตนเอง ถ้าให้พรแก่ตัวเองบ้าง คือ ว่าเริ่มพิจารณาจิตของตนเอง
ไม่ใช่เพียงแต่ให้ท่านกุศลเท่านั้น

ทุกขอริยสัจ คือ ความจริง

จากคำบรรยาย ชุตเทปวิทยุ ครั้งที่ ๒๑๐๖

อะไรก็ตามที่จะเตือนให้ได้พิจารณาธรรม เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ แม้ว่าจะเป็นวัน เดือนปีที่ผ่านมาไป และชาวโลกนิยมนับถือกันว่าปีใหม่และปีเก่าก็ตาม แต่ว่าสำหรับผู้ ที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมก็ยังอาศัยเหตุอันเป็นเครื่องระลึกได้ว่าได้มีความเข้าใจในสภาพ ธรรมมากน้อยแค่ไหนเพิ่มขึ้นแล้วมากน้อยแค่ไหนเพราะคำว่า “พหูสูต” คือ ผู้ที่ฟังพระ ธรรมแล้วเข้าใจอรรถของพระธรรม ถึงแม้จะเป็นผู้ที่ฟังน้อยเพราะคงจะมีส่วนมาก ที่เดียวที่ไม่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกจบทั้งอรรถกถาฎีกาแต่เป็นผู้ที่พิจารณาข้อความที่ได้ ฟังมาน้อย โดยที่ไม่ผ่านไป เช่น คำว่า “จิต” เป็นสภาพรู้เป็นลักษณะรู้ เป็นธาตุรู้ เพียง คำเดียวนี้ และมีอยู่ทุกขณะ แต่ว่าเข้าใจลักษณะของจิตจริงๆ สติระลึกตรงลักษณะของ จิต ซึ่งเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เพิ่มขึ้นพอที่จะพิจารณาได้ว่ามีความคุ้นเคยและชินกับ สภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ซึ่งเป็นเพียงธาตุรู้ หรือสภาพรู้ ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่ เคยรู้ เมื่อหลายปีก่อนก็ไม่เคยได้ยินได้ฟังเลย และเมื่อมีการได้ยินได้ฟังขึ้น ถึงแม้ว่าจะ เป็นเพียงคำเดียวคือคำว่า “จิต” แต่ก็ยังสามารถที่จะเกื้อกูลให้ผู้พิจารณาธรรม ไม่ผ่าน เลยไป แต่พยายามที่จะศึกษาด้วยการระลึกได้ รู้ว่าในขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ เป็น ธาตุรู้อย่างไร เป็นอาการรู้อย่างไร และสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ก็เป็นแต่เพียงสภาพ ธรรมที่สามารถกระทบกับจักขุปสาทเท่านั้น ที่มีความสำคัญว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ต่างๆ ตามความเป็นจริงแล้วก็ลดความสำคัญลง จนกระทั่งเหลือเพียงเป็นสิ่งที่มีความจริง อย่างหนึ่งที่สามารถที่จะปรากฏเมื่อกระทบกับจักขุปสาทในขณะที่จักขุปสาทยังไม่ดับ เท่านั้นเอง เมื่อจักขุปสาทดับ การเห็นก็ดับ สิ่งที่ปรากฏทางตาก็ดับนี้คือทุกขอริย สัจ คือ ความจริง

ข้อความที่อาจช่วยให้เข้าใจเรื่องสติปัฏฐานมากยิ่งขึ้น

จากคำบรรยาย ชุตเทปวิทยุ ครั้งที่ ๗๘๒

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ การระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่าสภาพที่ปรากฏที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคลตัวตนนั้นเป็นอย่างไร เพราะเคยยึดถือว่า เป็นตัว ตนที่กำลังเห็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือว่าบุคคลต่าง ๆ เพราะตามความเป็นจริงนั้น เวลาฟัง เรื่องของการเห็น ก็คือในขณะนี้คือฟังเรื่องของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ คือ กำลังเห็นใน ขณะนี้นั่นเองเพราะฉะนั้น สติคือ ขณะที่รู้สึกตัว แล้วศึกษาว่า ขณะเห็นนี้ก็เป็นแต่เพียง สภาพรู้ อารมณ์รู้ หรือธาตุรู้ชนิดหนึ่ง เพราะคำว่านามธรรม รูปธรรมก็เคยได้ยิน ได้ฟังกันมา บ่อยมากทีเดียว แต่ว่านามธรรมไม่ใช่ชื่อ หรือว่านามธรรมไม่ใช่เรื่องของธรรม แต่เป็นสภาพที่กำลังมีจริงที่กำลังรู้ เป็นสภาพรู้ เป็นอารมณ์รู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะฉะนั้น ในขณะนี้ที่ จะรู้ว่ามีนามธรรมมีอะไรบ้าง ก็คือขณะนี้ที่กำลังเห็นใหม่ ถ้ากำลังเห็น ขณะนั้นก็จะเป็นสภาพของสภาพธรรมที่มีจริง ซึ่งเป็นสภาพรู้ เป็นอารมณ์รู้ เป็นธาตุรู้ แล้วไม่ใช่มีแต่เห็น ได้ยินก็ มี ขณะที่ได้ยินนั้นเป็นอย่างไร ที่ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นนามธรรมที่ได้ยิน ก็คือในขณะนั้น ระลึกได้ว่า ขณะที่ได้ยินนั้นเป็นอย่างไร ที่ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นนามธรรมที่ได้ยิน ก็คือในขณะนั้นระลึกได้ว่าขณะที่ได้ยินนั้นเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอารมณ์รู้อย่างหนึ่ง เพราะสภาพรู้ หรือนามธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่ขาดเลย และมีลักษณะต่างๆ คือ รู้อารมณ์ต่างๆ เช่น นามธรรมทางตา ก็เห็นเท่านั้น นามธรรมทางหูก็ได้ยินเท่านั้น ไม่ใช่ขณะที่คิดนึกถึงความหมายของสิ่งที่กำลังได้ยิน เพราะฉะนั้นสภาพธรรมตามความเป็นจริง มีลักษณะจริงๆ ให้ศึกษาให้เข้าใจเพิ่มขึ้นโดยที่แม้แต่เพียงความหมายหรืออรรถของคำว่า นามธรรม ก็จะต้องรู้ว่า หมายถึง สภาพรู้ อารมณ์รู้ ธาตุรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำลังรู้ ไม่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ มีสภาพนามธรรมที่กำลังรู้ แต่ยังไม่ขึ้นต่อการที่จะศึกษาโดยน้อมไปรู้ในขณะที่กำลังเห็นจริงๆ ขณะที่กำลังได้ยินจริงๆ ขณะที่กำลังจำได้จริงๆ ขณะที่กำลังคิดนึกจริงๆ ในขณะนี้นั่นเอง

ธรรมบนโต๊ะอาหาร

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖ ต.ค. ๕๑ ไปฟังธรรมที่มูลนิธิฯ มีโอกาสร่วมทานอาหารกลางวันกับท่านอาจารย์สุจินต์ ระหว่างรับประทานอาหาร ท่านก็พูดธรรมให้ฟังด้วยรู้สึกดีมาก ๆ จนไม่อยากเก็บความรู้ที่ได้ในวันนั้นไว้คนเดียวตอนหนึ่ง

ท่านอาจารย์พูดว่า "รู้ใหม่ว่า หลับอยู่ตลอดเวลา เวลาทานข้าวก็หลับ เวลาพูดคุยก็หลับ เวลาคิดนึกก็หลับ"

มีท่านผู้หนึ่งแย้งว่า "ตื่นเวลาฟังธรรม"

ท่านอาจารย์ "เวลาฟังธรรมก็หลับค่ะ"

อีกท่านพูดว่า "ตื่นเวลาเข้าใจธรรม"

ท่านอาจารย์ "เวลาเข้าใจธรรมก็หลับค่ะ" "อ้าว !" เราร้องในใจ

ท่านอาจารย์ "ตื่น...เวลาที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตามความเป็นจริง ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล"

เราคิดในใจ "อ้อ อย่างนั้นเราก็ไม่เคยตื่นเลยสินะ ในสังสารวัฏอันยาวนานนี้ เคยตื่นสักขณะหนึ่งไหมนะ? ซึ่งไม่มีใครรู้ได้ แต่เรารู้ตัวเองดีว่าชาตินี้ยังไม่เคยตื่นเลยสักขณะเดียว"

ท่านอาจารย์พูดเหมือนรู้ใจว่า "หลับมาเนิ่นนานในสังสารวัฏ"

เราเพิ่งเข้าใจคำว่า "พุทโธ" ที่เคยถูกสอนให้ท่องในใจเวลากลัวภัยหรือเวลาต้องการได้บุญมาตั้งแต่เป็นเด็กเล็กๆ ตอนนั้นไม่รู้ความหมายเลยว่า "พุทโธ" หมายถึงอะไรพอโตขึ้นหน่อย ได้มาศึกษาธรรม ก็รู้ว่า "พุทโธ" แปลว่า "ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน" ก็คิดว่าตัวเองเข้าใจความหมายของ "พุทโธ" แล้ว คิดว่าตื่นก็คือไม่หลับเหมือนตื่นนอนอย่างนั้น เพิ่งเข้าใจความหมายของผู้ตื่นวันนี้เอง ตื่น คือ ตื่นจากความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม เมื่อรู้จึงตื่นเมื่อตื่นจึงเบิกบาน เพราะไม่ยึดถือสภาพธรรมนั้นๆ ว่าเป็นตัวตน

กราบเท้าขอบพระคุณท่านอาจารย์มาด้วยความเคารพอย่างสูงที่ท่านถ่ายทอดความเข้าใจธรรม ที่ท่านบอกว่า คัมภีระ คือ ลึกซึ้ง ยากที่จะเข้าใจ มาอธิบายให้บัวในตมเข้าใจได้ในเวลาสั้นๆ แต่ความจริงก็ต้องสะสมการฟังธรรมมาก่อนหลายสิบปีเหมือนกันจึงจะเข้าใจได้

เรื่องที่ไม่ดีเกิดจากจิตที่ไม่ดี

ระยะนี้รู้สึกมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ไม่สบายใจ เป็นกังวล บังเอิญได้ถอดเทปคำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนาครั้งที่ ๑๒๔๙ ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตัวเองพอดีเมื่ออ่านแล้วเบาสบายขึ้นมาก รู้ว่าเป็นกิเลสของตัวเองทั้งนั้น จึงอยากจะเผยแพร่ให้สหายธรรมท่านอื่นที่อาจจะอยู่ในสถานการณ์เดียวกันได้มีส่วนแห่งความรู้นี้ด้วย

...เรื่องราวต่างๆ ก็เป็นแต่เพียงชั่วขณะที่จิตคิดถึงเรื่อง ถ้าจิตไม่คิดถึงเรื่องนั้น เรื่องนั้นก็ไม่มี มีเพราะจิตคิด เกิดขึ้นคิด และเรื่องนั้นจะดีหรือเรื่องนั้นจะไม่ดี อยู่ที่สภาพของจิต ไซ้ไหมคะ พอเป็นเรื่องที่ไม่ดีย้อนกลับมาระลึกว่า จิตที่คิดเรื่องนั้นเป็นจิตที่ไม่ดี แค่นี้เราก็ตระหนักแล้วไซ้ไหม เพราะว่าเป็นโทษเป็นภัย เพราะว่าเป็นการสะสมสภาพของจิตที่ไม่ดี คือถ้าเราสามารถที่จะมีสติแต่ละขั้นได้ก็เป็นกุศล อย่างที่ว่าเรื่องไม่ดีนี้ถึงจิตทีเดียว ที่ว่าเรื่องไม่ดีนั้นปรากฏ เพราะจิตที่ไม่ดีกำลังนึกถึงเรื่องที่ไม่ดีแค่นี้ยังไม่ถึงสติปัฏฐานก็เป็นประโยชน์แล้ว ไซ้ไหมคะ....

เพราะฉะนั้น ถึงแม้สิ่งที่ไม่ดีจะปรากฏ ทางตาให้เห็น ทางหูให้ได้ยิน ไม่คิดถึงสิ่งที่ไม่ดีได้ เพราะดับแล้วคะ ไม่ฟังเสียงที่ไม่ดีได้ ก็เพราะดับแล้วเหมือนกัน เพราะฉะนั้น จิตที่เกิดต่อกุศลหรืออกุศล ถ้าต่อเรื่องที่ไม่ดี ก็แปลว่า อกุศลจิตกำลังพล้วพันพัวพันอยู่กับสิ่งที่เห็นไม่ดี ได้ยินไม่ดี ไซ้ไหมคะ แต่ถ้าจิตที่ดี ก็ดับไปเลย หหมดไปเลย ไม่มีอะไร ดับไปหมดแล้วเพราะฉะนั้น เราสามารถที่จะรู้จิตของเราได้จากเรื่องที่เราคิดถ้าเราคิดในเรื่องของบุญกุศล ไซ้ไหมคะขณะนั้นเป็นกุศลจึงมีเรื่องของบุญกุศลแต่ขณะไหนที่ไม่ใช่เรื่องของบุญกุศลขณะนั้นก็ทราบได้ถึงสภาพของจิตว่าจิตขณะนั้นไม่ใช่บุญ ไม่ใช่กุศล แล้วเราก็เก็บไว้เต็มเลย จิตประเภทที่ไม่ดี ใครก็เอาออกไปไม่ได้

บทสนทนาธรรมที่อินเดีย ๒๕๒๖ จากเทปคำบรรยายครั้งที่ ๑๒๔๙

ที่เก็บที่ปลอดภัยที่สุด

ท่านที่มีสมบัติท่านหาที่เก็บสมบัติอย่างปลอดภัยที่สุดใช่ไหมคะว่า สมบัติของท่านเก็บไว้อย่างไร ถึงจะปลอดภัยที่สุด แต่ว่าไม่มีที่ไหนที่ปลอดภัยเท่ากับที่ที่เก็บกรรมปลอดภัยที่สุด เพราะเก็บอยู่ที่จิตทุกๆ ดวงใครจะเอาไปไม่ได้เลยคะ ลมไม่กระทบสัมผัสแดดก็ไม่แผดเผา ไม่มีที่ไหนที่จะปลอดภัยที่จะเก็บสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เท่ากับที่เก็บของกรรม น่ากลัวไหมคะ หรือว่าดีใจที่มีที่เก็บที่ปลอดภัยมาก อกุศลกรรมทั้งหมดที่ได้กระทำแล้ว ไม่มีทางที่จะหายสูญไปได้ หรือว่ากุศลกรรมก็เช่นเดียวกันเก็บไว้อย่างปลอดภัยที่สุดในจิตทุกๆ ขณะแต่ละขณะ

จากการบรรยายแนวทางวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๒๗๐

การพักผ่อนที่ดีที่สุด

ช่วงนี้เป็นหน้าร้อน อากาศร้อนมากๆ หลายคนก็อยากจะหาที่หลบร้อนไปพักผ่อนตามที่ต่างๆ แต่การพักผ่อนที่ดีที่สุด คือ อะไร "การพักผ่อนที่ถูกต้องที่สุด คือ ขณะใดที่กุศลจิตเกิด ขณะนั้นเป็นการพักผ่อนทั้งกายและใจ กายก็ไม่เดือดร้อนไปด้วย อกุศลกรรม วาจาก็ไม่เดือดร้อนตามอกุศลจิตเพราะฉะนั้น ขณะใดที่เป็นกุศล ขณะนั้นเป็นการพักผ่อนได้ทันทีเป็นการพักผ่อนที่แท้จริง คือ พักจากการไหลไปของอกุศลในวันหนึ่งๆ"

จากส่วนหนึ่งของคำบรรยาย "แนวทางการเจริญวิปัสสนา" ครั้งที่ ๑๓๙๑

หรือจะเกิดมิจฉสัญญา

เมื่อวันที่ ๑๒ เม.ย. ๕๒ ดูทีวีเห็นภาพคนเสื้อแดงวิ่งไล่ทุบกระจกรถนายกอภิสิทธิ์ที่กระทรวงมหาดไทยด้วยความโกรธแค้นเห็นแล้วโทสะเดือดพลุ่งร่ากับน้ำร้อนเดือด หัวใจบีบหนวดตัวจนรู้สึกอึดอัด เข้าใจคำว่าใจหนู่ เป็นอย่างนี้เอง จึงปิดทีวี เพราะเกรงจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เนื่องจากเป็นทั้งความดันโลหิตสูงและไขมันในเส้นเลือดสูง กลัวจิตใจจะเกิดตอมนมีโทสะ และมาพิมพ์คำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ค่อยยังชั่วขึ้นหน่อย แต่ใจก็ไม่ผ่อนคลายเช่นเคยทำให้นึกถึงคำบรรยายของท่านอาจารย์ตอนหนึ่งว่า เหตุการณ์ในชีวิตทำให้รู้ว่าเคยสะสมการเจริญสติปัฏฐานมาในอดีตชาติหรือไม่ ถ้าเคย

สะสมมาก็จะเป็นปัจจัยให้เกิดโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาโดยแยบคาย) ที่จะให้เป็นกุศล ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ใดก็ตามทำให้รู้ว่าตนเองคงไม่เคยเจริญสติ-ปัญญามาก่อน โยนิโสมนสิการจึงไม่เกิด ทั้งๆ ที่ได้ยินได้ฟังธรรมมามากพอสมควร เช่นถ้ามีกัมมัฏสกาปัญญาจริง เชื่อว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม ใครทำกรรมใดไว้ ไม่ว่าดีหรือชั่วก็ต้องรับผลของกรรมนั้น ก็จะไม่เกิดโทสะรุนแรงอย่างนั้นเพราะรู้ว่า คนมีเวรย่อมประหัดประหารกัน จนกว่าจะหมดเวรกันไปเป็นธรรมดา หรือประจักษ์ว่าทุกอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่คงที่อยู่อย่างนี้เกิดแล้วก็ดับไปหรือเรื่องพระญาติของพระผู้มีพระภาคที่ทรงสู้รบกัน แม้พระองค์จะทรงห้ามถึง ๓ ครั้ง ก็ไม่สำเร็จ เพราะเป็นผู้มีเวรต่อกัน แล้วเราเป็นใคร แค่อายากให้เขาหยุดทะเลาะกันเท่านั้น จะทำให้เขาหยุดทันใจได้อย่างไร แต่ความรู้ที่ว่านี้ ก็เป็นเพียงขั้นจำ ไม่ใช่ขั้นประจักษ์แจ้งจึงยังไม่สามารถทำให้เห็นความธรรมดาของสภาพธรรมทั้งหมดได้ ท่านผู้ใดเกิดโยนิโสมนสิการประการใด กรุณาช่วยบอกด้วยค่ะ

มือที่มองไม่เห็น

วันนี้ ๑๙ เม.ย. ๕๒ ไปฟังธรรมที่มูลนิธิฯ โชคดีได้ร่วมรับประทานอาหารกลางวันกับท่านอาจารย์ ระหว่างการรับประทานอาหารมีการสนทนากันถึงเรื่องที่ยังอยู่ในความสนใจของทุกคน คือ เหตุการณ์สังกรานต์เดือด ต่างคนก็ออกความคิดเห็นว่าน่าจะทำอย่างนี้ในตอนนั้น หรือไม่น่าจะทำอย่างนี้เลย หรือน่าจะมีใครสักคนผู้กล้าหาญช่วยจัดการทำบางสิ่งบางอย่างที่จะยับยั้งความแตกแยกขัดแย้งที่มีอยู่ในขณะนี้ ต่างก็แสดงออกด้วยโทสะไม่อยากให้สังคมมีความขัดแย้งด้วยโลภะอยากให้ความสงบสุขกลับคืนมาเร็วๆ และด้วยโมหะ ความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ท่านอาจารย์พูดว่า ไม่ต้องทำอะไร เพราะมีมือที่มองไม่เห็นคอยจัดการอยู่แล้วมือที่มองไม่เห็น คือ กรรมที่จะติดตามทุกคนไปทุกขณะไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ถ้าพวกเรามั่นคงในเรื่องกรรมจริงๆ ก็จะไม่เดือดร้อนใจมากมายอย่างนี้ เพราะมือที่มองไม่เห็นนั้นจะติดตามไปจริงๆ

ที่พักและเสบียงในการเดินทางไกล

คนเดินทางไกลต้องมีที่พักริมทางเพื่อให้ร่างกายได้พักผ่อนจากความเมื่อยล้า และเสบียงที่ใช้ให้มีกำลังเดินทางต่อไป เราทุกคนเดินทางกันดารอันแสนไกลในสังสารวัฏเคยได้พักจากอกุศลที่เกิดเกือบทุกขณะหรือไม่ มีเสบียงที่จะให้มีกำลังเดินไปอย่างมีความสุขหรือไม่ที่พัก คือ ปัญญา ที่ทำให้จิตได้พักจากอกุศลธรรม เมื่อมีปัญญาแล้วกุศลจิตและกุศลกรรมก็เกิดตามมา เป็นเสบียง ให้ผลเป็นวิบากที่เป็นสุข ทำให้สามารถเดินทางกันดารอันแสนไกลนี้ได้ ดังนั้นจึงต้องฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยละเอียดให้เข้าใจเพื่อให้เกิดปัญญาซึ่งเป็นที่พักทางใจเป็นที่ให้เกิดเสบียงต่อไป

สรุปจากการสนทนากับท่านอาจารย์ วันที่ ๑๙ เม.ย. ๕๒

มารดาทางธรรม

ในการสนทนาธรรมวันอาทิตย์ที่ ๒๔ พ.ค. ๕๒ มีผู้ฟังหญิงท่านหนึ่งกล่าววกย่องท่านอาจารย์ว่า ท่านอาจารย์เป็นแม่ทางธรรม ที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจพระธรรม เธอมีความซาบซึ้งประทับใจมาก เราฟังแล้วก็อดซาบซึ้งจนน้ำตาไหลไปด้วยไม่ได้ท่านอาจารย์บอกว่า อย่าลืมแม่ที่ทำให้เกิดทุกภพชาติ คือ ตัณหา ซึ่งแม่คือตัณหานี้ควรฆ่า แล้วท่านถามพวกเราต่อว่า เคยโกรธคุณแม่ไหม ทุกคนตอบว่า เคย ท่านบอกว่าท่านขอเป็นกัลยาณมิตร ผู้หวังดีต่อกันตลอดเวลาดีกว่า เพราะเป็นแม่ก็ยิ่งโกรธกันได้

ทำไมฟังธรรมแล้วประทับใจ แต่ก็ลืมอย่างรวดเร็ว

สงสัยตัวเองเสมอว่าทำไมฟังธรรมแล้วชอบประทับใจ อยากจะจำให้นานๆ แต่แล้วก็ลืมอย่างรวดเร็วเพียงอ่านพบเหตุผลในการบรรยายเรื่องแนวทางเจริญวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๔๖๐ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

บรรดาปัญญาและสติทั้ง ๒ นั้น เพราะสติที่มีปัญญานำ จึงมีความสามารถทรงจำพยานุชนะไว้ได้ เพราะปัญญาที่มีสตินำ จึงมีความสามารถในการแทงตลอดความหมายได้นี่คือในขณะที่กำลังฟังในขณะนี้เองว่า ปัญญาและสติเกื้อกูลกันอย่างไร เพราะสติที่มีปัญญานำไม่ใช่สติเฉยๆ แต่ต้องเป็นสติที่มีปัญญานำ จึงมีความสามารถ

ทรงจำพยัญชนะไว้ได้ และเพราะปัญญาที่มีสดิโน่า จึงมีความสามารถในการแทงตลอดความหมายได้ คือ ไม่เผลอในการฟังและพิจารณาลักษณะของสภาพธรรมนั้น เพราะประกอบด้วยความสามารถทั้ง ๒ นั้น พระอานนท์เถระจึงมีความสำเร็จแห่งความเป็นพระธรรมภักตาคาริกะ คือ พระขุณคลังพระธรรม เพราะท่านสามารถตามรักษาคคลังพระธรรมที่สมบุรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะได้ อีกนัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์แสดงอาการทำให้ไว้ในใจโดยแยบคาย คือ พิจารณาไว้ในใจด้วยความแยบคายในขณะที่ฟังการแทงตลอดธรรมด้วยประการต่างๆ ย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ไม่ใส่ใจโดยแยบคาย เพราะบุคคลผู้มีจิตฟุ้งซ่าน จะฟังไม่ได้เป็นความจริง บุคคลผู้มีจิตฟุ้งซ่าน แม้อันพระธรรมก็กล่าวอยู่ด้วยสมบัติทั้งปวง ก็มักกล่าวว่า ข้าพเจ้ามิได้ฟัง นิมนต์พระคุณเจ้ากล่าวซ้ำถ้าใครกำลังฟุ้งซ่านในขณะนี้จะรู้สึกตัวได้จริงๆ ว่าแท้ที่จริงแล้วไม่ได้ฟัง คือใจกำลังคิดถึงอย่างอื่นแต่ว่าผู้ที่ไม่ได้ฟังแม้ว่าผู้กล่าวธรรมจะกล่าวอยู่ด้วยสมบัติทั้งปวงเพราะเหตุว่าพระธรรมทั้งหมดเป็นสมบัติที่มีค่าจริงๆ ถ้าเข้าใจ เพราะฉะนั้นในขณะที่มีผู้กล่าวธรรมแล้วจิตฟุ้งซ่านไม่ได้ฟัง ก็จะขอให้บุคคลนั้นกล่าวซ้ำอีกแต่การที่จะเป็นอย่างนี้ผู้ที่พิจารณาธรรมโดยแยบคายไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้นข้อความต่อไปมีว่า

“อนึ่งในที่นี้ บุคคลจะให้อัตตสัมมาปณิธิและบุพเพกตบุญญตาสำเร็จได้ ก็ด้วยโยนิโสมนสิการ เพราะบุคคลผู้ไม่ได้ตั้งตนไว้ชอบ หรือผู้ที่ไม่ได้ทำบุญไว้ในชาติปางก่อนจะมีโยนิโสมนสิการนั้นไม่ได้นี่ก็เป็นการที่จะส่งชี้ไปถึงการสะสมในอดีตของแต่ละคน ในขณะที่กำลังฟังว่า การที่ไม่สามารถจะเป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ คือ ตั้งตนไว้ชอบได้ก็เพราะเหตุว่าไม่ได้เป็นผู้ที่ทำบุญไว้ในชาติปางก่อน เพราะฉะนั้น ชาตินี้กำลังจะเป็นชาติปางก่อนของชาติหน้า ก็ควรที่จะได้สะสมบุญ คือ ตั้งใจฟังด้วยโยนิโสมนสิการก็คงจะต้องสะสมบุญ คือ การตั้งใจฟังด้วยความแยบคายในชาตินี้ เพื่อที่ชาติหน้าจะได้รับประโยชน์จากการฟังพระธรรมมากกว่านี้ใกล้จะล้มละลายแล้ว”

จากข้อความตอนหนึ่งของการบรรยายแนวทางวิปัสสนาครั้งที่ ๑๔๖๔ ทำให้เห็นว่าตนเองนั้นขาดทุนทุกขณะถ้าทำธุรกิจก็คงใกล้จะล้มละลายแล้ว แล้วท่านอื่นคิดอย่างไรคะ สวณานุตตริยะะ การฟังอย่างยอดเยี่ยม คือ การฟังเรื่องของสภาพธรรมที่ปรากฏแล้วพิจารณาจนเข้าใจ มิฉะนั้น แล้วโสตวิญญูณที่ได้ยินเสียง ก็จะนำมาซึ่ง

โลภะและโทสะอยู่เสมอ ถ้าเป็นเสียงที่ดีก็พอใจ ถ้าเป็นเสียงสรรเสริญก็พุ้งขึ้นด้วยความพอใจ ถ้าเป็นเสียงติเตียนก็จมลงด้วยความโทมนัสขัดเคืองเพราะฉะนั้น โสทวิญญูญาณ ซึ่งเป็นวิบากจิตเป็นผลของกรรม ทำให้ได้ยินเสียงต่างๆ เป็นสิ่งซึ่งมีเหตุปัจจัยที่ได้ทำแล้วในอดีต คือกรรมเป็นปัจจัยให้โสทวิญญูญาณเกิดขึ้น แต่ว่าขาดทุนหรือเปล่าเวลาที่ได้อินเสียงที่ดี แต่ว่าหลังจากที่ได้ยินแล้วขาดทุนไหม ถ้าอกุศลจิตเกิด เพียงได้ยินนิดเดียวแล้วเสียงนั้นก็ดับ ได้ยินก็ดับ ไม่มีอะไรเหลือเลย แต่ว่าโลภมูลจิตสะสมสืบต่อไปอีก โทสมูลจิตก็สะสมสืบต่อไปอีกเพราะฉะนั้น ก็น่าคิดว่า การได้ยินแต่ละครั้ง การเห็นแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเห็นสิ่งที่ดีประณีตสักเท่าไร หรือว่าได้ยินเสียงที่น่าพอใจสักเท่าไร ขาดทุนหรือเปล่า ถ้าอกุศลจิตเกิดก็ขาดทุน ได้ทุนมาดี คือ ได้ยินเสียงที่ดี น่าพอใจ แต่ว่ากลับขาดทุนเพราะเหตุว่าอกุศลจิตเกิดเพราะฉะนั้น การฟังพระธรรมเพื่อที่จะระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง จนกว่าปัญญาจะรู้ชัด แล้วไม่ต้องนึกถึงผล ถ้าสติเกิดก็ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเท่านั้นเอง และปัญญาที่ค่อยๆ รู้ขึ้น จะละความสงสัย บางคนก็บอกว่าสติเกิดบ่อย ปัญญาเพิ่มขึ้น ลืมคิดว่า ความสงสัยลดลงหรือเปล่า ไม่ใช่เพียงปัญญาเพิ่มขึ้น แต่ว่าความสงสัย ความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมต้องลดลงด้วย หรือไม่ก็คลายลงบ้างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตาที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ใดๆ ทั้งสิ้นเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น เริ่มเห็นอย่างนี้หรือยังไม่มีอะไรเลย นอกจากสิ่งที่กำลังปรากฏ และก็ยึดถือว่าเป็นบุคคลต่างๆ เป็นสิ่งต่างๆ ถ้าตรวบใดที่ยังยึดถืออยู่ ก็เป็นอัตตสัญญา

คิดถึงควมหลังอย่างไร จึงจะเป็นประโยชน์

จากคำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนาครั้งที่ ๑๔๖๙ ตอนหนึ่งว่า

ทุกคนเคยคิดถึงวันก่อนๆ แต่ขณะที่คิดถึงวันก่อนๆ เดือนก่อนๆ ปีก่อนๆ ลองพิจารณาว่า ขณะนั้นคิดด้วยความเป็นตัวตนหรือเปล่า แทนที่จะคิดว่าเมื่อวานนี้อยู่ที่ไหน สิ่งไหนเห็นเมื่อวานนี้อยู่ที่ไหน เสียงที่ได้ยินเมื่อวานนี้อยู่ที่ไหน เห็นเมื่อวานนี้อยู่ที่ไหน ได้ยินเมื่อวานนี้อยู่ที่ไหน ขณะนี้ไม่มีเลย เสียงเมื่อวานนี้ก็หายไปหมด กลิ่นเมื่อวานนี้ก็หายไปหมด ได้ยินเมื่อวานนี้ก็หายไปหมด เพราะฉะนั้น ตัวตนที่เคยมี เคยเป็นเมื่อวานนี้

ก็ยอมหายไปหมดด้วย สูญไปจริงๆ แล้วค่ะ ความเป็นบุคคลนี้ เมื่อวานนี้ ไม่มีเหลือเลย ฉันทะ นี่ก็จะเป็นเมื่อวานนี้ของพรุ่งนี้ เพราะฉะนั้น ในขณะนี้เอง ทุกๆ ขณะที่ผ่านมา ก็กำลังสูญสิ้นไปจริงๆ เมื่อดับแล้วก็ไม่สามารถจะยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ ถ้าใครยังยึดถืออยู่ก็เท่ากับยึดถือความว่างเปล่า แม้ในขณะเดียวกันก็หมดแล้วเพราะฉะนั้น ทุกอย่างที่เป็นชีวิตประจำวัน ถ้าคิดเรื่องอดีตก็ให้เป็นประโยชน์ โดยการที่รู้ว่า ไม่มี หมดแล้วจริงๆ จนกระทั่งมาถึงขณะนี้ก็จะได้ว่า แม้ในขณะนี้กำลังหมดไปๆ ไม่มีจริงๆ ด้วย โดยที่จะเกื้อกูลให้สติระลึกลักษณะของสภาพธรรม ถ้าคลายการยึดถือสภาพธรรม โดยรู้ว่า สภาพธรรมในขณะนี้ที่สติไม่ระลึกลักษณะของสภาพธรรมนั้นก็ดับหมดไป เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะระลึกลักษณะที่ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ การที่สติไม่เกิด ไม่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม จะทำให้ยังคงมีความเป็นตัวตน แล้วก็มียุทธธรรมที่ความจริงควรระวังเกี่ยว แต่ก็ไม่ระวังเกี่ยว แล้วก็ยังไม่คิดที่จะละด้วย เพราะเหตุว่าไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ทำให้มีความสำคัญในเรื่องราวต่างๆ บางคน คนอื่นทำผิดแล้วรับผิดชอบ ก็ยังไม่ยอมยกโทษ เพียงเท่านั้น สั้นๆ อย่างนี้ ก็จะเห็นอำนาจของกิเลสว่า ทำไมจึงมีกิเลสมาก ถึงแม้ว่าจะยกโทษ ก็ยกโทษไม่ได้ จะเก็บความโกรธไว้ทำไม จะผูกความโกรธไว้ทำไม เพราะเหตุว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเท่านั้น

เข้าใจแล้วว่าก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะทรงตรัสรู้ธรรม พระองค์ทรงได้บุพเพนิวาสานุสสติญาณ พระปัญญาเป็นเครื่องระลึกชาติได้ทำให้ทรงเห็นอย่างประจักษ์แจ้งว่าพระองค์ได้ทรงเคยเป็นพรหม เป็นเทพ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นมาณพ เป็นบัณฑิต เป็นคนจันทาล เป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือแม้แต่เกิดในนรก มีทั้งทรัพย์สมบัติ มหาศาล ทั้งชื่อเสียงเกียรติยศ วังศาลาฉาฎาติ บริวารมากมาย มีความสุขความทุกข์ แต่ทุกอย่างก็ดับไปหมดแล้ว ไม่หวนกลับมาเป็นเหมือนเดิมได้อีก แม้แต่ขณะนี้เอง จากการฟังพระธรรมที่ทรงพระมหากรุณาคุณแสดงโดยละเอียด ทำให้เข้าใจด้วยการพิจารณาตามกำลังสติปัญญาเล็กน้อยของตนว่า คำว่า “มีแล้ว หามีไม่” ว่าเป็นอย่างนี้เอง แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจถึงขณะนี้ที่กำลังหมดไป ว่าเป็นเช่นเดียวกัน

การตั้งต้น

เมื่อมีผู้ถามท่านอาจารย์ว่าจะเกื้อกูลคนที่เจริญสมาธิที่ไม่ถูกต้องอย่างไร ท่านบอกว่าให้เขาพิจารณาว่าระหว่างสมาธิกับปัญญา ต้องการอย่างไหน แล้วอธิบายต่อว่า ถ้าต้องการปัญญามีวิธีไหนที่จะปฏิบัติแล้วให้เกิดปัญญาก็จะต้องอาศัยการฟังพระธรรมให้เข้าใจเสียก่อนไม่ใช่ว่ามีวิธีปฏิบัติโดยที่ไม่เข้าใจอะไรเลย แม้แต่ผู้ที่ศึกษาพระอภิธรรมแล้ว แล้วก็คิดว่าประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของรูปนั้ก็จะต้องพิจารณาจริงๆ ว่า ถ้าเข้าใจในสภาพของปรมัตถธรรมที่ได้ศึกษาโดยถ่องแท้จริงๆ จะไม่เข้าใจผิดอย่างนั้น เพราะเหตุว่าเพียงข้อความที่ว่า “จิตเกิดขึ้นทีละ ๑ ขณะ” ขณะเดียวและจิตก็ต้องอาศัยปัจจัยจึงจะเกิดขึ้นโดยปัจจัยต่างๆ เช่น ความสำคัญของอารมณ์ปัจจัย อารมณ์เป็นสิ่งที่จิตเกิดขึ้นรู้ ถ้าอารมณ์ไม่มี ไม่เกิดขึ้น จิตจะรู้อารมณ์นั้นไม่ได้เลย เช่น เสียงเมื่อกันี้ ทุกคนได้ยิน ลองคิดถึงลักษณะที่ทุพลภาพที่มีกำลังของจิตแม้จะเป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้อารมณ์ก็จริงแต่จิตเกิดขึ้นไม่ได้ จิตจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างปรุงแต่งให้เกิดขึ้น และอารมณ์เป็นสิ่งที่หนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยให้จิตเกิดแล้วแต่ว่าอารมณ์นั้นจะเป็นอารมณ์อะไร เหมือนกับคนแก่ที่ไม่มีเรี่ยวแรง ที่จะต้องลุกขึ้นก็ต้องอาศัยไม้เท้า หรือว่าเชือกสำหรับยึดเหนี่ยวตัวขึ้น ฉนั้นใด จิตแต่ละขณะแต่ละชนิดที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยอารมณ์ที่ปรากฏ เช่น เวลาที่เสียงเกิดขึ้นกระทบกับโสตประสาทรูป เป็นปัจจัยให้จิตได้ยินเกิดขึ้น จิตได้ยินไม่สามารถจะมีกำลังที่จะเกิดขึ้นมาเองได้ ก็ต้องแล้วแต่อารมณ์ซึ่งเป็นปัจจัยเพราะฉะนั้น ทางตาในขณะที่กำลังเห็นจิตเห็นไม่มีกำลังที่จะเกิดขึ้นมาเองได้ถ้ารูปารมณ์ไม่กระทบกับจักขุประสาท นี่คือทางตาทางหู เสียงก็ต้องเกิดกระทบกับโสตประสาท ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย โดยนัยเดียวกันเพราะฉะนั้น จะมีรูปนั้เป็นท่าทางที่เกิดดับได้อย่างไรในเมื่อจิตเกิดขึ้นครั้งหนึ่งก็จะรู้เฉพาะอารมณ์อย่างเดียวยอย่างเดียวนั้น เช่นในขณะที่จิตได้ยินเกิดขึ้น สิ่งอื่นทั้งหมดจะปรากฏไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวว่าจิตเกิดขึ้นทีละ ๑ ขณะ และก็รู้อารมณ์ทีละอย่าง รูปนั้มีไม่ได้ทางตา มีสิ่งที่กำลังปรากฏ ทางหู มีเสียง ทางจมูก มีกลิ่น ทางลิ้น มีรส ทางกาย มีสิ่งที่กระทบสัมผัส ลองคิดซิคะว่าจะมีรูปนั้ได้ไหมที่เกิดขึ้นและดับไป ให้เป็นอุท্থัพพญาณ เพราะฉะนั้น ก่อนจะถึงอุท্থัพพญาณ ก็จะต้องรู้ว่าเพียงแค่ทางตาที่เห็นทุกๆ วัน ความไม่รู้มีมากแค่ไหน เพราะเหตุใดคะ เป็นเรื่องเป็นราวทุกอย่างที่ปรากฏทางตา

ไม่ได้เป็นแต่สภาพของปรมาัตถธรรมอย่างหนึ่งที่เพียงปรากฏเมื่อกระทบกับปสาทรูปเท่านั้น ทุกคนพิจารณาถึงชีวิตประจำวันเห็นเป็นเรื่องหมดใช้ไหมคะ เป็นคนนั้น เป็นสิ่งนี้ เป็นอาหาร เป็นวัตถุ เป็นสิ่งต่างๆ ก็แสดงให้เห็นความไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงมากมายสักแค่ไหนต้องเอาเรื่องทั้งหมดออกมาไม่มีเรื่องเพราะเหตุว่าปรมาัตถธรรมเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะปรากฏโดยไม่ต้องใช้ชื่อเรียกว่าอะไรเลย นั่นคือความหมายของธรรมซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น ทางตาเคยเป็นเรื่องมากทีเดียว หลายเรื่องตั้งแต่เด็กจนโต แต่ว่าเมื่อไรปัญญาเจริญขึ้น ก็ารู้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตายังไม่เป็นคนใส่เสื้อสีขาว สีเขียว สีแดง นั่งที่นั่น ทำที่นี้ ลูกขึ้นเดินไปเดินมาต้องเป็นแต่เพียงสภาพธรรมจริงๆ เท่านั้น และทำอย่างไรจึงจะประจักษ์ความจริงอย่างนี้ ถ้าไม่เคยฟังมาก่อน สติย่อมไม่มีการที่จะระลึกได้ แม้ว่าจะได้ฟังสักเพียงใดก็ตามแต่ถ้าสติไม่น้อมระลึกบ่อยๆ เนืองๆ ว่าสภาพที่ปรากฏทางตา เป็นของจริงอย่างหนึ่งไม่ต้องเรียกอะไรเลย แล้วก็น้อมถึงลักษณะที่เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ที่เพียงเห็น ในขณะที่สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาปรากฏ นี่เป็นการตั้งต้น ที่ยังไม่ถึงนามรูปปริจเฉทญาณ และการที่จะประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้นั้น ต้องพิจารณาจนประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมแต่ละทางที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ด้วยวิปัสสนาญาณแต่ละขั้นตามลำดับจริงๆ และขณะที่สภาพธรรมอย่างหนึ่งอย่างใดกำลังปรากฏ และสภาพธรรมอย่างอื่นไม่มีปรากฏเกิดร่วมด้วยในที่นั้นเลย รูปนั้นก็ไม่มี ตั้งแต่เบื้องต้นจนตลอดเพราะฉะนั้น ก็จะต้องเป็นผู้ที่ละเอียดจริงๆ

ทำไมจึงเดือดร้อนบ่อยจัง

มองย้อนกลับไปในชีวิตที่ผ่านมา เหตุการณ์ที่จดจำได้ คือ ความทุกข์ความเดือดร้อนใจเพราะคำติเตียนเสียส่วนมากยังไม่ถึงกับเป็นคำด่าแต่ก็คงเป็นคนติดสรรเสริญมาก เมื่อถูกตำหนิติเตียนแม้เพียงเล็กน้อย ก็ทำให้เกิดความทุกข์ใจมากมายถึงกับร้องไห้สะอึกสะอื้น (เมื่อตอนเป็นเด็ก) และจดจำมาได้ถึงบัดนี้ แม้เวลาจะผ่านไปนานกว่า ๕๐ ปีแล้ว เมื่อได้มาศึกษาธรรมแล้วพอเข้าใจได้ว่าเดือดร้อนด้วยเรื่องไม่ควรเดือดร้อนทั้งนั้นเพราะการเห็นสิ่งที่ไม่ดี การได้ยินเสียงที่ไม่ดี การได้กลิ่นที่ไม่ดี การลิ้ม

รสที่ไม่ดี ที่เป็นอกุศลวิบาก เป็นผลของอกุศลกรรมที่ได้เคยกระทำไว้แล้วในอดีต จะเป็นชาตินี้หรือชาติไหนก็ตาม เป็นจิตที่เกิดพร้อมกับความรู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่ความรู้สึกเป็นทุกข์ เหมือนกับทางกาย แต่ที่ทุกข์เดือดร้อนเพราะกิเลส เพราะความไม่รู้ เพราะความยึดติด ในสิ่งที่พอใจ คือ คำสรรเสริญ เมื่อไม่ได้สิ่งที่พอใจ ก็ต้องเกิดความไม่พอใจเดือดร้อนใจ อย่างเป็นอยู่ได้ฟังท่านอาจารย์บรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๔๗๘ ท่านได้นำข้อความจากอรรถกถา อภิภูฐานสูตร มีใจความว่า

ความเดือดร้อนมี ๓ อย่าง คือ เดือดร้อนด้วยความแค้น เดือดร้อนด้วยความเจ็บป่วย เดือดร้อนด้วยกิเลส

ในความเดือดร้อน ๓ อย่างนั้น ความเดือดร้อนด้วยกิเลส มีบทว่า สลุต วิทสุส ความว่า ทางที่หัวใจด้วยลูกศร คือ ตัณหาที่ถูกขัดไปด้วยอวิชชา เหมือนถูกแทงด้วยลูกศรคือหอกที่อาบด้วยยาพิษ

จะเห็นว่า พระผู้มีพระภาคไม่ได้ทรงแสดงว่า การถูกตำหนิติเตียนนั้นเป็นความเดือดร้อนเพราะไม่เกี่ยวกับทางกาย ซึ่งเกิดพร้อมกับความรู้สึกเป็นทุกข์แต่ที่เราเป็นทุกข์เดือดร้อนเพราะกิเลสล้วนๆ เมื่อเจ็บป่วยหรือถึงวัยชราก็ต้องเป็นทุกข์ เพราะกายเจ็บปวด และยิ่งทุกข์หนักไปอีก เพราะกิเลส ท่านอาจารย์อธิบายต่อไปว่า “เวลาที่ทุกข์ทางกายเกิดขึ้น เจ็บปวดทรมาน เหมือนกับการยิงลูกศรไปที่หนึ่ง แต่ว่ายังไม่พอ โทมนัส ความกังวล ความเดือดร้อนใจ ก็อุปมาเหมือนกับยิงลูกศรเข้าไปที่เกาอีกดอกหนึ่ง เพิ่มความทุกข์ทรมานขึ้นอีกแค่ไหน แผลเดียว เจ็บมาก เป็นกายวิญญูณที่เกิดร่วมกับทุกข์เวทนา ยังไม่พอ ยังมีกิเลส ความห่วง ความกังวล ความเดือดร้อนใจเกิดซ้ำอีก เท่ากับว่าแผลเก่านั้น แล้วยิงลูกศรเข้าไปอีกดอกหนึ่ง เพราะฉะนั้น ความทุกข์ทรมานจะเกิดขึ้นมากสักแค่ไหน”

เป็นคนพูดตรง ดีจริงหรือ?

เราเคยคิดว่า ตัวเองเป็นคนดี พูดตรงไปตรงมา ใครๆ ก็ไว้วางใจในเรื่องพูดตรง แต่เมื่อได้มาศึกษาธรรมมากขึ้นก็รู้ว่าที่จริงเป็นคนขาดเมตตา อยากจะพูดอะไรก็พูดโพล่งออกไปโดยไม่ขัดเกลาคำพูดเสียก่อนเราอาจจะพูดในความหมายเดียวกันแต่ถ้าเป็นจิตที่ประกอบด้วยเมตตาคำพูดนั้นก็จะไม่ทำร้ายใคร และก็คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

มากกว่าคำพูดที่ออกไปตรงๆ โดยไม่ได้ขัดเกลาให้สละสลวย นำฟังเสียก่อนแต่อย่างไรก็ตามก็ทำให้เห็นประโยชน์ของการศึกษาธรรมมากขึ้น เพราะเป็นกระจกเงาที่ส่องให้เห็นกิเลสที่หนาแน่นของตัวเองทำให้รู้ว่าควรจะต้องขัดเกลาอะไรบ้างและที่สำคัญทำให้รู้ว่าเวลาอีกแสนโกฏิกัปก็ยังไม่เกินไปถึงที่จะขัดเกลากิเลสที่มีอยู่ให้หมดสิ้น

กราบนมัสการพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงพระมหากรุณาตรัสสั่งสอนเรื่องต่างๆ ไว้โดยละเอียด ยิ่งศึกษาก็ยิ่งรู้ว่ายังมีเรื่องที่ยังไม่รู้อีกมากมายเพียงไปไม่ในกำแพงหัตถ์ของพระผู้มีพระภาคก็ยังไม่สามารถจะรู้ได้หมด แล้วยังอยากจะรู้เรื่องอื่นๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์ในการขัดเกลากิเลสอยู่อีกหรือ?

อยากเรียนถามท่านผู้รู้ ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องการพูดไว้อย่างไรบ้างคะ?

เชือกรรม?

ครอบครัวเราก่อนข้างจะยุ่งเหยิงวุ่นวาย เคยเล่าให้หลวงตาฟัง ท่านบอกว่าเรามีพี่น้อง ๓ ชุด คือ พี่น้องร่วมมารดาบิดา พี่น้องร่วมบิดา และพี่น้องร่วมมารดา แต่สำหรับเราแล้วก็เหมือนกันหมด ต่างก็เป็นพี่น้องที่เห็นหน้ากันกินข้าวหม้อเดียวกัน ไม่เคยแบ่งแยกเลย นอกจากเขาจะแบ่งแยกกันเอง เหตุการณ์ในอดีตผ่านไปหมดแล้ว ไม่กลับมาอีกเลยในสังสารวัฏ ในชาตินี้จำได้เฉพาะที่ประทับใจด้วยความปิติซาบซึ้ง หรือด้วยความสะเทือนใจก็ตาม แต่เมื่อคิดเรื่องสะเทือนใจครั้งใด ก็เหมือนยิ่งลูกศรเข้าไปที่แผลเก่ารู้สึกเจ็บปวดขึ้นมาอีกแต่ก็ยังพอใจที่จะยิงลูกศรไปที่เดิมซ้ำๆ สังเกตว่ามีความพอใจที่จะให้จิตเป็นโทษที่เป็นความรู้สึกเศร้าสะเทือนใจจนน้ำตาปริม อยากจะร้องให้ออกมาสักโห่ใหญ่ให้หายขุ่นข้องหมองใจเหมือนเมื่อตอนเป็นเด็ก เคยเป็นอย่างนี้ แล้วก็เป็นอย่างนี้อีกเปลี่ยนไม่ได้ง่ายๆ เลย นี่แหละที่สิ่งทีสะสมมานานในสังสารวัฏ เข้าใจหรือยังว่าทำไมถึงเกิดมาไม่สวย เพราะจิตประกอบด้วยโทษเป็นพื้นพอใจที่จะคิดเรื่องที่ทำให้รู้สึกเศร้าบ่อยๆ อย่างนี้เองคิดถึงท่านโศกเศรษฐี ที่ท่านถูกเศรษฐีที่เก็บท่านมาเลี้ยง พยายามฆ่าถึง ๗ ครั้ง แต่ไม่สำเร็จ โดยที่ท่านไม่รู้ตัวเลยแม้เมื่อภรรยาของท่านเล่าให้ฟัง ท่านก็ไม่เชื่อ เมื่อคนที่ลงมือฆ่าท่านเล่าให้ฟังจึงเชื่อ และอุทานว่า “โอ เราทำกรรมหนักแล้ว” นับถือจิตใจของท่านมาก ขณะนั้นท่านยังเป็นปุถุชนยังไม่เป็นพระอริยบุคคล ท่านก็ยังเชื่อกกรรมและผลของกรรมอย่างหนักแน่น ท่านรู้ว่าการที่ท่านถูก

พยายามฆ่าถึง ๗ ครั้ง เพราะอกุศลกรรมที่ท่านได้ทำไว้แล้วในอดีตชาตินั้นเองท่านทำไว้เองไม่มีใครทำให้ท่าน ท่านจึงไม่ผูกโกรธหรือแค้นใคร แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาทำกุศลมากมายจนในที่สุดเมื่อได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคได้ฟังพระสัทธรรม ก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันบุคคล ปิดอบายได้ภพชาติของท่านก็จะสิ้นสุดภายใน ๗ ชาติ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายเป็นสุข เป็นทุกข์ อยู่ในสังสารวัฏอีกนึกถึงตัวเอง ที่คิดว่า ได้ศึกษาธรรม ฟังธรรมมามากพอสมควร คิดว่าตัวเองเชื่อกรรมและผลของกรรม แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดกับตัวเองกลับคิดว่าเป็นคนอื่นทำให้ทำไมเขาถึงไม่รักเรา เหมือนอย่างที่เรานับถือเขา ขนาดเขาไม่ได้ทำร้ายหรือลงมือฆ่าอย่างที่เราบิดาบุญธรรมทำกับท่านโสมกเรษฐี เพียงแต่เป็นเสียงที่ได้ยินหรือสิ่งที่เห็นจากการกระทำของเขา ซึ่งไม่ทำให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแต่อย่างใด เพราะไม่ได้ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นทุกข์แต่เรากลับเดือดร้อนเพราะกิเลสที่มีอยู่มาก แทนที่จะคิดว่าเป็นอกุศลวิบากของตัวเองกลับไปโทษคนอื่น เมื่อโทษคนอื่น เรื่องที่คิดก็ยิ่งยาวแล้วก็ไม่สามารถแก้ไขคนอื่นได้ ถ้าคิดแบบท่านโสมกเรษฐีว่า “โอ เราทำกรรมไว้นักแล้ว” ก็จะเริ่มเจริญกุศลทุกทาง เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานให้เชื่อกรรมและผลของกรรมยิ่งขึ้น

เป็นคนตรง จริงหรือ?

ใครๆ ก็มักกล่าวลักษณะของเราว่า เป็นคนตรง แต่เมื่อดูลักษณะของจิตที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ต่างๆ ก็ชักไม่แน่ใจว่า เราเป็นคนตรง จริงหรือ? อย่างเช่นเหตุการณ์อย่างเดียวกัน แต่บางครั้งก็คิดให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง บางครั้งก็เป็นผลร้ายแก่คนอื่น เรามีอาชีพในการสอนหนังสือมากกว่า ๓๐ ปี จึงมีลูกศิษย์มากมาย บางครั้งมีลูกศิษย์ทักทาย เคารพ นบไหว้ ก็ดีใจคิดว่า เราคงจะเป็นอาจารย์ที่ดี สอนเก่ง มีเมตตา ลูกศิษย์จึงเคารพนับถือ ทำไมไม่คิดว่า เด็กคนนี้มีกุศลจิต รู้จักทักทายครูบาอาจารย์บางครั้งลูกศิษย์เดินสวน สบตากัน ก็ทำเป็นไม่เห็น ไม่ทักทาย ก็คิดว่าเด็กคนนี้ไม่ดีเลย ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้จักครูบาอาจารย์ ทำไมไม่คิดว่า เขาคงไม่เคารพนับถือเราเพราะเราไม่ดีบ้างละเรื่องเล็กๆ อย่างนี้ ก็ไม่ตรงเสียแล้ว แล้วจะคิดว่า ตัวเองเป็นคนตรงไปตรงมาได้อย่างไร

ควรเห็นใจคนอื่นที่ฟังธรรมแล้วบอกว่า ยาก

การบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๙๑๔ ตอนหนึ่ง ท่านอาจารย์กล่าวว่า

"...ซึ่งแต่ละคนจะเห็นได้ว่า เมื่อได้ศึกษาธรรม แล้วเข้าใจธรรมว่าเป็นสิ่งที่ยาก แสหายากและก็ละเอียดและก็ลึกซึ้ง และในชาติหนึ่งภพหนึ่ง ที่จะสะสมปัญญาที่จะรู้ ลักษณะของสภาพธรรม ต้องค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไปจริงๆ เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ก็เห็นใจคนอื่นที่เขาฟังแล้วก็บอกว่า ยาก หรือไม่รู้ว่าจะไปได้นานน้อยเท่าไร แต่ว่าถ้าเป็นผู้ที่หนักแน่นมั่นคงจริงๆ เมื่อรู้ว่ายาก ก็จะต้องพยายามไปเรื่อยๆ โดยไม่ท้อ พร้อมกันนั้นก็แล้วแต่เหตุปัจจัยว่า มีปัจจัยที่จะสนุกสนาน ไปเที่ยว ไปรื่นเริงกับเพื่อนฝูง นั่นก็เป็นสิ่งที่ไม่ต้องบังคับแต่กระนั้นสติปัญญายังระลึกได้ทุกคนที่นั่งอยู่ที่นี้ เห็น ชั่วขณะเดียวจริงๆ แล้วดับการเห็นเมื่อครู่นี้จะไม่กลับมาอีกเลยในสังสารวัฏการได้ยิน การคิดนึก สุข ทุกข์ กุศล อกุศลใดๆ ก็ตาม ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยปัญญาสามารถที่จะแทงตลอดในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนได้ แต่ก่อนที่จะเป็นพระอริยบุคคล แต่ละคนจะต้องอบรมเจริญสติปัญญาตามที่สะสมมา ตามความเป็นจริง..."

ทุกข์จริงๆ ในสังสารวัฏ

จากการบรรยายแนวทางวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๙๑๔ ตอนหนึ่ง มีว่า

"เรื่องของทุกข์จริงๆ ประการเดียวในวันหนึ่งๆ ซึ่งไม่มีใครหนีพ้นเลย ไม่ว่าคนที่ยังมีกิเลสอยู่ หรือว่าคนที่ดับกิเลสหมดแล้ว ทุกข์จริงๆ ในสังสารวัฏ ได้แก่ ทุกขเวทนา เจตสิกที่เกิดกับกายวิญญาณที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกายเพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาดูว่า วันหนึ่งๆ ไม่ใช่ทุกข์จริงทางกายที่จะเจ็บปวดทรมานแต่ว่าเป็นทุกข์อื่นๆ ทั้งหมดซึ่งไม่น่าที่จะเกิดและน่าที่จะบรรเทา แก้ไขได้ ตราบใดที่กายยังไม่เป็นทุกข์เพราะฉะนั้นเห็นได้ทีเดียวว่าถ้าวันนี้ใครเกิดเป็นทุกข์ให้พิจารณาว่าขณะนั้นเป็นทุกขเวทนามากาย วิญญาณหรือเปล่า ถ้าไม่ใช่ก็หมายความว่าในขณะนั้นเป็นทุกข์ใจเป็นทุกข์เพราะความกังวล ความเป็นห่วงในเรื่องของลาภของยศ ในเรื่องของสรรเสริญ ในเรื่องของนินทาของสุข ของทุกข์ในเรื่องกิเลสต่างๆ เพราะเหตุว่าทางที่ได้รับผลของกรรม มี ๕ ทาง ทางตา ๑ ทางหู ๑ ทางจมูก ๑ ทางลิ้น ๑ ทางกาย ๑ ที่เป็นวิบากจิต ที่รับผลของกรรม

โดยการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสถ้าทางตาจะเห็น
 สิ่งที่น่าพอใจหรือไม่พอใจแล้วไม่หวั่นไหว ช่วยทุกข์ทางใจได้ประการหนึ่งแล้ว คือ ไม่
 จำเป็นจะต้องมีทุกข์นั้นเกิดเลย ทางหูก็เช่นเดียวกัน เวลาได้ยินเสียงที่ไม่น่าพอใจ ถ้าใจ
 ไม่หวั่นไหวแล้วก็รู้ว่าสภาพได้ยินก็เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย ชั่วขณะเดียวในสังสารวัฏ
 แล้วการยินนั้นก็จะไม่กลับมาอีกเลยก็ผ่านไปหมดแล้วก็จะไม่ยึดถือหรือมีความสำคัญ
 มีความทุกข์ความเดือดร้อนมากมาย เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเห็นทางตา ทางหู ทางจมูก
 ทางลิ้น เวทนาเจตสิกที่เกิดขึ้นด้วยเป็นอุเบกขา เพราะฉะนั้น ทุกข์จริงๆ ที่ทุกคนไม่พ้น
 เลยก็คือ ทุกขเวทนาที่เกิดกับกายวิญญูณอกุศลวิบากแล้วลองพิจารณาดูว่าวันนี้
 ทุกขเวทนาอกุศลวิบากที่เกิดกับกายวิญญูณมีหรือเปล่าหรือว่ามีมากไหมหรือว่าเต็ม
 ไปด้วยทุกข์อื่นทั้งหมดซึ่งทุกข์อื่นทั้งหมดแก้ได้ เพราะเหตุว่าไม่ใช่ผลของกรรม แต่
 เกิดขึ้นเพราะอกุศลจิต ถ้าพิจารณาโดยแยบคายก็จะทำให้ทุกข์นั้นๆ เบาบางลงไป แต่
 สำหรับผู้ที่รับผลของกรรมทางกายไม่มีใครสามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้เลย ไม่ว่าจะเห็น
 พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือบุคคลใดๆทั้งสิ้น"

ท่านกำลังคบหาสมาคมกับผู้ใด

บางตอนจากคำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๕๐๑ ท่านอาจารย์
 บรรยายว่า

"โดยมากท่านผู้ฟังอาจจะคิดว่า คบหาสมาคมกับบุคคล แต่ว่าโดยสภาพของ
 ปรมัตถธรรมแล้วเป็นการคบหาสมาคมกับธรรมทั้งสิ้น แล้วแต่ท่านจะคบหาสมาคมกับ
 ความเห็นถูกหรือว่าคบหาสมาคมกับความเห็นผิด หรือคบหาสมาคมกับกุศลธรรมหรือ
 อกุศลธรรม ซึ่งการคบหาพระธรรมก็คือการฟังพระธรรมการพิจารณาพระธรรมโดย
 ละเอียดแล้วก็ไตร่ตรองเลือกเฟ้นพระธรรมโดยรอบคอบ นั่นก็จะเป็นปัจจัยที่จะทำให้
 สามารถที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะเหตุว่าบางท่านอาจจะสงสัยว่าท่านจะคบกับ
 พระธรรมอย่างไร ถ้ามีการฟังพระธรรม ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟังและบางครั้งก็อาจจะเกิด
 ความสงสัยก็คืบต่อไปอีก โดยประการที่ฟังต่อไปแล้วก็พิจารณาพระโอวาทที่ได้ทรง
 ตักเตือน ถ้าท่านคบหาสมาคมกับบุคคลที่เป็นมิตรสหายก็อาจจะได้ฟังความคิดเห็น
 ของมิตรสหาย ถ้ามีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มิตรสหายนั้นก็โอวาท หรือช่วย

ตกเดือน เพราะฉะนั้น บางท่านอาจจะคิดว่า เมื่อคบกับพระธรรม พระธรรมจะเป็นเหมือนมิตรสหายได้อย่างไร แต่ความจริงพระธรรมเป็นยิ่งกว่ามิตรสหาย เพราะเหตุว่า แม้ไม่เห็นตัว แต่ก็ยังฟัง เหมือนกับมีบุคคลที่กำลังแสดงพระธรรมให้ฟังและถ้าสงสัย ก็ศึกษาและฟังต่อไปอีก พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงพระธรรมไว้โดยละเอียดทุกประการ ซึ่งเหมือนกับการที่จะตอบข้อสงสัยของท่านผู้ฟังได้ บุคคลในสมัยพระผู้มีพระภาค มีความศรัทธา เลื่อมใส และเห็นประโยชน์ของการคบหาสมาคมกับพระธรรม"

พระสูตร VS พระอภิธรรม

เมื่อมีผู้ถามถึงการศึกษาพระสูตรและพระอภิธรรม ท่านอาจารย์ตอบในการบรรยายครั้งที่ ๑๕๐๒ ไว้ดังนี้

ผู้ถาม แต่ว่าในสมัยนี้ ถ้าอ่านพระสูตรหรือชาดกต่างๆ รู้สึกว่า ฟังแล้วก็เพลิน สนุก แต่ว่าสาระที่จะได้จากพระสูตรนั้น ในแง่ที่จะอุปการะในการปฏิบัติ รู้สึกว่าจะน้อย

ส. ที่จริงพระสูตรมีความไพเราะมาก เพราะว่าแสดงถึงสภาพธรรมทุกอย่างพร้อมทั้งอุปมา และลักษณะของพระสูตร แสดงถึงอภิปุจฉาที่ต่างๆ กัน โดยแสดงลักษณะของสภาพธรรมที่ต่างกันวิจิตรมาก แม้แต่ในเรื่องของโลภะของแต่ละบุคคลหรือว่าในเรื่องของโทสะ อย่างเรื่องของพระราชาที่โกรธท่านปิณฑิลการทวาชะ ซึ่งไม่น่าที่จะโกรธเลย แต่ก็เป็นความจริงว่า เวลาที่มีปัจจัยสะสมมาที่จะเกิดความโกรธ ความโกรธก็เกิดแล้วภายหลังสติก็ระลึกได้ นี่ก็เป็นชีวิตจริงๆ

ผู้ถาม สมัยนี้ถ้าฟังจากพระสูตรอย่างเดียว กระผมเข้าใจว่า โอกาสที่จะเข้าใจธรรมรู้สึกจะยาก ถ้าไม่ได้ศึกษาพระอภิธรรมด้วย

ส. และก็อาจจะเข้าใจผิดด้วย

ผู้ถาม การศึกษาพระอภิธรรมจะเป็นหลักที่จะตัดสินว่า การเข้าใจธรรมของเราถูกหรือผิดอย่างนี้ใช่ไหม

ส. แต่ต้องเข้าใจว่าพระอภิธรรม คือ การแสดงเรื่องละเอียดของธรรม เช่น ในพระสูตรจะกล่าวถึงเรื่องของโลภะ โทสะ โมหะ ในพระอภิธรรมก็แสดงความละเอียดของโลภะ ลักษณะของโลภะ สภาพของโลภะที่เกิดกับจิตประเภทต่างๆ อาศัยปัจจัยอย่างไร

เกิดขึ้นในขณะไหนเพื่อที่จะเกื้อกูลให้ระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้น เช่นแสดงว่า โภคะหรือความยินดีความ ต้องการเกิดขึ้นเมื่อเห็น

เพราะฉะนั้น ทุกคนเห็น แล้วก็ลืมนึกว่า ตัวเองมีโภคะ กำลังชอบใจ พอใจ สนุกสนานในสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายหรือนึกคิดเรื่องราวต่างๆ ที่น่าเพลิดเพลินทางใจ ก็ลืมนึกว่า ในขณะนั้นมีโภคะ

เพราะฉะนั้น พระอภิธรรมจึงได้แสดงความละเอียดของสภาพธรรมที่เป็นโภคะว่า เกิดขึ้นเมื่อเห็น เมื่อได้ยิน เมื่อได้กลิ่น เมื่อลิ้มรส เมื่อรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ก็เป็นเรื่องราวที่วิจิตรต่างๆ ของแต่ละบุคคล และพระสูตรก็ได้กล่าวถึงความเป็นไปของอกุศลจิตและกุศลจิตอย่างละเอียด อย่างเช่น เจ้าศากยะก็ได้นิมนต์พระผู้มีพระภาคประทับที่สัณฐานาคารที่สร้างเสร็จก่อน เพื่อให้เป็นสิริมงคลแห่งการเจริญในธรรมของเจ้าศากยะทั้งหลาย เพราะเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จมา พระองค์ก็ย่อมทรงแสดงพระธรรม เพื่ออนุเคราะห์เจ้าศากยะ ซึ่งประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่หรืออาคารใหม่ โดยนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาถวายภัตตาหาร เป็นการใช้อาคารสถานที่นั้นก่อน เพื่อสิริมงคลนั้นก็สืบต่อมาจากการเจริญกุศลของพุทธบริษัท เช่น เจ้าศากยะนิมนต์พระผู้มีพระภาคให้ทรงใช้สอยสัณฐานาคารใหม่ก่อนนั่นเอง ...

นี่เป็นการเริ่มต้นประเพณีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เหตุที่คนฆ่าตัวตาย

ในการบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๕๐๖ ท่านอาจารย์บรรยายว่า ...เมื่อได้ฟังว่า แม้พระผู้มีพระภาคเองก็ทรงสงเคราะห์อนุเคราะห์ภิกษุสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการทรงแสดงธรรม หรือว่าการพยาบาลภิกษุไข้ หรือแม้ในกิจเล็กๆน้อยๆ ก็ไม่ละเลยต่อการอบรมเจริญกุศล เพราะเหตุว่าอกุศลในวันหนึ่งๆ นั้น ย่อมเกิดมากกว่ากุศล บางท่านที่มีทุกข์กาย ความเจ็บไข้ได้ป่วย บางท่านก็สามารถที่จะทนแล้วก็ทนไป ทนไป ไม่ว่าจะมีความเจ็บป่วยร้ายแรงสักแค่ไหน แต่ว่าบางท่านก็ไม่ทนความทุกข์ที่กายมีมาก จนกระทั่งบางคนทนไม่ไหว หรือว่าอาจจะทนได้เพียงเท่าที่สามารถจะทนได้ ยังไม่ถึงขีดขั้นที่ทนไม่ได้ บางคนได้ยินเสียงในหูตลอดเวลา ก็เป็น

ความเจ็บป่วยประการหนึ่งของร่างกาย มีความรู้สึกเหมือนจะทนไม่ไหว ก็เข้าใจถึงความรู้สึกของคนที่มาตัวตาย เพราะไม่สามารถจะทนความป่วยเจ็บของร่างกายได้ แต่คนนั้นก็ไม่ได้ถึงกับจะทนไม่ได้ เพียงแต่มีความรู้สึกเหมือนว่า ทนไม่ไหว แต่ก็ยังทนไปทนไป จนกว่าจะถึงเวลาที่บางท่านอาจจะไม่ทนอีกต่อไป ทุกข์กายจะทำให้เกิดความทุกข์ใจสำหรับผู้ที่ยังมีกิเลสมากทีเดียวจนกระทั่งบางคนฆ่าตัวตาย เพราะเหตุว่าไม่อาจจะทนความทุกข์ทรมานกายได้ บางคนก็เตรียมยาพิษ แล้วบอกว่า ถ้าเป็นโรคที่ร้ายแรงเมื่อไร ซึ่งจะทำให้คนอื่นต้องพลอยลำบากเดือดร้อนด้วย และแม้ตัวเองก็จะต้องเป็นภาระของผู้อื่น ก็ขอที่จะดื่มยาพิษแทนที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป สำหรับการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะฆ่าตัวตายนั่น พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นไปตามกรรมและการสะสมของกรรม เพราะเหตุว่าบางคนแม้ว่าจะไม่เจ็บป่วย ไม่มีทุกข์กาย ไม่มีโรคภัยใดๆ เลย แต่ว่าสะสมความเคยชิน หรือความคุ้นเคยกับการฆ่าก็เป็นเหตุให้สามารถที่จะฆ่าตัวตายได้โดยง่าย เพราะเหตุว่าเป็นผลของการสะสมของกรรมและกิเลสที่ได้สะสมความโกรธ หรือว่าความไม่พอใจ หรือว่าการฆ่าบ่อยๆ ทำให้บางคนแม้ว่ามีเหตุเพียงความน้อยใจในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็อาจจะฆ่าตัวตายได้ แม้ในครั้งพระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน พระภิกษุซึ่งไม่ได้เจ็บไข้ได้ป่วยเลยแต่ก็ได้ฆ่าตัวตายตามกรรมและการสะสมมีรายละเอียด ตามข้อความในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค เวสาลีสูตร ข้อ ๑๓๔๘ และในอรรถกถา

ท่านพร้อมที่จะตายหรือยัง?

จากการบรรยายแนวทางวิปัสสนา ครั้งที่ ๑๕๐๗ และ ๑๕๐๘ ท่านอาจารย์อธิบายว่า

สำหรับเรื่องของท่านพระภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่ได้ฆ่าตัวตายที่เมืองเวสาลี ถ้าพิจารณาโดยปรมัตถธรรมจะต้องมีวิถิจิตเกิดก่อนจตุตถจิต เพราะเหตุว่าความตายจะมีถึงในขณะไหน ไม่มีนิมิตล่วงหน้าเลยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ก็ไม่ทราบได้ว่า ก่อนที่จตุตถจิตจะเกิด จะเป็นวิถิจิตทางตาที่เห็น หรือว่าเป็นวิถิจิตทางหูที่ได้ยินเสียง หรือว่าเป็นวิถิจิตทางจมูกที่ได้กลิ่น เป็นวิถิจิตทางลิ้นที่ลิ้มรส เป็นวิถิจิตทางกายที่กระทบสัมผัส หรือเป็นวิถิจิตทางใจที่คิดนึกเรื่องราวต่างๆ เมื่อวิถิจิตดับหมดแล้ว เป็นภวังคจิต หรือเป็นตทาลัม

พนจิต หรือว่าแม้จะไม่มีตทาลัมพนจิต ไม่มีภวังคจิต เมื่อวิถิจิตดับหมดแล้ว จุติจิตก็เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป สิ้นสุดความเป็นบุคคลนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาโดยสภาพความเป็นปรมาตมธรรม ไม่ว่าจะตายโดยวิธีไหนทั้งสิ้น คือ เห็น แล้วจุติจิตก็เกิดต่อจากวิถิจิต หรือว่าทางกายซึ่งกำลังกระทบสัมผัส สิ่งซึ่งไม่น่าพอใจ ทำให้เกิดทุกข์เวทนา ความปวดเจ็บมากมายต่างๆ ความป่วยไข้ ก็คือ วิถิจิตทางกาย ดับหมดแล้ว จุติจิตก็เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาโดยสภาพของ ปรมาตมธรรมแล้ว ก็ไม่ต่างกับขณะหนึ่งขณะใดกับขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะเหตุว่า ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็มีการรับผลของอกุศลกรรมทางกาย เช่น การป่วยไข้ หรือว่าความ เจ็บปวด เมื่อมีกายแล้ว ก็จะต้องมีทุกข์เวทนา ปวดตา ปวดหู ปวดจมูก ปวดอวัยวะส่วน ต่างๆ มีการเจ็บไข้ โรคภัยต่างๆ ชนิด ซึ่งในขณะที่ยังไม่ตายก็เป็นอกุศลวิบาก เป็นผล ของอดีตกรรมที่ได้กระทำแล้ว แต่เมื่อจะจุติ คือจะสิ้นชีวิตบางท่านอาจจะมีความทุกข์เวทนา ทางกายมาก ก็เหมือนกันกับก่อนที่จะตาย ไม่มีอะไรที่ต่างกันเลยจะตายหรือไม่ตาย อกุศลวิบากทางกายก็เกิด เพราะฉะนั้น ถ้าจะตายโดยที่มีอกุศลวิบากทางกายปวดเจ็บ ทรมาน เจ็บไข้ได้ป่วย ก็เหมือนกับขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพียงแต่ว่าจุติจิตเกิดต่อจากนั้น แล้วก็เปลี่ยนสภาพความเป็นบุคคลนั้นเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการตายโดยอาการอย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเป็น อุบัติเหตุ เจ็บไข้ได้ป่วย หรือว่าจะเป็น การเห็น การได้ยินสิ่งที่ไม่น่าพอใจ การได้กลิ่นที่ ไม่น่าพอใจ การลิ้มรสที่ไม่น่าพอใจ การกระทบสัมผัสที่ไม่น่าพอใจ ก็เหมือนกับขณะที่ ยังไม่ตายนั่นเอง เพียงแต่ว่าจุติจิตยังไม่ได้เกิดขึ้น ยังไม่ได้ทำกิจทำให้สูญสิ้นสภาพของ ความเป็นบุคคลนี้

เพราะฉะนั้น ทุกคนก็ควรที่จะคิดว่า พร้อมหรือยังเท่านั้นเอง ไช้ไหมคะ ผู้ที่ไม่ ประมาทก็ย่อมจะเพียงแต่คิดว่า ความตายไม่ใช่เรื่องเล่นๆ ความตายเป็นเรื่อง จริง ต้องเกิดแน่นอน และก็เกิดหลังจากที่วิถิจิตดับไปแล้ว ทุกขณะได้หมด และก่อน จะจุติ บางคนก็อาจจะมีโศกมาก บางคนก็อาจจะมีโทสะมาก บางคนก็อาจจะมีกุศล มาก ก็เหมือนกับก่อนจะตายเหมือนกัน คือ ก่อนจะตายคนที่โกรธจัดๆ ก็มีเหตุปัจจัยที่ จะให้โกรธจัด โกรธรุนแรงเมื่อยังไม่ตาย และถ้าจะตาย ถ้าจะมีเหตุปัจจัยที่จะให้โศก

เกิดอย่างรุนแรง ก็ห้ามไม่ได้ เพราะเหมือนกับก่อนจะตาย ที่ยังไม่ตายก็ยังมีโทษได้แรง กล้าถึงอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าจิตเกิดติดต่อกันนั้น ก็ยอมเป็นไปได้

เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดาจริงๆ สำหรับผู้ที่พิจารณาลักษณะของ ปรมัตถธรรม แล้วก็รู้ว่าความตาย คือ จิตติด ซึ่งเกิดขึ้นขณะเดียว หลังจากที่วิจิตทาง หนึ่งทางใดใน ๖ ทางนี้ดับ ส่วนการที่จะเกิดโลภะก่อนจิตหรือจะเกิดโทสะก่อนจิต หรือ จะเกิดกุศลจิตก่อนจิต ก็เหมือนกับชีวิตประจำวันนั่นเอง ถ้าเป็นโดยลักษณะนี้ ทุกท่านก็น่าจะพิจารณาว่า เมื่อจะต้องตายโดยอาการอย่างไร ก็แล้วแต่ จะโดยอุบัติเหตุ หรือ โดยเจ็บไข้ได้ป่วยก็ตาม พร้อมหรือยังที่จะตาย ถ้าเป็นผู้ที่พร้อม ก็คือเป็นผู้ที่รู้ลักษณะ ของปรมัตถธรรม แล้วก็ไม่วุ่นไหว เพราะเหตุว่าก็เหมือนทุกๆ วัน เพียงแต่ว่าสิ้นสุด สภาพของความเป็นบุคคลนี้ แล้วกรรมหนึ่งก็ทำให้ปฏิสนธิเกิดสืบต่อ ไม่จบสิ้น ถ้ายัง ไม่ได้ดับกิเลสถึงความเป็นพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น เมื่อไม่ทราบว่าจะมาถึงโดยลักษณะใด ควรที่จะเป็นผู้ พร้อมคือ เจริญเหตุ ไม่ว่าจะเป็นความตายในลักษณะใดก็ตาม ปัญญาสามารถที่จะรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แม้ว่าจะยังไม่ถึงการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ แต่กุศลจิตที่เป็นญาณสัมปยุตต์ ที่เกิดก่อนจิต ก็จะเป็นชนกกรรมที่จะทำให้ญาณสัมปยุตต์ปฏิสนธิได้ ซึ่งก็ไม่มีใคร สามารถที่จะรู้ได้ และทุกคนหวังที่จะเป็นอย่างนั้น แต่ที่จะเป็นได้เหมือนอย่างท่านพระ โคตมิกะ หรือแม้แต่สติจะระลึกลักษณะของสภาพธรรมก่อนที่จะจุติได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มี ปกติเจริญสติปัฏฐาน นั่นคือผู้ที่พร้อมที่จะตาย

คิดจะชำระหนี้บ้างหรือยัง

เมื่อตอนเป็นเด็ก เคยได้ยินพุทธภาษิตบทหนึ่งที่ว่า “ความเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก” ก็พยายามไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ชอบใช้บัตรเครดิต ใช้เงินเท่าที่มี ก็ไม่เป็นทุกข์จริงๆ ด้วย แต่ก็ยังเป็นหนี้บุญคุณผู้มีพระคุณทั้งหลาย ซึ่งก็พยายามตอบแทนบุญคุณผู้มี พระคุณ มีบิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีอุปการคุณทั้งหลายเท่าที่จะสามารถ เมื่อมา ศึกษาพระธรรม ก็พบว่าไม่มีหนี้แต่เพียงหนี้ที่เป็นเงินทองและบุญคุณเท่านั้นที่ต้องชำระ

แต่ยังมีหนึ่งอีกอย่างหนึ่ง คือ กิเลส ท่านอาจารย์ได้บรรยายไว้ใน “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ครั้งที่ ๑๕๑๒ มีข้อความว่า

“ขณะที่ท่านผู้ฟังกำลังเห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ได้กลิ่นบ้าง ลิ้มรสบ้าง รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสบ้าง คิดนึกบ้าง เป็นประจำในชีวิตประจำวัน เป็นหนึ่งบ้างหรือเปล่าคะ ตราบใดที่ยังมีกิเลส ย่อมยังไม่พ้นหนึ่ง จะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ทุกคนมีหนึ่ง หนึ่งเก่าในชาตินี้ขณะที่หลงลืมสติเป็นเหตุให้เกิดอกุศลจิต ซึ่งล่องเป็นอกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา หรือแม้ทางใจมีบ้างไหมตั้งแต่เกิดจนถึงเดี๋ยวนี้ แล้วก็หนึ่งเก่าในชาติก่อนๆ ในอสงไขยกัป หนึ่ง ในขณะที่ปัจจุบันที่หลงลืมสติไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และหนึ่งในอนาคต คือ ในวันต่อไป ที่หลงลืม ที่ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งเป็นหนึ่งที่พอกพูนอยู่เรื่อยๆ จะพ้นหนึ่งได้อย่างไร ก็มีหนทางเดียว คือ ต้องเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรม และดับกิเลสได้ จึงจะพ้นจากหนึ่งได้ แต่เพียงให้รู้สึกตัวว่าเป็นหนึ่งก็เป็นประโยชน์ที่จะรู้ว่าหนึ่งมากเหลือเกิน หนึ่งในอดีต หนึ่งในปัจจุบัน หนึ่งในอนาคต

เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะเป็นผู้ที่คิดจะชำระหนึ่งด้วยการอบรมเจริญปัญญา จนกว่าจะพ้นจากหนึ่ง ขณะที่ปัญญาเกิดขึ้นดับกิเลสขณะใด ขณะนั้นก็พ้นจากการเป็นหนึ่ง”

อยากไปฟังธรรมที่ศาลาสุธัมมา

เมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน ตอนมาฟังธรรมกับท่านอาจารย์ใหม่ๆ เคยเรียนท่านว่า อยากไปฟังธรรมที่ศาลาสุธัมมา เมื่อท่านอาจารย์อธิบายเรื่องวิตกเจตสิกว่า เป็นทำของโลก ท่านก็ได้ยกตัวอย่างว่า บางท่านตัวอยู่ที่นี่ แต่ก็นึกจะไปฟังธรรมที่ศาลาสุธัมมา และได้เคยได้เถียงกับสามีที่บอกว่า เกิดเป็นมนุษย์มีโอกาสดำทำกุศลมากที่สุด แต่เราว่าเกิดในสวรรค์ก็ได้ทำกุศลเหมือนกัน ไม่ต้องลำบาก เสียเวลาทำมาหากิน เวลาที่มีอยู่ก็ไปฟังธรรมที่ศาลาสุธัมมา สามีบอกว่า ไม่มีทางหรอก ที่สวรรค์มีอารมณ์ที่น่ารื่นรมย์ นำเพลินเพลินมากมาย คงจะไปเที่ยวเพลินเสียมากกว่าจะไปฟังธรรม เราเถียงว่าต้องไปฟังธรรมแน่นอนเพราะขนาดอยู่ในโลกมนุษย์ ก็ยังชอบฟังธรรมเลย แล้วขึ้นไปบนสวรรค์รู้ว่าพระอริยบุคคลมากมาย ยิ่งต้องชวนชวนไปฟัง

เมื่ออาทิตย์ที่แล้วไปเที่ยวพักผ่อนที่อุทยานสงวนพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา จังหวัดลพบุรี เรามีโอกาสได้ใกล้ชิดท่านอาจารย์ และท่านก็ให้โอกาสที่จะถามข้อสงสัยที่มีอยู่มากมายแต่ก็ยังเลือกที่จะไปเดินตากแดดบุกป่าฝ่าดงไปดูน้ำตกผาผึ้ง และลานหินงามที่อำเภอเทพสถิต ทั้งๆ ที่อากาศก็ร้อน ทางเดินก็ลำบาก อารมณ์ที่ได้รับก็ไม่น่าเพลิดเพลินยินดีอะไร ก็ยังเลือกที่จะไปเที่ยวแทนการฟังธรรม แล้วคิดว่า ในสวรรค์จะเป็นอย่างไร คงต้องเลิกความคิดที่จะไปฟังธรรมในศาลาสุทัมมาเสียแล้ว เพราะคิดว่า ผู้ที่จะไปฟังธรรมในศาลาสุทัมมาได้ คงต้องเป็นผู้มีศรัทธามั่นคง ไม่หวั่นไหวแล้วจึงจะเลือกฟังธรรมแทนการเสวยอารมณ์ที่น่าเพลิดเพลินอย่างยิ่ง คงไม่ใช่สำหรับปุถุชนผู้มีติดบอดอย่างเราแน่นอน

รู้จักใครดีกว่า?

วันนี้ (๒๓ ส.ค. ๕๒) ไปฟังธรรมที่มูลนิธิฯ มีผู้เขียนมาถามท่านอาจารย์ว่า “คนที่เขามาว่าเรา จิตของเขาเป็นกุศลหรืออกุศล เราจะรู้ได้ไหม?” ท่านอาจารย์ตอบทันทีว่า “แล้วคนฟังเขานะ จิตเป็นอะไร?”

คำตอบสั้นๆ ของท่านอาจารย์เตือนให้ระลึกถึงจิตของตัวเอง ท่านเคยบรรยายไว้ครั้งหนึ่งว่า ควรรู้จักกุศลของตนเองเพื่อขัดเกลา และรู้จักกุศลของคนอื่นเพื่ออนุโมทนา และทำให้คิดถึงชีวิตประจำวันของตนเองว่า วันๆ คิดแต่อกุศลของคนอื่น หรือคิดถึงจิตของคนอื่น ลืมระลึกถึงจิตของตนเองว่า เป็นกุศลหรืออกุศล ระยะนี้ดูข่าวโทรทัศน์ เห็นหน้าท่านนายกในดวงใจเครียด ก็อดสงสัยไม่ได้ คิดว่าจิตของท่านคงเป็นอกุศล โดยลืมดูจิตของตัวเองเช่นเคย

เวลานี้อยู่ที่ไหน?

วันนี้ไปฟังธรรมที่มูลนิธิฯ ท่านอาจารย์ได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องไปภูฐานเมื่ออาทิตย์ก่อน (๒๕ ส.ค. ๕๒ – ๓๐ ส.ค. ๕๒) ท่านอาจารย์ได้เล่าให้ฟังว่าไปบรรยายธรรมที่แห่งหนึ่งและได้ตั้งคำถามว่า “เวลานี้อยู่ที่ไหน?” ผู้ฟังในห้องบรรยายที่เมืองไทยตอบว่า “อยู่

ในกามภูมิ” ท่านอาจารย์เล่าว่าผู้ฟังที่ภูฐานตอบว่า “อยู่ในห้องนี้” ท่านถามต่อว่า “รู้ได้อย่างไรว่าเป็นห้องนี้” แล้วท่านผู้อ่านจะตอบอย่างไรคะ ท่านอาจารย์ตอบว่า “ขณะนี้อยู่ที่เห็น ที่ได้ยิน ที่ได้กลิ่น ที่ได้รส ที่กระทบสัมผัสที่คิดนึก ที่โกรธ ที่ชัง ที่ชอบ ...” เหมือนกับคำถามที่ท่านถามว่า “เวลานี้เป็นเวลาของอะไร” บางคนตอบว่า “เป็นเวลาฟังธรรม” หรือ “เป็นเวลาพิจารณาธรรม” หรือ “เป็นเวลาเจริญสติปัฏฐาน” ท่านอาจารย์ตอบว่า “เป็นเวลาเห็น เป็นเวลาได้ยิน...เป็นภวังค์ เป็นเวลาจุติ แล้วแต่เหตุปัจจัยจะทำให้สภาพธรรมใดเกิดขึ้น” ได้ฟังแล้วรู้สึกว้าว ชีวิตเป็นเพียงชั่วขณะจิตนิดเดียวเอง แต่เรากียังยึดถือเป็นจริงเป็นจัง รวากับว่าชีวิตนี้ยาวนานคงทน

ทำไมถึงอภัยไม่ได้

มีหลายครั้งที่คิดถึงคำพูดหรือการกระทำที่ไม่น่าพอใจของคนอื่นแล้ว รู้สึกเจ็บแปลบเหมือนลูกโดนเสี้ยนที่ตำอยู่ในเนื้อ ซึ่งไม่ใช่อารมณ์ที่น่าปรารถนาเลย แต่ก็ยังให้อภัยคนที่พูดหรือทำให้เจ็บใจนั้นไม่ได้ ทั้งๆ ที่ได้ฟังธรรมมานานพอสมควร ก็ยังปฏิบัติธรรมขั้นอภัยทานไม่ได้ ได้ฟังคำบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ครั้งที่ ๑๕๘๗ แล้วตรงกับใจคิดพอดี ท่านอาจารย์บรรยายว่า

“...สำหรับอภัยทาน ไม่มีวัตถุไทยธรรมที่จะให้ แต่ก็ควรพิจารณาว่าจะยากกว่าการสละวัตถุทานหรือเปล่า เพราะเหตุว่าเป็นการสละความเห็นแก่ตัว ความรักตัว ในการที่ไม่ให้อภัยความผิดของคนอื่น หรือในความบกพร่องของคนอื่น ขณะที่ไม่อภัยให้บุคคลอื่น ขณะนั้นลองพิจารณาดูว่า เพราะรักตัวเองหรือเปล่า ที่ทำให้ไม่สามารถจะอภัยในความผิด หรือในความบกพร่องของคนอื่นได้ ลึกลงไปจริงๆ เป็นเพราะความรักตัว ความยึดมั่นในตัวตนหรือเปล่า การสละความเห็นแก่ตัวขั้นอภัยทาน ทำให้สละความคิดร้าย สละความแค้นเคือง สละความผูกโกรธ สละความไม่หวังดี สละความไม่เป็นมิตร สละความไม่เกื้อกูล สละความไม่มีน้ำใจต่อคนอื่น พระธรรมเหมือนกระจกที่จะส่องตัวของท่าน ให้รู้จักตัวของท่านตามความเป็นจริง ชัดเจนว่า ท่านมีทานชั้นไหนเพียงวัตถุทาน หรือว่าอภัยทานด้วย เพราะบางคนสละวัตถุง่าย แต่อภัยทานยาก

เพราะฉะนั้น ก็เห็นความเห็นแก่ตัว ความยึดมั่นในตัวตนความรักตัว ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ไม่อภัยในความผิดและความบกพร่องของคนอื่น ถ้าเห็นความบกพร่องของ

ตัวเองที่ไม่อภัย เห็นความเห็นแต่ตัวเองที่ไม่ให้อภัยคนอื่น ก็ควรที่จะเห็นความเห็นแก่ตัวนั้นว่า เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ น่ากลัว และควรที่จะรีบอภัยให้ทันทีที่ไม่มีอกุศลธรรมที่น่ารังเกียจ ที่เป็นความเห็นแก่ตัวนั้นๆ ก็ควรที่จะคิดต่อไปอีกว่า ผู้ที่ควรแก่การรับอภัยทานนั้นมีใครบ้าง เพราะบางคนก็ช่างคิด คนนี้อภัยให้ได้ คนนั้นอภัยให้ไม่ได้ นี่ก็เป็นเรื่องของอกุศลทั้งนั้น ไม่มีความเสมอกันในสภาพธรรมที่ยึดถือว่าเป็นบุคคลต่างๆ เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะพิจารณาว่า ผู้ที่ควรแก่การที่จะรับอภัยทานนั้นมีใครบ้าง จะเว้นไหม หรือไม่ควรเว้น ทุกคน ไม่ว่าคนดีและคนชั่ว บางคนอาจจะอภัยให้เฉพาะคนดี เพราะเหตุว่าเขาดี ก็อภัยให้แต่คนชั่วไม่อภัย...”

ทั้งๆที่รู้ว่า ถ้าให้อภัยแล้ว ก็เหมือนกับสละความไม่ดีทั้งหลายในใจของตนออกไป ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความผูกโกรธ ความอาฆาต ความไม่เกื้อกูล ความไม่เป็นมิตร ความไม่มีน้ำใจ ซึ่งถ้าสละออกไปเสียบ้างก็จะทำให้สบายขึ้น แต่ก็ยังทำไม่ได้ เพราะปัญญาขั้นพื้นฐานยังไม่มีกำลังพอ ปัญญาขั้นพิจารณาก็ยังไม่พอ ต้องเป็นปัญญาขั้นประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน จึงจะให้อภัยได้จริงๆ ตอนนี้อีกคงทำได้แค่อภัยให้ไม่ได้ แต่ไม่แสดงออกให้รู้ ดูภายนอกเหมือนให้อภัยแล้ว เพราะรู้สึกกิเลสหนาแน่นเหลือเกิน ยากที่จะขัดเกลากจริงๆ ทั้งๆ ที่รู้ว่ากิเลสทั้งหลายน่ารังเกียจและน่าเกรงกลัวผลของอกุศลกรรม แต่ก็ยากที่จะให้อภัยจริงๆ ก็คงเป็นความรู้ขั้นการฟังเท่านั้นอีกเหมือนกัน

หรือจะให้อภัยชาติหน้า

เมื่อพิมพ์คำบรรยายไปเรื่อยๆ ถึงครั้งที่ ๑๕๙๐ ท่านอาจารย์ได้กล่าวถึงความไม่แน่นอนของชีวิตว่า

“ทุกท่านทราบความไม่แน่นอนของชีวิตไหมคะ ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นอาจจะเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน แม้แต่ความตาย เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรที่จะรอคอยวันเวลาที่จะทำกุศลไม่ว่าจะเป็นวัตถุทาน อภัยทาน ธรรมทาน หรือกุศลอื่นๆ และกุศลที่ควรจะทำง่ายและสะดวก ซึ่งไม่น่าจะต้องคอยกาลเวลาเลยก็คืออภัยทาน กุศลอื่นยังต้องคอยกาลเวลาใช้ไหมคะ การใส่บาตร การทำบุญ ก็ยังต้องคอยกาลเวลา การเตรียม แต่

อภัยทานไม่น่าที่จะต้องคอยกาลเวลาเลย ควรจะเป็นกุศลที่ง่ายและสะดวก แต่สำหรับบางท่านก็ยังรอไว้อีกได้ คือ ชาตินี้ยังไม่ให้อภัย อาจจะเคยได้ยินบางท่านกล่าวอย่างนี้ว่าชาตินี้ยังไม่ให้อภัย แต่ก็ลองคิดว่า ชาตินี้หน้าจะให้ภัยหรือ ถ้าชาตินี้ไม่ให้อภัย ชาตินี้หน้าจะให้ภัยไหม นี่รอแล้วไขใหม่ รอไว้ชาตินี้หน้า คิดว่าชาตินี้ไม่ให้อภัย ดูเสมือนว่าชาตินี้หน้าจะให้ภัย แต่ก็ควรที่จะรู้ความจริงว่า ถ้าชาตินี้ไม่ให้อภัย ชาตินี้หน้าก็ให้อภัยไม่ได้เหมือนกัน ในเมื่อความเป็นบุคคลนี้จบสิ้นลงไปในเฉพาะชาตินี้เท่านั้น ไม่มีความเป็นบุคคลนี้เหลือไปถึงชาตินี้หน้าเลย แล้วจะไปให้อภัยใครที่ไหน ในเมื่อทุกอย่างจบหมดแล้ว เป็นบุคคลใหม่ เรื่องใหม่ พบเหตุการณ์ใหม่ จะให้อภัยไหมคะ ก็เป็นการที่ผลัดไปทุกชาติๆ เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่าทุกชาตินี้จะกระทำเหมือนที่ได้กระทำมาแล้ว

เพราะฉะนั้น ถ้าต้องการจะเป็นบุคคลใดในชาตินี้หน้า ต้องทำตั้งแต่ชาตินี้ เพื่อว่าชาตินี้หน้าจะได้เป็นผู้ที่เหมือนกับที่ได้เคยกระทำมาแล้ว แล้วก็ลองคิดว่า สิ่งง่ายๆ คุณจะง่ายที่สุดง่ายกว่าอย่างอื่น ยังทำไม่ได้แล้วจะทำอะไรได้คะ สิ่งอื่นก็ต้องยากกว่านี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น กุศลทุกประการควรทำในชาตินี้ ไม่ควรที่จะรอคอยถึงชาตินี้หน้า

เมื่อฟังแล้ว ก็ถามตัวเองว่า “แล้วชาตินี้หน้ายังอยากจะเป็นคนมักโกรธ ผูกโกรธให้อภัยไม่ได้เหมือนในชาตินี้หรือเปล่า” ตอบตัวเองอย่างหนักแน่นว่า “ไม่อยากแน่นอน อย่างนั้นก็ให้อภัยเสียซิ” เจียบ ไม่ได้ยินเสียงตอบของตัวเอง

แสวงหาสิ่งต่างๆ จนได้มาเพื่อทิ้ง

จากการร่วมฟังการสนทนาธรรมที่มูลนิธิฯ ในวันนี้ (เสาร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๒) ท่านอาจารย์ถามท่านผู้ฟังท่านหนึ่งว่า “อยากได้อะไรบ้าง” ท่านตอบว่า “อยากได้ทุกอย่าง” ท่านถามต่อว่า “เช่นอะไรบ้าง?” ผู้ฟังตอบว่า “ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข” ท่านกล่าวว่า “รู้หรือเปล่าว่า แสวงหาจนได้มาเพื่อทิ้งไปทุกขณะ จนกระทั่งถึงขณะสุดท้ายของชาตินี้ ก็ทิ้งทั้งหมดแม้แต่ชื่อ รู้แบบนี้แล้วยังจะอยากได้อีกหรือ” เราตอบในใจว่า “ยังอยากได้ เพราะยังไม่ประจักษ์ว่า ได้เพื่อทิ้ง คิดว่าได้เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น” ท่านผู้ใดมีปัญญามากกว่า ช่วยทำให้เข้าใจมากกว่านี้ได้ไหมคะ

พระธรรมไพเราะคืออะไร

เคยได้ยินข้อความในพระสูตรหลายสูตร ที่พรรณนาพระคุณของพระผู้มีพระภาค ว่า ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ในท่ามกลาง ในที่สุด มาตั้งแต่เริ่มศึกษาธรรม เข้าใจเอาเองว่าทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ ภาษาที่ใช้ก็คงสละสลวยตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งจบพระธรรมเทศนา เพิ่งจะเข้าใจวันนี้เอง เมื่อไปฟังธรรมที่มูลนิธิฯ และท่านอาจารย์ได้อธิบายว่า ที่กล่าวว่า “ไพเราะ” นั้น เพราะเป็นสัจจะ ความจริง และที่สำคัญที่สุดคือผู้ฟังจะต้องเข้าใจด้วย จึงจะกล่าวได้ว่า ไพเราะ ดังนั้นจึงไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ตามความเข้าใจหรือระดับปัญญาของผู้ฟังนั่นเอง คือ เข้าใจขั้นเริ่มต้นและค่อยๆ เข้าใจเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเข้าใจถึงที่สุด คือ แง่ตลอดในสภาพธรรมจนบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ และถ้าไม่มีผู้เข้าใจพระธรรม ก็แสดงว่าการตรัสรู้ที่ได้มา อย่างยากยิ่งของพระผู้มีพระภาคนั้นเป็นโมฆะ (สำหรับผู้ไม่เข้าใจ) พระสูตรลึกซึ้งโดยอรรถอย่างนี้เอง และได้ยินว่า พระวินัยลึกซึ้งโดยกิจ และพระอภิธรรมลึกซึ้งโดยสภาวธรรม

น้อมประพาศปฏิบัติตาม

คำนี้เคยได้ยินบ่อยๆ แต่เพิ่งจะเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งในวันนี้เอง เมื่อได้พิมพ์คำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนาครั้งที่ ๑๖๒๐ ท่านอาจารย์อธิบายคำว่า “น้อมประพาศปฏิบัติตาม” ไว้ว่า “เพราะเหตุว่าประโยชน์ของการฟังพระธรรมให้เข้าใจ เพื่อการปฏิบัติตาม นี่สำคัญที่สุดค่ะ และไม่ใช่แต่เฉพาะในขั้นของการเจริญสติปัฏฐานเท่านั้น ทุกขั้น ไม่ว่าจะทรงแสดงเรื่องของความไม่โกรธ ทุกคนที่ยังโกรธอยู่ คิดยังไง ยังจะเป็นผู้ว่ายากคือว่ายากจะโกรธต่อไปอีก หรือว่าเป็นผู้น้อมไปที่จะไม่โกรธ เพราะเหตุว่าจะไม่โกรธทันที เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่แม้กระนั้นพระธรรมที่ได้ฟังก็ทำให้จิตอ่อนโยน แล้วก็มีศรัทธาที่จะน้อมไปที่จะประพาศปฏิบัติตาม ที่ใช้คำว่า “น้อมประพาศปฏิบัติตาม” เพราะเหตุว่าทุกคนยังปฏิบัติตามทันทีไม่ได้ตรงตามที่ได้เข้าใจ เช่น เข้าใจว่า โลกะไม่ดี โทสะไม่ดี โมหะไม่ดี แต่ว่าใครจะละโลกะ โทสะ โมหะ ได้ในเมื่อปัญญา ยังไม่เจริญขึ้นถึงขั้นที่จะละได้ เพราะฉะนั้น ทุกคนฟังพระธรรมเพื่อเข้าใจในเหตุในผล อกุศลเป็นอกุศลเป็นโทษ กุศลเป็นกุศลไม่เป็นโทษ ถ้าเข้าใจอย่างนี้แล้วก็น้อมไปที

จะละอกุศลและเจริญกุศлыิ่งขึ้น ไม่ใช่ยังเป็นผู้ที่แข่งกระด้าง ว่ายาก ไม่ว่าพระธรรมจะว่าอย่างไร แต่ใจยังต้องการที่จะเป็นอกุศลต่อไปอีก ถ้าเป็นอย่างนั้นก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากการฟังพระธรรม

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมก็ตั้งแต่ในขั้นต้นจนถึงขั้นสุดท้าย คือ ปฏิบัติธรรมในขั้นที่ทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ถ้าไม่เข้าใจแล้วจะทำให้ปฏิบัติธรรมที่ทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมก็ไม่ได้ ถ้ายังเป็นผู้ที่ว่ายาก ไม่อดทน มักโกรธ ก็ไม่สามารถที่จะเห็นประโยชน์ของการเป็นผู้ว่าง่าย อดทน และน้อมไปที่จะเจริญกุศलयิ่งขึ้น”

อย่างนั้นก็ถูกแล้ว ที่เรายังให้อภัยกันที่ไม่ได้ แต่ก็ได้น้อมไปที่ละ ค่อยๆ ขัดเกลาไปที่ละเล็กละน้อย น้อมไป ไม่ใช่แข่งกระด้างโกรธอยู่อย่างเดิม แต่ค่อยๆ โกรธน้อยลงๆ ตามกำลังของปัญญาที่เพิ่มขึ้น

กระเสือกกระสน

คงเคยเห็นปลาที่ถูกจับขึ้นมาจากน้ำแล้วว่า ถ้ายังไม่ตายมันจะพยายามกระเสือกกระสนลงไปในน้ำอีก แม้บางทีน้ำนั้นจะอยู่ไกลแค่ไหนก็ตาม อย่างปลาที่ถูกจับมาขายในตลาด ก็พยายามดิ้นกระเสือกกระสนเหมือนกัน ซึ่งเรารู้ว่า มันอยากไปหาที่ๆ มีน้ำถึงจะหยุดกระเสือกกระสน และดำดุดดำว่ายอย่างมีความสุข วันนี้ท่านอาจารย์พูดในระหว่างรับประทานอาหารกลางวันว่า จิตที่มีความเห็นถูกเพียงชั่วขณะหนึ่งนั้น ก็เหมือนปลาที่ถูกจับขึ้นมาบนบก จะพยายามกระเสือกกระสนลงน้ำไปอีก น้ำนั้นคือห้วงน้ำ (โอชะ) คือ ความความยินดีในกาม ความเห็นผิด ความยินดีในภพ และความไม่รู้

ใช่เลย เมื่อฟังธรรม มีความเข้าใจ มีความเห็นถูกว่า ทุกอย่างเป็นธรรมเพียงชั่วขณะที่ได้ยิน แล้วก็อยากจะให้มีความเข้าใจนานขึ้น มากขึ้นไปอีก ก็กระเสือกกระสนลงน้ำทันที ทุกขณะที่ได้ยินได้ฟังธรรม พอเข้าใจ แล้วก็หลงลืมทันที ก็เพราะยังพอใจที่จะอยู่ในห้วงน้ำใหญ่นั้นต่อไป ดำดุดดำว่ายเวียนวนอยู่ในสังสารวัฏเช่นที่ผ่านมาแล้วนานแสนนาน

แต่เด็กปัญญาอ่อน ผู้พิการซ้ำซ้อน

วันนี้ที่ มศพ. สนทนาธรรมเรื่องทานที่เป็นสัปปริสทาน ทานของสัตบุรุษและทานของอสัตบุรุษ ซึ่งมีลักษณะต่างๆ เมื่ออ่านครั้งแรก ก็คิดว่าเราเคยให้ทานโดยไม่เคารพบ้าง ไม่ได้ให้ทานด้วยมือตนเองบ้าง ดังนั้นอันสงส์ก็คงไม่ได้รับอย่างที่ท่านแสดงว่า จะทำให้มั่งคั่งบ้าง ทำให้มีรูปสวຍบ้าง ทำให้มีคนเชื่อถือบ้าง ดังนั้นในการให้ทานครั้งต่อไป จะต้องให้ด้วยความเคารพ ให้ด้วยมือตนเอง ซึ่งความคิดทั้งหมดนั้นเกิดจากความรักตัวเอง อยากให้ตนเองได้รับแต่สิ่งดีๆ ที่พิเศษกว่าคนทั้งหลาย และไม่ได้รู้เลยว่า ธรรมทั้งหลายนั้นเป็นอนัตตา และความจริงจริงๆ ว่าทุกอย่างเป็นธรรมนั้นก็ไม่มั่นคงเลย จึงไม่เข้าใจธรรม วันนี้ฟังท่านอาจารย์อธิบายว่าฟังธรรมเพื่อให้เข้าใจธรรมว่า ทุกอย่างเป็นธรรม แม้แต่พระสูตรนี้ ก็แสดงลักษณะของสภาพธรรม ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน การให้ทานเกิดขึ้นได้เพราะมีจิต และจิตก็มีมากมายแตกต่างกันหลากหลาย ตั้งแต่จิตที่ให้ทาน และจิตที่ไม่ให้ทาน ก็ต้องมีสภาพที่ต่างกัน ผลที่ได้รับก็ต่างกัน แม้จิตที่ให้ทานนั้นก็ยังต่างกันตามระดับขั้นของกุศล มีทั้งให้ทานโดยเคารพ ให้ทานโดยไม่เคารพเป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นจากจิตที่ต่างกัน ก็ย่อมต่างกันตามสภาพของจิตที่เป็นเหตุ เพ็ญรู้ตัวเองวันนี้เองว่า ไม่เคยอ่านพระสูตรในลักษณะนี้เลย มีแต่เป็นตัวตนที่อ่าน เป็นเราที่ควรทำอย่างนี้หรือไม่ควรทำอย่างนั้น เพื่อที่จะได้รับผลมากๆ หรืออ่านเพื่อไว้สอนคนอื่น

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่คอยจูงเด็กปัญญาอ่อน ผู้พิการซ้ำซ้อนให้เดินถูกทางด้วยค่ะ นอกจากจะปัญญาอ่อน พิการซ้ำซ้อนแล้ว ยังเป็นเด็กดื้อ เกเร ที่ไม่ค่อยเชื่อฟังอีกค่ะ

ปัญญาเพิ่มขึ้นหรือไม่

เมื่อฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ถึงตอนที่ ๑๗๗๐ กว่าๆ นั้น ท่านอาจารย์ไปบรรยายธรรมที่ภาคอีสาน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ หลังจากที่เราได้รับอุบัติเหตุ ๒ อาทิตย์ช่วงนั้นนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ไม่ได้ไปฟังที่วัดบวร ทำให้ตั้งใจฟังอย่างมากและเมื่อได้พิมพ์คำบรรยายของท่าน ก็ยิ่งทำให้เข้าใจตัวเองมากขึ้น อดคิดถึง ความหลังเมื่อ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมาไม่ได้ ตอนนั้นเพิ่งเริ่มฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ใหม่ๆ กระตือรือร้นที่จะให้ใครๆ ได้ฟังธรรมที่กลั่นกรองมาจาก

พระไตรปิฎกจากความเข้าใจของท่าน เพราะไม่เคยได้ยินได้ฟังธรรมอย่างนี้มาก่อนเลย ไม่เคยได้ยินคำว่า “โลกในวินัยของพระอริยเจ้า คือ โลก ๖ ทาง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ” เมื่อฟังมากขึ้น ก็เข้าใจได้ว่า โลกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนั้น ทำให้เกิดความคิดนึกแตกต่างกันไป โลกทางความคิดของแต่ละคนไม่เหมือนกันเลย ต่างกันไปตามการสะสมในอดีตและประสบการณ์ชีวิตในปัจจุบัน จึงคาดคะเนไม่ได้ว่า ใครจะคิดอย่างไร แต่เราก็เป็นสุขเป็นทุกข์กับความคิดของตนเองว่า คนอื่นคิดอย่างไรมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเดือดร้อนเพราะเกิดความทุกข์ ส่วนความสุขเป็นสิ่งที่ปรารถนาอยู่แล้ว จึงไม่คิดที่จะหาทางให้ความสุขนั้นหมดไป แต่เมื่อเป็นความทุกข์เสียส่วนมาก จึงคิดหาทางที่จะดับทุกข์หรือให้ทุกข์น้อยลง ด้วยการศึกษาพระธรรมเพื่อรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างเป็นธรรม เกิดขึ้นเป็นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เมื่อได้มาฟังความจริงอย่างนี้ รู้สึกเบาสบายจากความทุกข์ที่เกิดจากความคิดขึ้น แม้จะเพียงเล็กน้อย แต่ก็เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน จึงชักชวนใครๆ ให้มาฟังท่านอาจารย์ทั้งที่วัดบวรฯ เชิญท่านไปบรรยายที่ทำงาน และที่บ้าน คิดว่าคนอื่นคงจะปลื้มใจที่ได้ยินได้ฟังธรรมอย่างนี้บ้าง เวลาผ่านไปก็พิสูจน์ความจริงได้ว่า ธรรมไม่สาธารณะสำหรับทุกคน ต้องเฉพาะคนที่สะสมการฟังพระธรรมมาก่อนเท่านั้น ความกระตือรือร้นที่จะให้ใครๆ ได้ฟังธรรมจึงน้อยลง คิดได้ว่าตัวเองควรฟังแล้วพิจารณาให้เข้าใจเสียก่อน แล้วก็คงจะเกื้อกูลคนอื่นที่สนใจได้ในภายหลัง และเมื่อได้ฟังอย่างละเอียดด้วยการพิมพ์คำบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ไปด้วยทำให้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นและเริ่มเขียนบทความที่เล่าประสบการณ์การฟังธรรมของตนเอง พร้อมกับสอดแทรกความเข้าใจธรรมที่มีบ้างนั้นไปด้วย ก็คิดว่าเป็นการเกื้อกูลผู้ที่สนใจได้บ้างตามที่ตั้งใจไว้

เมื่อคิดถึงตอนที่เกิดอุบัติเหตุขึ้น ไม่รู้สึกตัวหรือได้ยินอะไรเลย เพียงแต่เห็นรถปิกอัพที่วิ่งสวนทาง แซงขึ้นมาอยู่ในเลนเดียวกัน (ตอนนั้นทางหลวงจังหวัดสุพรรณ เป็นถนนแคบๆ มีแค่ ๒ เลน และมีไหล่ถนนสูงมาก) จนเกือบจะชนประสาธนา แล้วตัวเองก็หมดสติไป มารู้สึกตัวอีกทีก็พบว่าตัวเองนอนบนเตียงในโรงพยาบาลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพยาบาลและคนอื่นๆ รายล้อมอยู่หลายคน เมื่อรู้ว่าตนเองถูกรถชน จึงให้พยาบาลโทรศัพท์บอกสหายธรรมและญาติให้ทราบเหตุการณ์ ตอนนั้นมีสติดีมาก

ไม่ไว้วางใจใครเลย ทั้งๆ ที่มีรู้ว่ามีคนเสียชีวิต ๒ คน และบาดเจ็บสาหัส ๓ คน เรานอนนิ่งๆ ไม่เจ็บปวดอะไรเลย เพิ่งคิดได้ตอนหลังว่า ตอนนั้นยังไม่ใช่วินาทีที่ได้รับ อกุศลวิบากทางกาย เมื่อย้ายโรงพยาบาลมาอยู่ในกรุงเทพฯ นั้น เกิดความรู้สึกเจ็บปวด มากจากกระดูกข้อเท้าและเชิงกรานที่ราว ร้องคร่ำครวญกับคณะท่านอาจารย์ที่มาเยี่ยม ว่า “ทำไมต้องเป็นหนูด้วย หนูทำความดีมาตลอดชีวิต ทำไมถึงต้องเกิดเหตุอย่างนี้กับ หนู” จำสายตาท่านอาจารย์ได้ว่า ท่านมองเราแปลกๆ เพิ่งเข้าใจว่าท่านคงสงสัยว่า ปัญญาอ่อนเหลือเกิน คงอีกนานกว่าจะเข้าใจความจริงแท้ของชีวิต และภายหลังได้ ฟังท่านกล่าวในที่แห่งหนึ่งว่า “ต้องเป็นเรา เพราะเราเป็นคนทำไว้เอง และให้เป็นคนอื่น ได้อย่างไร ก็เขาไม่ได้ทำไว้” และระหว่างที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลนั้น ก็มีผู้คน มากมายทั้งรู้จักและไม่รู้จักมาเยี่ยมให้กำลังใจ เพราะข่าวอุบัติเหตุนั้นลงหน้า ๑ ใน หนังสือพิมพ์ดังหลายฉบับ เพราะผู้เสียชีวิตนั้นเป็นชาวต่างชาติทำงานที่องค์การ สหประชาชาติด้วย จึงมีผู้นำลัทธิต่างๆ มาเสนอเพื่อให้พ้นทุกข์ด้วยความหวังดีตาม ความเข้าใจของท่าน (หรืออาจจะได้สาวกใหม่) มาบอกให้ทำบุญตามที่ต่างๆ ก็ มากมาย มีผู้ไปดูเจ้าเข้าทรงให้ด้วย (ไม่ใช่ญาติอย่างที่คุณศุกลกล่าวไว้ในเทปนะคะ เพราะที่บ้านถึงแม้จะเข้าใจธรรมเพียงขั้นทานและศีล ไม่เข้าใจปรมัตถธรรมก็จริง แต่ เรื่องดูเจ้าเข้าทรงนั้นไม่เคยปฏิบัติกันมา ไม่ใช่เพราะเชื่อหรือไม่เชื่อ แต่เพราะเสียดา ยเงินที่ต้องจ่ายให้คนหนึ่งเพื่อมาบอกให้เราเสียเงินไปทำอีกอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง ซึ่งนิสัยนี้เราก็รับมาเต็มๆ เพราะถ้าใครชวนไปดูหมอดู ก็จะไม่ไปเพราะเสียดา ยเงิน แล้ว จะบอกคนมาชวนว่า เชื้ออะไรกับหมอดู ไร้สาระ แต่ถ้าดูฟรี ก็จะไปเข้าคิวดูเป็นคนแรก สัมผัสคำพูดที่พูดไว้ทั้งหมดและเลือกเชื่อคำทำนายที่ดีๆ ด้วย อย่างหมอดูคนหนึ่งทายฝัน ดวงว่า เป็นคนรักความสะอาด เจ้าระเบียบ แต่ตัวเองไม่ชอบทำ อ่านหนังสือตรงไหนก็ ทิ้งไว้ตรงนั้น ดื่มน้ำที่ไหนก็ไม่เคยเก็บแก้ว (ซึ่งแม่นราวกับอยู่บ้านเดียวกัน เอ หรือคนอยู่ บ้านเดียวกันไปบ่นให้ฟัง) อันนี้ไม่ใช่เพราะขี้เกียจนะ แต่เพราะเคยเป็นเจ้าเป็นนายมา หลายภพหลายชาติ อันนี้เราก็รับเชื่อเลย ทั้งๆ ที่มองไปรอบๆ ตัวแล้ว ข้าทาสบริวารที่ เคยมีนั้นอยู่ที่ไหน เห็นมีแต่เจ้านายทั้งนั้น กำมือเปล่าแท้ๆ คิดว่ามีอะไรในนั้น จริงๆ แล้ว ก็มีไม่มีอะไรเลย แท้ที่จริงแล้วไม่ต้องข้ามภพชาติหรอก แต่ขณะที่ผ่านไปก็ไม่กลับมา เกิดซ้ำอีกเลย แล้วจะเหลืออะไร นอกจากกุศลและอกุศลที่สะสมอยู่ในจิตให้แสดง

อุปนิสัยต่างๆ ออกมา) แล้วบอกให้ปล่อยไว้เพื่อสะเดาะเคราะห์ เพราะเคราะห์ยังไม่หมด ถ้าไม่ปล่อยอาจจะมีอุบัติเหตุอีก ซึ่งเราก็ตำตามเกือบทุกอย่างที่คิดว่าพอจะทำได้ ซึ่งเรื่องนี้ก็ลืมไปเลย จนเมื่อได้มาฟังเทศน์อีกครั้งเมื่อวานนี้ ทำให้รู้สึกละอายใจในการเป็นผู้อ่อนด้อยปัญญาจริงๆ แต่ขณะนั้นก็คิดว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นกุศล น่าจะทำดีกว่าไม่ทำอะไรเลย แม้การกระทำนั้นจะไม่ประกอบด้วยปัญญา เพราะยังไม่มีปัญญาก็ตาม ก็ทำให้เห็นว่าการกระทำกรรมทุกอย่างนั้นขึ้นกับเหตุปัจจัยอย่างชัดเจน เมื่อยังไม่มีปัญญา ก็ไม่สามารถทำกุศลกรรมที่ประกอบด้วยปัญญาได้ มาบัดนี้เหตุการณ์นั้นก็ผ่านไป ๒๒ ปีแล้ว ปัญญาที่อ่อนด้อยอยู่ในตอนนั้น ได้เจริญเพิ่มขึ้นหรือไม่ ปัญญาขั้นการฟังคงเจริญขึ้นแน่นอน เพราะได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน มีหลายอย่างที่ได้ฟังแล้วก็แปลกใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงสอนเรื่องอย่างนี้ด้วยหรือ และเมื่อศึกษามากขึ้น ก็รู้ว่า ทรงสอนสิ่งที่มีประโยชน์ทุกอย่างสำหรับพุทธบริษัททั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ขัดเกลากิเลสที่มีมากมาย ผู้ที่น้อมประพฤติปฏิบัติตามแล้วจะมีความสุขมากขึ้น เพราะความทุกข์ความเดือดร้อนใจนั้นเกิดเพราะกิเลส ไม่มีใครทำให้ใครทุกข์เดือดร้อนใจได้เลยถ้าหมดกิเลสแล้ว คิดถึงคำคร่ำครวญของตนเองว่า “หนูทำความดีทุกอย่าง ทำไมไม่ถึงได้รับผลอย่างนี้” ในตอนนั้นแล้ว ก็รู้ว่าแม้ความดีความชั่ว หรือกุศลและอกุศลก็ยังไม่รู้จักว่าเป็นอย่างไร ไม่รู้ว่าขณะใดจิตเป็นกุศล ขณะใดจิตเป็นอกุศล การกระทำทุกอย่างเกิดจากจิต เมื่อจิตส่วนใหญ่เป็นอกุศลแล้ว จะทำความดีทุกอย่างได้อย่างไร แม้แต่รักษาศีล ๕ ก็ยังไม่สามารถรักษาได้ตลอดเวลา ข่าสัสตร์เล็กสัสตร์น้อยก็บ่อย พุดบดทั้งๆ ที่รู้ก็มีมาก แล้วอย่างนี้ยังจะประกาศตนว่า “หนูทำดีทุกอย่าง” อีก และยังแสดงความโอ้อวดต่อไปอีกว่า “ทำดีทุกอย่าง ทำไมไม่ถึงได้รับผลไม่ดีอย่างนี้” ซึ่งเหตุไม่ตรงกับผล ถ้าทำดี ผลก็คือได้รับวิบากที่ดีทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่เมื่อได้รับทุกข์ทางกายก็ต้องเพราะทำกรรมไม่ดี เหตุจึงจะสมควรแก่ผล กรรมทั้งหลายนั้นเมื่อทำแล้วจะเมื่อไรก็ตามก็สามารถให้ผลได้เมื่อถึงเวลาอันสมควรกับกรรมนั้นๆ เหมือนปลูกต้นมะเขือกับต้นมะม่วง เวลาการให้ผลก็ต้องต่างกัน ยังจำสายตาของท่านอาจารย์ถึงมองอย่างสงสารในสติปัญญาที่น้อยนิด หรืออาจจะไม่มีเลยปัญญาขั้นพิจารณาธรรมก็มีบ้างแต่ไม่บ่อยนัก เพราะไม่ค่อยได้นำพระธรรมที่ได้ฟังแล้วมาใคร่ครวญหาเหตุผล อย่างที่ท่านอาจารย์เคยบรรยายไว้ว่า ถ้านอนไม่หลับก็ดีจะได้พิจารณาธรรมที่ได้ยินได้ฟังเราก็ใช้

เหมือนกัน แต่พอพิจารณาได้ไม่กี่คำ ก็หลับไปทันที แต่ถ้าคิดเรื่องอื่นๆ แล้วก็จะไม่หลับ เช่น ส่วนใหญ่ก็คิดถึงเรื่องที่ผ่านมาแล้ว หรือวันนี้จะทำอะไรต่อไป ตอนเช้าจะทานอะไร พรุ่งนี้ต้องไปไหน หรือคิดถึงเรื่องของคนอื่นเสียส่วนใหญ่ เรื่องจิตของตนไม่ค่อยจะคิดถึง อย่างสถานการณ์บ้านเมืองตอนนี้ก็เกิดความอึดอัดคับข้องใจเป็นทุกข์เดือดร้อน คิดว่าพวกนั้นไม่น่าทำอย่างนี้ คนมีหน้าที่ควรทำอย่างนั้น เดือดร้อนใจมาก คิดอีกแล้วว่า “เราทำกรรมอะไรไม่ดีมานะ ถึงต้องเกิดในยุคที่มีเหตุการณ์อย่างนี้” คิดถึงตอนนี้ก็รู้ว่า ปัญญายังไม่เจริญเท่าไร แต่ก็เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมเล็กน้อย รู้ว่าวิบากที่ไม่ดีที่ได้รับนั้นเป็นผลของกรรมไม่ดีที่ทำให้เหตุสมควรแก่ผลขึ้น แต่ที่คิดอย่างนี้ก็เพราะความรักตัวมีมาก จึงอยากจะมีสิ่งดีๆ ปรากฏเท่านั้น แต่ก็เป็นไปได้ จึงคิดหาเหตุผลที่จะทำให้เข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรม เคยอ่านเรื่องของท่านวิฑูรณะ ที่ได้ฆ่าพระญาติสาเกตของพระผู้มีพระภาคล้มตายเป็นอันมาก แม้พระผู้มีพระภาคทรงเสด็จไปห้ามถึง ๓ ครั้ง ก็ไม่สำเร็จ พระองค์ก็ทรงปล่อยให้เป็นไปตามกรรม เพราะทรงเห็นว่า ผู้มีเวรต่อกันก็ย่อมทำลายกัน เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงห้ามกรรมและผลของกรรมไม่ได้ แล้วเราเป็นใคร ที่แค่ไม่ต้องการให้เกิดเหตุการณ์อย่างนี้แล้วเท่านั้น เหตุการณ์ก็จะสงบลงไปเองตามความต้องการ สิ่งที่จะช่วยได้ ก็คือ ท่องคำว่า ทุกอย่างเป็นธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็พอจะช่วยให้ความเดือดร้อนใจนั้นน้อยลงได้บ้าง และที่แน่ๆ ที่เดือดร้อนใจมากก็เพราะกิเลสมากนั่นเอง ในสมัยพุทธกาลก็มีการฆ่ากันมากมายอย่างนี้เหมือนกัน ก็คนมีเวรต่อกันก็ต้องประหัตประหารกันเป็นธรรมดา ใครจะไปห้ามได้ ดังนั้นปัญญาขั้นประจักษ์แจ้งลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้นไม่ต้องพูดถึง ในเมื่อปัญญาขั้นการฟังและการพิจารณายังไม่พอที่จะเป็นสังขารธรรมปรุงแต่งให้เกิดขึ้นได้ ก็ต้องอบรมเจริญปัญญาขั้นการฟังและการพิจารณาต่อไปอีกเรื่อย ๆ เช่นนี้แหละ

ปัญญาขั้นการฟัง

ปัญญาขั้นการฟังก็ไม่ใช่ว่าเกิดได้ง่ายๆ เพราะไม่รู้ว่าจะฟังอย่างไรถึงจะได้ประโยชน์สูงสุด เวลาฟังธรรม บางครั้งก็เข้าใจดี บางครั้งก็ไม่รู้เรื่องเลย ก็ทราบ่ว่าทุก

อย่างเป็นอนัตตา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่เหตุปัจจัยอะไรที่ทำให้ฟังเข้าใจดี ซึ่งได้เคยได้ยินว่า “การฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา” ซึ่งท่านอาจารย์อธิบายว่า ฟังด้วยดีนั้นหมายถึง การใส่ใจในสิ่งที่ฟัง ก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงธรรม ทรงตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกขเว” ซึ่งแปลว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย” เพราะก่อนหน้านั้นภิกษุทั้งหลายอาจจะคิดอะไรก็ได้ แต่ต่อไปนี่พระองค์จะทรงแสดงธรรมแล้วนะ จงตั้งใจฟังให้ดี นั่นคือต้องใส่ใจในสิ่งที่ฟัง เมื่อทราบอย่างนี้แล้ว เวลาฟังก็ตั้งใจ ไม่คิดเรื่องอื่น คิดพิจารณาตามเสียงที่ได้ยิน ทำให้เข้าใจมากขึ้น อย่างนี้ถึงจะเรียกว่า ฟังด้วยดี ซึ่งทำให้เกิดปัญญา มีหลายเรื่องเคยได้ยินมาตั้งแต่เด็ก รู้ว่าเป็นพุทธพจน์ แต่รู้ความหมายแค่ผิวเผิน เช่น “ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ก็คือตื่นๆ ง่าย ๆ ว่า คนที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ไม่ป่วยไข้ นั่นเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุด ทั้งๆ ที่เห็นว่าผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ก็ยังมีความทุกข์เดือดใจในเรื่องอื่นๆ เช่น เรื่องทำมาหาเลี้ยงชีพ เรื่องความวิตกกังวล กลุ้มใจต่างๆ มากมาย ก็ไม่เห็นว่าคุณภาพแข็งแรงไม่ป่วยไข้ นั้นจะดีกว่าคนเจ็บไข้ได้ป่วยมากมายอะไร แต่เมื่อได้อ่านจากพระสูตร คือ โรคสูตร ก็รู้ว่าที่คนส่วนใหญ่เข้าใจและอธิบายสู่กันฟังนั้น เป็นความเข้าใจที่เผินมากๆ ถ้าเปรียบกับต้นไม้ ก็เป็นแค่เปลือกเท่านั้น ยังไม่ถึงแก่น เพราะในโรคสูตรที่ท่านอาจารย์อธิบายให้ฟังนั้น ไม่ได้หมายความว่าความแค่นั้น “โรค” เป็นภาษาบาลี แปลว่า ความเสียดแทง ซึ่งมีทั้งความเสียดแทงกาย และเสียดแทงใจ สิ่งที่เสียดแทงกายให้ได้รับความทุกข์ คือ โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ถ้าไม่มีก็เป็นสิ่งที่ดี เป็นกุศลวิบาก ผลของกุศลกรรมที่ทำไว้แล้ว แต่ทุกคนต้องเคยทำอกุศลกรรม จึงต้องมีโรคบ้างตามสมควรแก่กรรมนั้น ส่วนสิ่งที่เสียดแทงใจนั้น คือ กิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งปฏิกูลกันทุกคน ดังนั้น ความไม่มีโรคที่เป็นลาภอันประเสริฐนั้น คือ ความไม่มีกิเลสนั่นเอง จะเห็นอานิสงส์ของการฟังธรรมว่า ทำให้ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ถึงจะเคยได้ยินมาแล้วก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น เป็นต้น ดังนั้นการฟังธรรม ศีลธรรม ปฎิบัติธรรมมากเท่าไรก็ไม่พอ จนกว่าจะหมดกิเลสแล้วเท่านั้น

ความดีจึงเจริญ

เราทุกคนยังเป็นคนธรรมดาที่มีทั้งความดีและความไม่ดี เวลาจิตใจดีมีเมตตา ก็เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลกัน เวลาจิตใจไม่ดีก็มีความโกรธแค้นชิงชัง อาจจะถึงอาฆาตแค้นฆ่ากันให้ตายไปข้างหนึ่งถ้าความโกรธเกลียดนั้นมีกำลังมากขึ้น ขณะใดที่ทำดี ก็เรียกว่าเป็นคนดี ขณะที่ทำไม่ดี ก็เรียกว่าเป็นคนไม่ดี ซึ่งทุกคนก็เป็นทั้งคนดีและคนไม่ดีกันทั้งนั้น ดังนั้นจึงไม่ต้องเอ๋ยถึงชื่อคน หรือกลุ่ม หรือสีใดๆ เพราะนั่นเป็นเพียงสิ่งสมมติใช้เรียกให้รู้กันเท่านั้น เมื่ออยู่ในสังคม ทุกคนก็มีบทบาทหน้าที่ต่างๆ กันไป ถ้าทุกคนทำตามหน้าที่อย่างมีเมตตาจิต สังคมก็จะอยู่กันอย่างมีความสุข โดยเฉพาะผู้ที่เลี้ยงชีพด้วยภาษีของประชาชนถ้าไม่ทำหน้าที่ ก็ถือว่าเป็นการเลี้ยงชีพโดยไม่ชอบ เช่น ทหารมีหน้าที่ปกป้องอธิปไตย รักษาความสงบมั่นคงของบ้านเมือง ก็ทำหน้าที่ด้วยเมตตาจิต คิดว่าจะรักษาความสงบเพื่อให้คนดีได้อยู่อย่างมีความสุขและคนไม่ดีจะได้ไม่มีโอกาสทำไม่ดีมากขึ้น ตำรวจมีหน้าที่รักษากฎหมายก็ทำด้วยเมตตาจิตเช่นกัน เพื่อให้คนดีอยู่อย่างปลอดภัย และเชื่อมั่นว่าเมื่อทำความดีแล้ว ตำรวจผู้รักษากฎหมายจะปกป้องได้ จับกุมคนทำผิดกฎหมายด้วยเมตตาจิตว่า เขาจะไม่มีโอกาสทำผิด ทำไม่ดีมากไปกว่านี้ ประชาชนก็มีหน้าที่ทำตามกฎระเบียบกฎหมายของสังคม เสียภาษีให้รัฐบาลและปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยเมตตาจิตต่อกัน ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่น และเจ้าหน้าที่บ้านเมืองด้วย คนไทยทุกคนอยู่ในสถานการณ์บ้านเมืองที่ตึงเครียด (เม.ย. ๕๓) เราต่างภาวนาขอให้บ้านเมืองสงบ หรือขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ของบ้านเมืองคุ้มครอง แต่จะขออย่างเดียวก็น่าไม่ได้ คงต้องลงมือทำด้วยสิ่งที่ควรจะทำ คือ รักษาผืนแผ่นดินไทยนี้ไว้ให้คนดีได้อยู่อย่างสงบ คนไม่ดีถูกกำจัดให้ไม่มีโอกาสทำไม่ดีอีกต่อไป ให้ความดีเป็นธงชัยของลูกหลานไทยในอนาคตให้ลูกหลานไทยมีศรัทธาในความดี ให้เป้าหมายของลูกหลานไทยคือได้ทำความดี ไม่ใช่เป้าหมายในชีวิตคือ เงินทอง อำนาจ และชื่อเสียง ไม่ใช่ปลูกฝังให้เลือกเรียนเลือกวิชาชีพที่ทำเงินทองมากที่สุด เพราะสอนกันว่า เมื่อมีเงินก็มีอำนาจและมีชื่อเสียง ทำให้คนอยากได้เงินกันจนไม่สนใจวิธีการได้เงินกันเลย แม้จะโกง ทูจจริตคอร์รัปชัน โกหกหลอกลวง ปล้นฆ่า ทำได้ทุกอย่าง จนเกิดอาชีพที่ไม่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้น คือ ขายเสียง รับจ้างยกมือสนับสนุน รับจ้างประท้วง รับจ้างด่าทอ รับจ้างเป็นโล่มนุษย์ รับจ้างฆ่าคนไทยด้วยกัน รับจ้างปิดถนนให้

คนเดือดร้อนไปทั่วบ้านทั่วเมือง อย่างที่เห็น ทำดีคือทำอะไร คือ ใครมีหน้าที่อย่างไร ก็ทำตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด โดยตั้งใจว่าหน้าที่ของเรานั้นต้องทำให้ความดีอยู่คู่มนุษยชาติตลอดไป ให้มีศรัทธาว่า ความดีเป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ ต้องทำ และทำความดีเท่าไรก็ไม่พอ จนกว่าจะไม่มีความไม่ดี เพราะเมื่อยังมีเศษเชื้อของความไม่ดีอยู่ เช่น ความอยากได้ เมื่อมีมากขึ้น จนเกินสมควร ๑๐ ล้านไม่พอ ๑๐๐ ล้านไม่พอ ๑,๐๐๐ ล้านก็ยังไม่พอ จนถึงแสนล้านก็ยังไม่พอ เท่าไรๆ ก็ยังไม่พอ เมื่อความอยากมีกำลังมากขึ้นอย่างนี้ ก็ทำได้ทุกอย่าง โกหก หลอกลวง ปล้น ฆ่า ฉ้อราษฎร์บังหลวง จนกระทั่งถึงขายชาติหรือถ้ายังมีความโกรธเหลืออยู่ เมื่อสะสมไว้ให้มีกำลังมากขึ้นก็อาจจะถึงทำผิดศีล คือ ด่ากัน จ้างคนมาด่าแทน ฆ่ากันจ้างคนให้ฆ่าคนไทยด้วยกัน อย่างที่เห็น สิ่งสำคัญก็คือเริ่มที่ตัวเราทุกคนและเริ่มเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องไปกะเกณฑ์คนนั้นคนนี้ กลุ่มนั้น กลุ่มนี้ว่าควรทำดี แต่เริ่มที่ตัวเรา เริ่มเดี๋ยวนี้ เรามีหน้าที่อย่างไรก็ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดรักษาจิตใจของเราให้ไม่โกรธไม่เคียดแค้นพยาบาทคนที่เราคิดว่าไม่ดีเพราะถ้าเราอยู่ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมอย่างเขาเราก็อาจจะทำอย่างนั้นก็ได้ เมื่อเขาทำความดี เขาก็เป็นคนดีเพราะฉะนั้นก็ให้อภัยกันที่หลงผิดปล่อยให้ความอยากได้เงิน อยากได้อำนาจและเงินทองมีมากจนทำให้มืดบอด ไม่เห็นความผิดชอบชั่วดีเริ่มที่ตัวเราให้ทำความดีก่อน แล้วบอกกล่าวคนใกล้ชิดให้ทำความดี และต่อๆ ไป เหมือนเริ่มจุดเทียนของเราให้สว่างก่อน ให้คนอื่นต่อแสงสว่างนั้นต่อไปเรื่อยๆ จนสว่างไปทั่ว เมื่อเป็นเช่นนั้น การปกครองระบอบใดก็คงไม่สำคัญ ถ้าทุกคนในสังคมเป็นคนดีขอให้ความดีจงเจริญ ความไม่ดีจึงเสื่อมไปจากจิตใจมนุษย์ทุกคน

กล่าวตาย

ระหว่างที่มูลนิธิฯ ปิดซ่อม และเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในบ้านเมือง ทำให้ไม่มีการสนทนาธรรมที่มูลนิธิมานานหลายเดือน ตัวเองก็ป่วยเรื้อรัง รักษาไม่หายสักที หมอให้ไปตรวจอย่างละเอียด เนื่องจากเคยเป็นมะเร็งมาก่อน กลัวจะกระจายไปที่อื่น ก่อนหน้านี้เคยคิดว่า ตัวเองไม่กลัว “มะเร็ง” แล้ว เพราะรู้ว่าเป็นเพียงชื่อเหมือนโรคอื่นๆ และตอนนี้ก็ไม่มีอาการเจ็บปวดให้เกิดความทุกข์อะไร เพียงแต่รู้สึกผิดปกติเล็กน้อย แต่พอมีเหตุ

ว่ามะเร็งอาจจะกลับมา ก็วิตกกังวล กลัวตายขึ้นมาอีก เพิ่งรู้ว่าการเข้าใจชั้นการฟังนั้น เป็นเพียงสัญญาไม่ใช่ปัญญาที่รู้จริงๆ อย่างที่ฟังที่ศึกษามานะว่า ขณะที่จิตจิตเกิดนั้น เร็วยิ่งกว่ากะพริบตา เมื่อจิตจิตดับ ปฏิสนธิจิตเกิดนั้นก็เป็นอย่างนั้นก็เป็นบุคคลใหม่ทันทีเหมือนมาเป็นบุคคลนี้ในชาตินี้ก็ลืมเหตุการณ์ชีวิตในชาติก่อนทั้งหมด จึงไม่น่าจะกลัวอะไร

วันนี้ (เสาร์ที่ ๕ มิ.ย. ๕๓) ได้มีโอกาสสนทนาธรรมกับท่านอาจารย์สุจินต์ฯ ระหว่างรับประทานอาหารกลางวันที่มีมูลนิธิ มีผู้ถามเรื่อง กลัวตาย ท่านอาจารย์ย้อนถามว่า “ถ้าบอกว่าเมื่อก็ตายแล้วละคะ รู้สึกอย่างไร” ทุกคนตอบได้หมดว่า ไม่รู้สึกอะไร ไม่รู้ด้วยว่าขณะที่ก็ตายแล้ว คือดับไปแล้วไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลยในสังสารวัฏ นั่นคือขณิกมรณะ ความตายทุกๆ ขณะ เหมือนกับขณะที่จะตายจากโลกนี้ที่เรียกว่า สมมติมรณะ ตายจากบุคคลนี้ไปเป็นบุคคลใหม่

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ท่านนำปัญญาของท่านมาช่วยชี้แนะลูกศิษย์ผู้เบาปัญญาให้คลายความสงสัยในทุกสถานการณ์ ปฏิภาณไวพริบในการแก้ปัญหาของท่านนั้นเหมือนสะกิดของที่ติดอยู่ให้หลุดออกไป เมื่อฟังแล้วก็หายสงสัยในเรื่องนั้นทันที แต่ก็ยังเป็นเพียงสัญญา ความจำ เพราะยังไม่ประจักษ์การเกิดดับของสภาพธรรมแต่ละขณะ

ดังนั้นเมื่อนึกถึงความตายก็ยังกลัวอยู่และยังไม่อยากตาย เพราะติดข้องกับบุคคลสถานที่และเรื่องราวต่างๆ ในชาตินี้อยู่ เมื่อใดที่ปัญญาเจริญจนดับความติดข้องทั้งหลายหมด เมื่อนั้นจึงไม่กลัวตาย

ธรรมย่อมชนะอธรรม

เมื่อบ้านเมืองไม่สงบ มีการแบ่งพวก แบ่งสี แบ่งแยกความคิดออกไปหลายฝ่าย จนเกิดเหตุจลาจล เกือบจะเป็นสงครามกลางเมืองนั้น (ระหว่าง เม.ย. ๕๓ – พ.ค. ๕๓) หลายคนไม่สบายใจ วิตกกังวล กลัวพวกที่ตัวเองคิดว่าดีนั้นจะแพ้ เมื่อรวมกลุ่มคุยกัน ก็จะปลอบใจกันว่า ไม่ต้องกลัว ธรรมย่อมชนะอธรรม ซึ่งทำให้สบายใจขึ้น โดยที่ไม่เข้าใจจริงๆ ว่า “ธรรมย่อมชนะอธรรม” นั้นมีความหมายลึกซึ้งอย่างไร แค่วันเสาร์ที่ ๕ มิ.ย. ๕๓ ได้ไปสนทนาธรรมที่มูลนิธิฯ ซึ่งได้นำปริสาสูตร (ว่าด้วยบริษัท ๓ จำพวก) มาสนทนา สรุปได้ว่า บริษัท ๓ จำพวก คือ บริษัทที่มีแต่คนดี ๑ บริษัทที่เป็นพรรค คือ แบ่ง

พวกทะเลาะกัน ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปาก (ช่างเหมือนเหตุการณ์บ้านเมืองที่ผ่านมาเลย ซอบจริงๆ คำว่า ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปาก เป็นคำพูดที่ทำให้เห็นภาพพจน์ชัดเจนจริงๆ) ๑ และบริษัทที่สามัคคีกัน พร้อมเพรียงกัน ขึ้นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน มองดูกันและกันด้วยสายตาของคนที่รักใคร่กัน ๑

เมื่อมีผู้ถามว่า ทำไมบ้านเมืองเราถึงเป็นอย่างนี้ ท่านอาจารย์ก็ตอบว่า บ้านเมืองไหนๆ ยุคใดๆ ในอดีตก็เป็นอย่างนี้ เมื่อท่านย้อนถามว่า “รักชาติคืออะไร” และ “ชาติ คืออะไร” พวกเราก็ตอบกันสะเปะสะปะไม่ตรงเป้าสักที ท่านก็เลยเฉลยว่า ชาติ คือ คน รักชาติ ก็คือเมตตากันและกัน ไม่ว่าจะเป็นใครในโลกนี้

เมื่อมีโอกาสฟังท่านอธิบายคำว่า “ธรรมย่อมชนะอธรรม” ซึ่งตามความเข้าใจของตนเองนั้นสรุปว่า (ไม่ทราบว่าจะถูกต้องลึกซึ้งอย่างที่ท่านอธิบายหรือไม่) ทุกอย่างเป็นธรรม แต่เมื่อพูดว่า “ธรรมย่อมชนะอธรรม” นั้น ธรรมก็คือกุศลธรรม อธรรมก็คืออกุศลธรรม กุศลชนะอกุศล เมื่อกุศลเกิด แสดงว่ากุศลมีกำลังกว่าอกุศล และเมื่อกุศลเกิดก็สามารถดับอกุศลได้และกุศลที่มีกำลังสามารถดับอกุศลเป็นสมุจเฉทได้ อกุศลไม่สามารถดับกุศลเป็นสมุจเฉทได้ เมื่อมีปัญหาที่ดับอวิชชาได้ แต่อวิชชาดับปัญญาเป็นสมุจเฉทไม่ได้ ไม่อย่างนั้นท่านพระเทวทัตคงไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่า จะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในอนาคต

ดังนั้นจึงไม่มีความหมายแต่เฉพาะเวลาต่อสู้กันแล้ว พวกคนดีย่อมชนะคนไม่ดีอย่างที่พวกเราเข้าใจกัน ไม่อย่างนั้นมหาวิทยาลัยนาลันทาคงไม่ถูกเผาจนหมด และพระภิกษุถูกฆ่าเป็นหมื่นๆ รูป เพราะไม่ใช่มีแต่เฉพาะกรรมในปัจจุบัน ยังมีกรรมในอดีตที่มองไม่เห็นอีก ที่ปลุกชนอย่างเราๆไม่สามารถรู้ได้ว่า ใครมีเวรต่อกันอย่างไร

สงสารเข้าไป?

ระยะนี้ได้ยินข่าวที่น่าสลดใจหลายเรื่อง เช่น เรื่องตาอายุ ๗๙ ปี ช่มขึ้นหลานอายุ ๗ ขวบ หรือสาวพิการซ้ำซ้อนถูกคนในครอบครัวข่มขืนจนตั้งท้อง รู้สึกสงสารมากที่ช่างทำได้ดีกับเด็กและผู้หญิงที่ไม่มีทางต่อสู้ แต่สงสารอย่างไรก็ไม่รู้จะช่วยเหลืออย่างไร เพราะเหตุการณ์นั้นก็ผ่านไปแล้ว คนทำผิดก็ได้รับโทษแล้ว แต่ความสงสารนั้นก็ยิ่งฝังใจ

วันนี้ (วันเสาร์ที่ ๑๙ มิ.ย. ๕๓) ในช่วงโมงสนทนาธรรมที่มูลนิธิ มีผู้นำเรื่องเหตุการณ์บ้านเมืองที่นำความเครียดและความคับแค้นใจมาสนทนา ความจริงเราก็อยากพูดคุยเรื่องนี้เหมือนกัน แต่เกรงว่าจะไม่สมควร เพราะเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ในกลุ่มคนที่มีหลายฝ่ายอยู่ด้วยกัน แต่เมื่อท่านอาจารย์พูดว่า ต้องเป็นผู้ตรง เรื่องใดเป็นกุศลก็เป็นกุศล และเรื่องใดเป็นอกุศลก็เป็นอกุศล อย่างเรื่องเผา เกิดเพราะอกุศลจิต ไม่ใช่กุศลจิต ดังนั้นผู้นั้นก็ย่อมได้รับผลของอกุศลกรรมนั้น ทำไมพวกเราจึงสงสัยสาธยาย แทนที่จะสงสัยสาธยายเมื่อเขาทำอกุศล กลับไปโกรธเกลียดเคียดแค้น ให้ตนเองเป็นอกุศลไปด้วย ถ้าสงสัยสาธยายเขาจะได้รับผลของอกุศลที่ได้ทำไว้เหมือนกับสงสัยสาธยายเด็กหญิงและหญิงพิการซ้ำซ้อนซึ่งช่วยตัวเองไม่ได้ ถ้าเกิดเมตตาจิตได้อย่างนี้มากๆ ก็จะได้ คงจะช่วยรัฐบาลตามแผนปรองดองแห่งชาติได้แน่นอน พวกเราสงสัยสาธยายไปเสมอแม้แต่จะได้ยินได้ฟังอย่างนี้ ก็ยังอยากให้พวกที่ทำอกุศลกรรมได้รับผลเร็วๆ เพื่อจะได้สงสัยสาธยายจริงๆ เพราะตอนที่เห็นเขาทำอกุศลกรรมอยู่ ยังไงๆ ก็สงสัยไม่ลง จิตข้างว่ายากจริงๆ ท่านอาจารย์สรุปว่า ถ้ายังทำความดีไม่ได้ ก็เว้นการทำความชั่ว ก่อนจะถึงการทำความดีให้บริสุทธิ์ และทุกอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่ใครเลย

บันทึกเป็นตัว

เคยได้ยินคำว่า “บันทึกเป็นตัว” มาตั้งแต่เด็ก คำว่า “บันทึกเป็นตัว” นั้นเป็นคำเปรียบเปรยที่ใช้กับคนโกหก แต่งเรื่องที่ไม่จริงให้ดูเป็นเรื่องจริง เพราะน้ำนั้นไม่มีรูปร่างของตัวเอง มีรูปร่างตามภาชนะที่ใส่ แต่คนโกหกก็ช่างสามารถนำมาเล่าให้เป็นเรื่องจนได้ วันนี้ (เสาร์ที่ ๓ ก.ค. ๕๓) มูลนิธิฯ นำพระสูตร สุภากัมมารธิดาเถรีคาถา มาสนทนา ตอนหนึ่ง ท่านอาจารย์พูดถึง คำว่า “บันทึกเป็นตัว” ว่า พวกเราทุกคนนั้นเป็นนักบันทึกเป็นตัว เพราะเพียงเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งเกิดแล้วดับไป ไม่มีอะไรเหลือ ก็ยังเห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรื่องโน้นเรื่องนี้มากมาย เช่นเดียวกับเสียงที่ปรากฏทางหูนั้นก็ดับไปแล้ว แต่ก็ปรากฏเป็นเรื่องราวต่างๆ มากมาย กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ก็เช่นเดียวกัน เกิดปรากฏเพียงชั่วขณะแล้วก็ดับไป แต่ก็ยังยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคลเช่นกัน

ท่านอาจารย์ข้างลึกซึ้งจริงๆ หากเปรียบเทียบจนทำให้เข้าใจได้ว่า สภาพธรรมทุกอย่างเกิดเมื่อปรากฏแล้วก็ดับไป แต่ก็ยังปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคลอยู่ทุก

ขณะ เหมือนปั้นน้ำเป็นตัวจริงๆ ที่ยึดถือสิ่งที่ไม่มีว่า ยังเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ตลอดเวลา ความจริงท่านพูดลึกซึ้งกว่านี้อีกมาก แต่สติปัญญาจดจำ และพอจะเข้าใจได้แค่นี้ ผู้ใดเข้าใจได้มากกว่านี้ ช่วยกรุณาเพิ่มเติมด้วยค่ะ

กลัวว่าง

คงจะเห็นแล้วว่า อกุศลจิตประเภทโทสมูลจิตนั้นสะสมมามากมายขนาดไหน เมื่อไม่นานมานี้กลัวตาย ตอนนั้นกลัวว่างเพราะเมื่อผู้หวังดีทราบว่าจะลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ ก็พากันเตือนว่า อย่าออกเลย มาทำงานดีกว่า ได้พบปะเพื่อนฝูง มีการสังสรรค์พูดคุย ออกไปอยู่บ้านเฉยๆ ว่างๆ ไม่มีอะไรทำ ก็เหงาเฉาตายก่อนวัยอันควร มานึกดู คนเรานี้ก็ช่างแปลกแท้ๆ ตอนเรียนจบใหม่ๆ อายุยังน้อย ยังมีเรี่ยวแรงทำงาน เวลาหางานทำก็พยายามหางานที่ไม่หนัก มีเวลาว่างมากๆ แต่พอเกษียณอายุหมดเวลาทำงาน เรี่ยวแรงก็หดหาย ควรถึงเวลาพักผ่อน ก็กลับอยากจะมีงานทำ เพราะกลัวว่าง ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ไม่มีขณะไหนในชีวิตทั้งในชาตินี้ ในอดีตอนันตชาติ และรวมไปถึงอนาคตด้วยที่จะว่างจากสภาพธรรมที่เกิดขึ้นทำกิจการงานของตน และถ้าเข้าใจก็สามารถระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะนั้นๆ ได้ แต่เมื่อยังมีติดบอด ก็ปล่อยให้ขณะผ่านไปด้วยกิเลส คือ ความรักบ้าง ความกลัวบ้าง ความชังบ้าง โดยมีความไม่รู้เป็นสาเหตุ

ดังนั้นจึงต้องอบรมให้เกิดปัญญาขึ้นการฟัง การพิจารณาให้เข้าใจจริงๆ ก่อนว่า ทุกขณะมีสภาพธรรมเกิดดับปรากฏสืบต่อให้รู้จัก แต่ก็ยังไม่รู้จักลึกซึ้งที่ เมื่อสภาพธรรมปรากฏก็คิดนึกเป็นเรื่องราว สัตว์ บุคคล ไม่เคยตรึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏที่ควรรู้จักว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลยสักขณะเดียว

ดังนั้นตอนนี้คงต้องมีชีวิตอยู่เพื่อระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ด้วยการฟังธรรม การพิจารณาธรรม การไตร่ตรองธรรมที่ได้ ยินได้ฟังเพื่อให้เข้าใจจริงๆ จนกว่าจะมีชีวิตอยู่ด้วยการระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นปัญญาบารมี ที่จะทำถึงฝั่ง คือ พระนิพพาน สิ้นสุดการเวียนว่ายในห้วงน้ำใหญ่ คือ สังสารวัฏฏ์ อันไม่มีเบื้องต้นและเบื้องปลายนี้

ข้อความทั้งหมดนี้คิดเองไม่ได้ แต่ประมวลมาจากคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่ท่านได้อุทิศตนเพื่อศึกษาพระธรรมจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงแสดงไว้ และพระอริยสาวกได้นำสืบต่อกันมา ท่านอาจารย์ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมนั้นจนเข้าใจลึกซึ้ง สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจตามได้ แม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม (อาจจะเข้าใจมากก็ได้ แล้วแต่การสะสมของแต่ละท่าน) ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ท่านเป็นผู้มีพระคุณที่สุดในชีวิตนี้ที่นำแสงสว่าง คือ พระธรรม มาส่องให้เห็นได้บ้างในความมืดมิดเช่นนี้

ฟังเข้าใจ

ได้ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์มาเป็นเวลา ๒๕ ปีแล้ว ทั้งจากการบรรยายที่ห้องประชุมตึกสภากาชาดศึกษามหาวิทยาลัย วัดบวรนิเวศจากสถานีวิทยุ นอกจากนั้นก็ยังติดตามไปฟังการบรรยายและสนทนาธรรมทั้งในและต่างประเทศ แต่ยังไม่ใช้การฟังด้วยดีที่จะเกิดปัญญา (ขั้นการฟัง) เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ใจฟังด้วยดี มักจะคิดไปเรื่องอื่นๆ แต่เมื่อได้รับมอบหมายจากท่านอาจารย์และอาจารย์ดวงเดือน บารมีธรรม ให้พิมพ์คำบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ของท่านอาจารย์ทั้งหมด ซึ่งตอนแรกคุณน้ำประมัย โชติวรรณ (ล่วงลับไปแล้ว) ได้พิมพ์ไว้ถึงครั้งที่ ๓๘๐ (มีประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าครั้ง) นั้นพิมพ์จากต้นฉบับที่คุณป้าสงวน สุจริตกุล ถอดเทปไว้ด้วยลายมือที่สวยงาม อ่านง่าย ความจริงคุณป้าได้ถอดเทปไว้ทั้งหมด แต่มีผู้ขอยืมไปแล้วติดตามไม่พบ ตอนหลังคุณป้าไปถอดเทปคำบรรยายที่มูลนิธิ ที่เป็นของปัจจุบัน จึงไม่มีเวลาไปถอดเทปในครั้งที่หายไป ด้วยเหตุจำเป็นนี้ดิฉันจึงได้ถอดเทปเอง คือ พิมพ์ไปพร้อมกับฟังด้วย จึงจำเป็นต้องฟังด้วยดี ปัญญาขั้นการฟังจึงเริ่มเกิดมากกว่าฟังเฉยๆ มาก ได้ยินคำว่า “ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน” มานับครั้งไม่ถ้วน ได้ยินว่า “ทุกอย่างเป็นธรรม” ก็นับครั้งไม่ถ้วนเช่นเดียวกัน และข้อความที่ท่านพระอัสสิแสดงธรรมกับท่านพระสารีบุตรเมื่อพบกันครั้งแรกว่า “ธรรมใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมนั้น และความดับแห่งธรรมนั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้” เมื่อท่านพระสารีบุตรฟังแล้วก็ได้ดวงตาเห็น

ธรรม บรรลุเป็นพระโสดาบันบุคคล เมื่อประมวลธรรมที่ได้ยินได้ฟังทั้งหมดแล้ว ก็เพิ่งเข้าใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสภาพธรรมที่เป็นเหตุและสภาพธรรมที่เป็นผลของเหตุนั้นๆ ดังนั้นการศึกษาพระสูตรต่างๆ ในพระไตรปิฎกนั้น ทรงแสดงเรื่องของเหตุและผลของเหตุการณ์ต่างๆ ของบุคคลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครั้งอดีต

อย่างในวันนี้ (วันเสาร์ที่ ๑๐ ก.ค. ๕๓) มุลนิธิฯ นำอิฏฐสูตรมาสนทนา มีข้อความโดยย่อว่าสิ่งที่น่าปรารถนาของบุคคลทั้งหลายในโลกนี้มี ๑๐ ประการ เช่น โภคสมบัติ ซึ่งต้องได้มาด้วยความขยันหมั่นเพียร วัณณะ คือ ผิวพรรณงาม ได้มาด้วยการประดับตกแต่ง เป็นต้น เมื่ออ่านพระสูตรจบ มีผู้ถามว่า พระสูตรนี้เหมือนสนับสนุนให้มีตัณหา เพราะแสดงวิธีที่จะให้ได้สิ่งที่น่าปรารถนาต่างๆ ท่านอาจารย์ตอบว่า พระผู้มีพระภาคแสดงธรรมตามความเป็นจริง ผู้ที่ไม่มีตัณหา คือ พระอรหันต์ แต่สำหรับผู้ยังไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ยังมีความปรารถนาในสิ่ง ๑๐ ประการเหล่านี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น ก็ทรงแสดงเหตุว่า สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากเหตุต่างๆ ไม่ใช่เกิดขึ้นมาลอยๆ โดยไม่มีเหตุ ทรงแสดงธรรมที่เป็นเหตุ และเมื่อมีเหตุที่สมควร สภาพธรรมที่เป็นผลก็จะเกิดขึ้น เราเพิ่งเข้าใจเร็วๆ นี้เองว่า ศึกษาธรรม ด้วยการฟัง การอ่าน ผิดมาโดยตลอด เดิมอ่านโดยมีเรา มีเขา เช่น อ่านเรื่องพระนางมัลลิกาทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ทำไมผู้หญิงบางคนเกิดมาไม่สวย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เพราะเป็นผู้มักโกรธ เราผู้เป็นคนอยากสวย ก็ตั้งใจอย่างมั่นคงว่า ต่อไปนี้จะไม่โกรธแล้ว ชาติหน้าจะได้สวย แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะเมื่อความโกรธเกิดขึ้นก็ลืมหมด หรือพอนึกขึ้นได้ ก็คิดว่า ไม่สวยก็ได้ ขอโกรธก่อน นอกจากโกรธแล้วยังผูกโกรธไว้อีก นี่เป็นการศึกษาโดยเอาเราเอาเขาไปใส่ในเรื่องนั้นๆ ลืมไปว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย อย่างเราเป็นคนมักโกรธ ก็เพราะได้สะสมความโกรธ ความกลัวมามาก จะให้หมดไปเพราะความอยากสวย คงไม่ได้ความอยากเป็นกิเลสเช่นกัน ไม่ใช่เหตุที่จะทำให้ความโกรธและกิเลสอื่นๆ หมดไปแน่นอน ต้องละด้วยปัญญา คือ การรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงแม้การศึกษาก็ผิดมาโดยตลอด แม้ท่านอาจารย์จะบรรยายไว้แล้วบ่อยๆ เนืองๆ แต่เมื่อยังไม่ฟังด้วยดี ปัญญาชั้นฟังก็ไม่เป็นไปด้วยดี แล้วอย่างนี้จะให้ปัญญาชั้นพิจารณา ชั้นไตร่ตรองเกิดได้อย่างไร ไม่ต้องพูดถึงขั้นสติปัฏฐานหรือก สแนกโกฏิกัปนั้น

คงจะน้อยไปที่จะให้มีชีวิตอยู่ด้วยการระลึกศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ทำไมจึงฟังเข้าใจ

ฟังธรรมะ คือศึกษาธรรมะมาตั้งแต่เด็ก นับเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ฟังเข้าใจธรรมะ (ขั้นการฟัง) ที่ทรงแสดงเหตุและผลของสภาพธรรมะนั้นๆ มีแต่ลักษณะสภาพธรรมะเท่านั้นที่เกิดปรากฏให้ระลึกศึกษา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะแล้วก็ดับไป ไม่มีสภาพธรรมะใดกลับมาเกิดซ้ำอีกเลยในสังสารวัฏฏ์ ที่เพิ่งเริ่มเข้าใจก็เพราะยังเจริญเหตุของปัญญาไม่เพียงพอ ได้ฟังคำบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ครั้งที่ ๑๘๗๘ ท่านอาจารย์บรรยายไว้ สรุปได้ว่าเหตุให้เกิดปัญญา มี ๔ ประการ คือ

๑. โดยกรรม
๒. โดยอุปนิสัย
๓. โดยความแสร้งบ่มแห่งอินทรีย์
๔. โดยความห่างไกลจากกิเลส

โดยกรรม คือ การกระทำ การที่จะเข้าใจพระธรรมที่ลึกซึ้ง ยากที่จะรู้ตามนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลย พระผู้มีพระภาคทรงบำเพ็ญพระบารมีถึงสี่อสงไขยแสนกัป และในพระชาติสุดท้าย ก็ยังต้องทรงใช้เวลาถึง ๖ ปีก่อนจะตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อตรัสรู้แล้วก็ทรงน้อมพระทัยที่จะไม่ทรงแสดงธรรม เพราะว่าพระธรรมนั้นลึกซึ้งและรู้ตามได้ยาก ดังนั้นเมื่อต้องการปัญญาคือความเข้าใจสภาพธรรมะ จึงต้องมีกัลยาณมิตรเพื่อฟัง ศึกษา สนทนา พิจารณา ได้ถาม แม้แต่วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษที่ใช้เวลาค้นคว้าไม่นาน ก็ยังต้องเรียนในโรงเรียนหลายปีกว่าจะอ่านออก เขียนได้ ต้องมีครูจับมือฝึกให้เขียนให้อ่านทีละตัว ทั้งๆ ที่ความรู้ที่นั่นเพียงพอที่จะเลี้ยงอัตภาพในชาตินี้เท่านั้น ก็ยังทุเมสละเวลาเกือบครึ่งชีวิตเพื่อศึกษาเล่าเรียน แต่ธรรมะนั้นติดต่อไปตลอดจนกว่าจะหมดภพชาติ ไม่เกิดอีก ก็ยังไม่ให้เวลาศึกษา พิจารณา ค้นคว้าเท่าวิชาการทางโลก ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่า ทำไมปัญญาจึงน้อยนัก เพราะวันหนึ่งๆ ใช้เวลาศึกษา พิจารณาพระธรรมสักกี่นาที บางวันอาจจะไม่เลยก็ได้

โดยอุปติ การเกิดในประเทศที่สมควร หรือในโลกที่ไม่เบียดเบียน คือ เกิดในที่มียุทธธรรม คำสั่งสอนที่ถูกต้อง มีกัลยาณมิตรที่คอยช่วยเหลือแนะนำ ซึ่งทางถูกทางผิด ซึ่งพวกเราก็โชคดีที่เกิดในประเทศไทย และวิถีชีวิตทำให้ได้พบกับท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้มีเมตตาคอยแนะนำให้ระลึกเสมอว่า “ทุกอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน”

โดยความแก่กล้ารอบแห่งอินทรีย์ ครั้งแรกเมื่อเริ่มฟัง ก็พอใจที่ได้ยินเสียงเพราะๆ ของท่านอาจารย์ และชอบฟังเรื่องราวในพระสูตร โดยเฉพาะชาดก รู้สึกสนุกดี ไม่ได้ใส่ใจรายละเอียดของธรรมที่มีในพระสูตรหรือชาดกนั้นๆ ฟังด้วยความเพลิดเพลินเสียมากกว่า แต่เมื่อฟังหลายๆ ปี ก็เริ่มเข้าใจขึ้นเพราะไม่หยุดฟัง เหมือนต้นไม้ที่เริ่มจากต้นเล็กๆ ค่อยๆ เติบโตขึ้น และเมื่อถึงเวลาก็ออกดอกออกผล ขออย่างเดียว คือ **อย่าหยุดศึกษา หยุดพิจารณาธรรม**

โดยความห่างไกลจากกิเลส ยังไม่หมดกิเลสหรอก แต่อย่าใช้ชีวิตประจำวันคลุกคลีกับกิเลสมากนัก สำหรับตัวนี้นั้น ติดไปหมดทุกอย่าง ติดละครโทรทัศน์ ติดหนัง ติดนิยาย ติดเกมส์ ติดรสอร่อย ขวนขวายพากันไปรับประทาน ไกลแค่ไหนก็ไป บางครั้งก็หลงผิดคิดว่าตัวเองทำอาหารบางอย่างอร่อย ก็เลยเสียเวลาทั้งวันเพื่อทำมากมาย แล้วก็วิ่งไล่แจก ให้คนชม ถ้าเขาไม่ชมก็โกรธ ติดทั้งสรรพเสริญ ไม่พอใจทั้งนินทา ติดกลิ่นหอมๆ เทียนแสงหาดอกไม้กลิ่นหอมๆ ปลูกไว้รอบบ้าน เมื่อไม่ออกดอก ก็เป็นทุกข์ ติดสิ่งสวยงาม ติดบรรยากาศแปลกใหม่ ไม่ซ้ำซากจำเจ จึงต้องไปท่องเที่ยวตามที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามแต่งบประมาณจะเอื้ออำนวย ก่อนไปก็ตื่นเต้นดี แต่กลับมาก็น้อยล้าอ่อนเพลีย ติดการสัมผัส ต้องหาหมอนวดมาบีบนวดให้ร่างกายได้ผ่อนคลายหายเมื่อยล้า มีแต่เรื่องติด หรือเรื่องไม่พอใจ อย่างมองกระจกเมื่อใส่แว่นตา ก็เห็นรายละเอียดมากมาย เห็นผิวหนัง เห็นขาของตัวเองแล้ว ดูเหมือนแอปเปิลที่ถูกลิ้มไว้ในตู้เย็น ๒ – ๓ เดือน ไม่มีน้ำไม่มีนวล ผิวแห้งเหี่ยวเป็นร่องๆ เมื่อเห็นแล้ว แทนที่จะนึกถึงโทษของความชรา กลับคิดจะไปหาโลชั่นดีๆ มาทา เพื่อลบเลือนริ้วรอย มานึกดูก็แปลกนะ ทุกคนอยากมีอายุยืนยาว แต่ทุกคนก็รังเกียจสัญลักษณ์ที่แสดงว่ามีอายุนอกจากนั้นก็ยังวิตกกังวล ถ้าร่างกายมีความปกติเล็กน้อย ก็กลัวจะเป็นโรคร้ายแรง กลัวตายเร็ว และบางครั้งก็กลัวจะอายุยืนยาว เพราะไม่มีลูก กลัวไม่มีใครดูแล

ยามแก่เฒ่า วันหนึ่งๆ เต็มไปด้วยอกุศลจิต แม้จะเป็นผู้ไม่ประพฤติดุจริตผิดกฎหมายก็ตาม แต่ก็อยู่ใกล้ขีดกิเลสทั้งวัน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่า ทำไมปัญญา (ขั้นฟัง) เพิ่งเริ่มเกิด ได้พิสูจน์พระธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคแล้วว่า ผลต้องสมควรแก่เหตุ เพราะฉะนั้น เมื่อต้องการมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ก็ต้องเจริญเหตุให้เกิดปัญญา ไม่ใช่อยากได้ปัญญาโดยไม่รู้เหตุที่จะทำให้เกิดปัญญา ซึ่งก็ต้องอาศัยการอบรมเจริญต่อไปอีกเรื่อยๆ เป็นจรัลภาวนา เมื่อเหตุสมควรแก่ผล ปัญญา ก็จะเกิดทำกิจของปัญญา คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดปรากฏให้ศึกษา ถ้าเป็นอย่างนั้นชีวิตนี้คงจะเป็นชีวิตที่ประเสริฐอย่างแท้จริง

เสียดายที่ไม่เข้าใจธรรม

ในการสนทนาธรรมที่มูลนิธิฯ ในวันเสาร์ที่ ๑๔ ส.ค. ๕๓ นั้น ท่านอาจารย์ได้กล่าวว่าเมื่อได้ทราบข่าวการเสียชีวิตของคนดี มีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาตินั้น ทุกคนรู้สึกเสียดายว่า ถ้ามีชีวิตอยู่ต่อไป จะได้ทำประโยชน์อีกมากมาย แต่สิ่งที่น่าเสียดายที่สุดในชีวิตนี้และชีวิตที่จะมีในภพชาติต่อไป ก็คือ เสียดายที่ไม่มีโอกาสเข้าใจธรรมะ ซึ่งหมดโอกาสแล้วสำหรับในชาตินี้ เพราะสิ้นสุดความเป็นบุคคลนี้แล้ว เกิดเป็นบุคคลใหม่ซึ่งไม่ทราบว่าจะได้เกิดในประเทศที่สมควร ยังมีพระสัทธรรมให้ศึกษา มีกัลยาณมิตรที่คอยเกื้อกูลหรือไม่ ซึ่งเป็นเครื่องเตือนให้ระลึกได้ว่า ขณะนี้เรายังมีชีวิตอยู่ในประเทศที่สมควร ได้ฟังพระธรรม มีกัลยาณมิตร คือ ท่านอาจารย์คอยเกื้อกูลด้วยการนำพระธรรมที่ท่านศึกษาพิจารณาเข้าใจดีแล้วมาอธิบายให้ฟัง และได้ฟังธรรมะมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว แต่ที่ผ่านมานั้นฟังธรรมะด้วยดีแค่ไหน เข้าใจพระธรรมแค่ไหน เข้าใจขั้นการฟังมากพอที่จะถึงขั้นพิจารณา ไตร่ตรองธรรมะที่ได้ฟังมาแล้วแค่ไหน พอที่จะเป็นเหตุปัจจัยให้สติเกิดระลึกลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏหรือยัง คำตอบที่ได้ คือ ยังไม่เกิดสติระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะในขณะที่กำลังปรากฏเลย ก็ต้องเพียรอดทนฟังด้วยดี ศึกษา พิจารณาต่อไป เพราะเหตุยังไม่สมควรแก่ผล เหมือนต้นไม้ยังอ่อน ยังไม่ถึงเวลาที่จะเกิดดอกออกผลนั่นเอง

เข้าใจผิดอีกแล้ว

ถูกเกณฑ์ให้เข้าร่วมพิธีใหญ่ครั้งหนึ่ง ไปถึงก่อนใครๆ จึงเลือกที่นั่งตรงกลางๆ คิดว่าคงเหมาะสมกับยศตำแหน่งของตน เจ้าหน้าที่ต้อนรับมาบอกให้ไปนั่งข้างหลัง (น่าจะไปพาไปนั่งตั้งแต่แรก หรือเราไปถึงก่อนที่จะมาทำหน้าที่) เพราะที่เรานั่งนั้น สำหรับผู้ใหญ่กว่าเรา รู้สึกหน้าชาด้วยความละอายและความโกรธ เข้าใจความทุกข์ของ เทวดาที่ต้องถอยไปข้างหลังเรื่อยๆ ถ้ามีเทวดาผู้มีศักดิ์มากกว่ามาปรากฏตน แต่เมื่อใกล้เวลาทำพิธี ที่นั่งที่กันไว้ให้ผู้ใหญ่กว่าเรานั่งนั้น ก็ว่างเปล่า เพราะไม่มีผู้ใหญ่มาก่อน เจ้าหน้าที่คนเก่าก็มาเชิญคนที่นั่งข้างหลังไปนั่งข้างหน้าให้เต็ม โดยไม่คำนึงถึงยศ ตำแหน่งเหมือนตอนแรก เมื่อเวลาผ่านไป มานึกดูแล้ว ก็เกิดหิริโอตตปปะ ละอายใจที่เกิดความโกรธในเรื่องไม่เป็นเรื่อง มีมานะถือตัวถือตน ทั้งๆ ที่ฟังธรรมะ ศึกษาธรรมะมาตั้งนานแล้ว ก็น่าจะเห็นโทษของความโกรธ และความสำคัญตนบ้าง แต่เมื่อฟังเรื่องการบำเพ็ญบารมีในชีวิตประจำวัน ที่ท่านอาจารย์บรรยายไว้ใน “แนวทางเจริญวิปัสสนา” แล้ว ก็รู้ว่าเราเข้าใจผิดมากอีกแล้ว (และถ้าศึกษาธรรมะต่อไป ก็คงจะรู้ว่าเข้าใจผิดอีกแล้วไปเรื่อยๆ เพราะปัญญาของเรานั้นน้อยกว่าจะงอปากยุงที่จุ่มลงในมหาสมุทร ฟังเรื่องใหม่ ก็รู้ว่าเข้าใจผิดอีกแล้ว เห็นหรือยังว่า ถูกห่อหุ้มอยู่ในเปลือกไข ของอวิชชาและโลภะหนาแน่นขนาดไหน) ผู้ที่ไม่โกรธเลย คือ พระอนาคามีบุคคล ผู้ที่ไม่มีมานะ ความสำคัญตน คือ พระอรหันต์ แล้วเราเป็นใคร ถึงจะหยุดโกรธ หยุดถือตัวถือตน ก็เป็นปุถุชนคนธรรมดาที่ยังมีกิเลสมากมาย ได้ฟังธรรมะศึกษาธรรมะเพียงเล็กน้อย ก็คิดว่าเราไม่น่าจะโกรธ ไม่น่าจะถือตัวอย่างนี้ได้อย่างไร ความไม่โกรธ ไม่ถือตนนั้นเป็นคุณธรรมของพระอริยบุคคลขั้นต่างๆ เมื่อเหตุสมควร คือ ท่านเจริญปัญญาจนได้บรรลุคุณธรรมขั้นนั้นๆ แล้ว ก็เป็นเหตุให้กิเลสเหล่านั้นหมดไปได้ ไม่ใช่ฟังธรรมะแล้วรู้ว่า กิเลสเป็นสิ่งที่ควรละ ก็อยากจะหมดไปเลย ท่านอาจารย์บรรยายว่า สำหรับปุถุชนนั้นควรเดินตามรอยของพระโพธิสัตว์ คือ บำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ให้ครบถ้วนก่อน ไม่ใช่จะดำเนินตามรอยพระอนาคามีบุคคล คือ ไม่โกรธเลย หรือตามรอยพระอรหันต์ คือ ไม่มีความสำคัญตนเลย นั่นเป็นความเข้าใจผิดของเราเอง ตอนนี้ควรฟังธรรมะให้เข้าใจมากขึ้นว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฟังธรรมะให้เข้าใจ เพื่อ

เป็นสิ่งขำขันปรับปรุงแต่งให้สตรี้ตลกถึงลักษณะของสภาพธรรมะที่ปรากฏไปเรื่อยๆ เจริญ
กุศลทุกประการ จนกว่าบารมีทั้งหลายจะเต็มเปี่ยม

ความฟุ้งซ่านกลัวอะไร

เมื่อคืนนี้ดูซีรีส์ญี่ปุ่นที่เคยโด่งดังในอดีตเมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน เรื่อง “โอชิน” จนฉีกเคยดูครั้งหนึ่งแล้ว ได้รับแรงบันดาลใจจากโอชินมากมาย อยากเป็นผู้หญิงเก่ง จิตใจดี อดทน ขยัน มุมนานะ จนสามารถเปลี่ยนชีวิตจากยากจนที่สุดสู่ความเป็นมหาเศรษฐีได้ จำได้ว่าตอนนั้นผู้หญิงหลายๆ คนอยากเป็นอย่างโอชิน หาของมาขายบ้าง ตัวเราเองก็ไปเรียนทำดอกไม้จากฟางข้าวโพดจากเพื่อนที่ทาไปขายศูนย์การค้าดัง พอทำได้มีเพื่อนส่งสารช่วยซื้อเพื่อเป็นกำลังใจ แต่ไม่ได้ซื้อเพราะอยากได้ เลยไม่ประสบความสำเร็จในการหารายได้พิเศษ กลายเป็นรายจ่ายพิเศษ แถมเพื่อนยังเตือนสติว่า ทำได้แต่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ที่จะช่วยให้สวแปลกพอจะขายได้ จึงต้องเลิกล้มความคิดในการหารายได้พิเศษ มาอาศัยการประหยัดอดออมพอให้มีเงินเหลือเก็บเท่านั้นก็คงจะพอแล้วในอัตภาพนี้ คิดไปคิดมาจนเกือบตีหนึ่ง ก็ยังนอนไม่หลับ นึกขึ้นมาได้ว่า แคล่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นทางตาผ่านจอทีวี และเสียงที่ได้ยินทางหู ก็ยังทำให้เพลิดเพลิดติดขัดกับความคิดถึงบัญญัติได้หลายชั่วโง่ นึกถึงคำของท่านอาจารย์ว่า ถ้านอนไม่หลับก็ตีจะได้พิจารณาธรรมะที่ได้ยินได้ฟังมา จึงเริ่มทบทวนเรื่องปรมัตถธรรมว่า เป็นสภาพที่มีจริงแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน คิดถึงตอนนั้นก็จำไม่ได้ว่าคิดอะไรต่อหรือไม่ เพราะหลับไปก่อน สังเกตตัวเองหลายครั้งว่า เมื่อนอนไม่หลับ คิดจะพิจารณาธรรมะได้ไม่กี่ประโยค ก็จะหลับทันที คิดเองว่า ความฟุ้งซ่านคงจะกลัวปัญญาที่จะเกิดจากการพิจารณาธรรมะ ทำให้เข้าใจธรรมะมากขึ้น ลูกพี่ของความฟุ้งซ่าน คือ อวิชชา ก็จะมีกำลังน้อยลง หรือโลกมุลจิตไม่ชอบพิจารณาธรรมะ เพราะไม่สนุกเพลิดเพลิด เลยหลับดีกว่าตื่น

ธรรมะ คือ เดียวนี้

เมื่อวันเสาร์ที่ ๖ พ.ย. ๕๓ ในชั่วโมงสนทนาพระสูตรนั้น ทางมูลนิธิฯ ได้นำทัตวาอวชานาติสูตร (ว่าด้วยคนเลว ๕ จำพวก มีบุคคลผู้ให้แล้วดูหมิ่นเป็นต้น) มาสนทนา เมื่ออ่านพระสูตรและอรรถกถาจบแล้ว ก็มีผู้ถามปัญหามากมาย มีปัญหาหนึ่งที่ถามว่าบุคคลผู้เขลาหลงมกมาย คือ ผู้ไม่รู้กุศลธรรม อกุศลธรรม ย่อมไม่รู้ธรรมะที่มีโทษและไม่มีโทษ ฯลฯ เป็นอย่างไร ท่านอาจารย์ตอบว่า ธรรมะคือเดี๋ยวนี้ คือ ระลึกศึกษาเพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ เพราะทุกอย่างเป็นธรรมะ ผู้ถามก็ถามต่อว่า อย่างนั้นก็จบ ไม่มีอะไรจะถามต่อ เพราะทุกอย่างเป็นธรรมะ ท่านอาจารย์ตอบว่าจะจบได้อย่างไร เมื่อยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏ มีผู้สนับสนุนอีกท่านพูดว่า ถ้าไม่มีเรื่องราวของสภาพธรรมะเลย ก็รู้สึกแห้งแล้งเหมือนรับประทานอาหารแล้วไม่มีเครื่องปรุง ท่านอาจารย์ตอบว่าปรุงให้มีกิเลสเพิ่มขึ้นอีกหรืออย่างไร ต้องการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ หรือต้องการรับประทานเครื่องปรุง ผู้สนับสนุนพูดต่อว่าถ้าเป็นในลักษณะนั้นแล้ว รู้สึกว่าธรรมะอยู่สูงสุดเอี่ยมไม่อาจจะไปถึงได้และฟังแล้วยังรู้สึกแห้งๆ ท่านอาจารย์ตอบว่า ให้รู้ว่าธรรมะเป็นเรื่องยากเพราะละเอียดและลึกซึ้ง เพื่อจะได้ไม่ตั้งความหวังว่าจะประจักษ์แจ้งสภาพธรรมะอย่างรวดเร็ว เอาแค่เข้าใจสิ่งที่ฟังขณะนี้ก่อนว่าทุกอย่างเป็นธรรมะ ก็พอ เพื่อจะได้ระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะนั้นๆ ส่วนเมื่อฟังแล้วจะรู้สึกแห้งหรือไม่ขึ้นอยู่กับระดับขั้นของปัญญา ถ้ามีปัญญาก็จะรู้ว่า การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อฟังแล้วก็จะเกิดชุ่มชื้นในใจ ฯลฯ ข้อความนี้สรุปจากความทรงจำ อาจจะคลาดเคลื่อนบ้าง แต่เนื้อหาใจความที่สัญญาจดจำได้มีเท่านั้นค่ะ

นึกถึงสภาพจิตของตนเองเมื่อเร็วๆ นี้ก็เช่นกัน เมื่อฟังท่านอาจารย์ตอบปัญหาว่าทุกอย่างเป็นธรรมะ ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏ ก็รู้สึกไม่ค่อยชอบใจ (ตามกิเลสของตน) อยากฟังเรื่องราวเหมือนอย่างที่ท่านเคยบรรยายไว้ในรายการ “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ซึ่งท่านก็บรรยายมามากแล้ว แต่ก็อดทนฟังต่อมาเรื่อยๆ ตอนนี้นำใจแล้วว่า เรื่องราวของพระสูตรนี้ก็มีปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถาและได้นำมาอ่านโดยละเอียดแล้ว แต่การที่จะเข้าใจสภาพธรรมะจริงๆ นั้น ต้องระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะนั้นๆ จึงจะเข้าใจได้ และผู้ที่กล่าวพร่ำสอนให้

ระลึกว่าทุกอย่างเป็นธรรมะนั้น คงมีไม่กี่คนหรอกในโลกปัจจุบัน (ที่เรารู้จักก็มีเพียงท่านอาจารย์ท่านเดียวเท่านั้น) เพราะผู้หนึ่งจะต้องประจักษ์แจ้งด้วยตนเองว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ มีสภาพลักษณะปรากฏให้ระลึกศึกษาอยู่ตลอดเวลา แต่ที่ไม่ได้ระลึกศึกษา เพราะไม่รู้จริงๆ ว่าเป็นธรรมะ ส่วนเรื่องราวของธรรมะนั้น เมื่อฟังแล้วก็ลืมไป อย่างมีอยู่ครั้งหนึ่ง ท่านอาจารย์ให้วิทยากรเล่าเรื่องสุปปพุทธภูมิ ไม่มีผู้ใดจำได้ คงเป็นตัวอย่างที่ท่านยกให้เห็นจริงๆ ว่า เรื่องราวของธรรมะนั้น เมื่อฟังแล้วก็ลืมไป แต่ถ้าเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมะก็จะเป็นความเข้าใจ คือ ปัญญาที่จะสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ที่ท่านนำมาความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพระธรรมของท่านมาพร่ำสอนบ่อยๆ เนื่องๆ ท่านไม่ปล่อยให้เป็นไปตามกิเลสของคนฟัง ที่อยากได้ยินเรื่องราวต่างๆ เพราะเรื่องราวต่างๆ นั้น หาอ่านได้จากพระไตรปิฎกและอรรถกถาอยู่แล้ว รู้แล้วก็ลืม ส่วนเรื่องของปัญญานั้นต้องสั่งสมจากการพิจารณาพระธรรมที่ฟังเข้าใจแล้ว และระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้

คำสาธุจิตของท่านอาจารย์ช่างน่าชื่นชมยิ่งนัก

ไม่เข้าใจ แม้ด้วยใจ

ในการบรรยาย “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ครั้งหนึ่ง ท่านอาจารย์อธิบายเรื่องความคิดว่า ทุกคนคิดทุกวัน คิดเกือบตลอดเวลา จนบอกไม่ได้ว่าคิดเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่คิดเป็นอกุศล และเมื่อไรจึงจะคิดเป็นกุศลมากกว่าอกุศล ในวันเสาร์ที่ ๑๓ พ.ย.๕๓ ขั้วโง่งสนทนาพระสูตร ทางมูลนิธิฯ นำพระสูตรชื่อ “ปารามสูตรที่ ๖” ว่าด้วยความเลื่อม ๑๒ ประการ เช่น เกลียดธรรมะ มีอัสติบุรุษเป็นที่รัก ชอบใจธรรมะของอัสติบุรุษ เป็นต้น และท่านอาจารย์นำมาสนทนาต่อในระหว่างรับประทานอาหารกลางวันว่า ในพระไตรปิฎกและอรรถกถานั้นพูดถึงเรื่องการคบคนพาลว่า ไม่คบด้วยการเข้าใจแม้ด้วยใจ (ท่านอาจารย์กล่าวว่า ในพระไตรปิฎก และอรรถกถานั้นมีคำคมมากมาย ซึ่งจะรู้ว่าคมหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับกำลังปัญญาด้วย อย่างเราต้องให้ท่านบอกว่า คำนี้คมนะ) คือ ไม่แม้แต่จะคิดถึงคนพาล (รวมทั้งตนเองขณะที่เป็นอกุศล ก็เป็นคนพาลเช่นกัน) ซึ่งเราสังเกตดูได้ว่า ขณะที่คิดถึงคนพาลนั้นส่วนใหญ่เป็นอกุศล แต่ธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา จะห้ามไม่ให้คิดก็ไม่ได้ แต่ถ้าคิดถึง

คนพาล ก็รู้ว่าเพราะความคิดเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และความคิดก็ไม่ใช่อิสระเกิดขึ้นมาได้เองลอยๆ ต้องขึ้นอยู่กั้กับเหตุปัจจัยที่สะสมมาด้วย ที่จะทำให้คิดเป็นกุศลหรืออกุศลซึ่งแน่นอนว่า ถ้ามีปัญญาตั้งแต่ขั้นฟัง ขั้นพิจารณา ความคิดก็เริ่มเป็นกุศลมากขึ้น จนกระทั่งถ้าเป็นผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัญญา ความคิดเป็นกุศลก็ย่อมมากกว่าอกุศลในชีวิตประจำวัน

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ใช้เวลาเกือบทั้งหมดแสดงธรรมะ แม้เวลาเพียงสั้นๆ แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ให้เกิดความเข้าใจพระธรรมที่จะสะสมอยู่ในจิตขณะต่อไป

สันโดษ?

ได้ฟังเรื่อง มงคลสูตรเมื่อ ๒ อาทิตย์ก่อน ครุ่นคิดถึงเรื่องสันโดษ ซึ่งเป็นมงคลประการหนึ่งมาหลายวันจึงรู้ว่า ธรรมะนั้นลึกซึ้งจริงๆ ยากที่จะเข้าใจ แม้ท่านผู้รู้ระดับต่างๆ จะแสดงไว้แล้วโดยละเอียดก็ตาม ก็ยังเข้าใจผิด เดิมเข้าใจว่า ตนเองเป็นคนสันโดษ เพราะไม่ค่อยอยากจะได้อะไร พอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ ตามกำลัง ตามสมควร (ขอคิดว่าตนเองมีคุณสมบัติดีๆ อย่างนี้เสมอ) แต่เมื่อได้ฟังท่านอาจารย์อธิบายเรื่องสันโดษแล้วก็รู้ว่าเข้าใจผิด (ก็ต้องมีเรื่องเข้าใจผิดมาแล้วเรื่อยๆ เพราะยังไม่ประจักษ์สภาพธรรมะตามความเป็นจริง) เท่าที่จำได้ (ต้องออกตัวไว้ก่อน เพราะเมื่อยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง ก็ยังเข้าใจผิดอยู่เสมอ ท่านผู้รู้ช่วยกรุณาแก้ไขให้ด้วยค่ะ) ท่านอาจารย์อธิบายว่า สันโดษนั้นเป็นความพอใจที่เป็นสมโลภะ เป็นความพอใจ หรือโลภะที่มีกำลังอ่อน ไม่ถึงกับให้ทำอกุศล เพราะพอใจตามมี ตามได้ ตามกำลัง ตามสมควร ซึ่งถ้าเป็นได้แบบนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้ว่าเป็นมงคล และทรงแสดงไว้ว่า สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง เมื่อเรียนถามท่านอาจารย์ในระหว่างรับประทานอาหารว่า สันโดษนั้นหมายถึงอะไรแน่ ท่านก็ยกตัวอย่างให้เห็นว่า อย่างรับประทานอาหารจานนี้ก็พอใจในอาหารจานนี้ ไม่ไปพอใจในอาหารจานอื่น เข้าใจแล้วว่า ใช่เลย สภาพธรรมะแต่ละอย่างนั้นต้องดูทีละขณะจิต ไม่ใช่เป็นเรื่องยาวๆ ในชีวิตว่า ตั้งแต่เกิดมาดิฉันไม่ชอบขวนขวายหาสิ่งใหม่ๆ ได้อะไรก็พอใจอย่างนั้น (อาจจะขี้เกียจ) ก็เลยคิดว่าตนเองสันโดษ แต่นั่นเป็นความคิดนึก ไม่ใช่สภาพของสันโดษในขณะที่เกิดขึ้นจริงๆ ท่านอาจารย์ยกตัวอย่างเรื่องอาหาร เท่าที่ผ่านมา (เป็นเรื่องราวอีกเช่นเคย) ไปสั่งอาหารอย่างหนึ่ง ถ้าเพื่อนสั่ง

อีกอย่างที่ไม่เหมือนกัน ก็อยากรับประกันของเพื่อนเสมอ บางครั้งต้องขอชิมหน่อย เพราะหน้าตาดีกว่าที่เราสั่งมา เมื่อคิดดูให้ละเอียด ไม่ว่าจะไรก็ตาม มักไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองมี ตนได้เลย อย่างใส่เสื้อผ้าชุดหนึ่ง เมื่อออกจากบ้านก็ไม่พอใจ คิดว่าน่าจะใส่ชุดอื่นจะได้สวยกว่านี้ (แก้แค่นั้นก็ยังอยากสวย)

ความจริงถ้าเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าและท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ได้นามากแล้วพรา้สอนบ่อยๆเรื่อยๆ ว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ และสภาพธรรมะแต่ละอย่างก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปทันที ไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลยในสังสารวัฏฏ์ จึงไม่เลือกสภาพธรรมะที่ตนเองพอใจให้เกิดอย่างเดียวเท่านั้น หรือไม่อยากให้สภาพธรรมะที่ไม่พอใจเกิดขึ้น เพราะเลือกไม่ได้ เมื่อเหตุปัจจัยเหมาะสมสภาพธรรมะนั้นๆ ก็เกิดขึ้นเป็นอย่างนั้น อย่างเวลานี้เกิดทุกข์เวทนาจากโรคภัยไข้เจ็บ ก็ไม่อยากจะให้เกิดขึ้น หรือเกิดแล้วก็อยากให้ดับเร็วๆ ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะสภาพธรรมะแต่ละอย่างมีอายุเท่าๆ กัน เพียงแต่สิ่งที่ติดข้องพอใจ เช่น ความสุขนั้นดูเหมือนดับไปเร็วราวสายฟ้าแลบ แต่ความทุกข์ทรมานที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นเลย ดูเหมือนจะปรากฏเนิ่นนาน จนทนไม่ไหว

ถ้าเชื่ออย่างนี้จริงๆ ก็จะไม่เลือกสภาพธรรมะให้เกิดตามความพอใจ เพราะรู้ว่าเลือกไม่ได้ และก็จะเพียรระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะแต่ละอย่างที่กำลังปรากฏ เพราะรู้ว่าเดี๋ยวก็จะดับไป และไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลย คิดเองสรุปเองว่า สันโดษก็คือการเจริญสติปัฏฐานนั่นเอง ไม่ว่าจะสภาพธรรมะใดเกิดขึ้นก็เป็นฐานให้สติระลึกได้ตามความเป็นจริงได้ทั้งนั้น

ดังนั้นที่คิดว่าตัวเองเป็นคนสันโดษนั้น จึงไม่เป็นความจริงเลย เพียงแต่อยากเป็นเท่านั้น (ก็ไม่สันโดษในคุณสมบัติที่ตนมีอยู่ในขณะนี้ อยากจะได้คุณสมบัติที่ยังไม่เกิดในตนอีก) จะเห็นได้ว่าแม้แต่สันโดษก็ยังเกิดยาก เพราะไม่ได้พอใจในสิ่งที่ตนมี ตนได้ ตนเป็น จึงไม่ต้องพูดถึงการดับโลภะ ไม่ให้เกิดอีกเลยนั้นว่า จะยิ่งยากกว่านี้มากมายแค่นั้น

ฮวงจุ้ย

เมื่อหลายปีก่อนประสบอุบัติเหตุ ต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลนานนับเดือน เมื่อออกจากโรงพยาบาล น้องชายก็เสียชีวิต เพื่อนๆ ผู้ศึกษาการดูลักษณะฮวงจุ้ย บอกว่าบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำนั้นมีลักษณะไม่ดี ควรเปลี่ยนฮวงจุ้ยใหม่ จะได้ไม่มีเคราะห์กรรมอะไรอีก ตอนนั้นฟังธรรมะพอเข้าใจบ้างแล้ว เชื่อกรรมและผลของกรรมบ้างตามสมควร แก่ความเข้าใจนั้น จึงไม่หวั่นไหวที่จะเปลี่ยนแปลงอะไร คิดว่า ถ้าเปลี่ยนฮวงจุ้ยแล้วไม่ประสบกับสิ่งที่ไม่น่าพอใจ ทุกคนในโลกนี้ก็คงไม่มีญาติพี่น้องตายหรือตัวเองก็คงไม่เจ็บป่วย และที่เจริญก้าวหน้าในชีวิตขนาดนี้เพราะอยู่บ้านหลังนี้ละ นักดูฮวงจุ้ยไม่ได้พูดถึงเลย เมื่อเดินผ่านบางลำพู ถิ่นเก่าตั้งแต่สมัยเป็นวัยรุ่น ตอนนั้นบางลำพูคึกคักจอแจมากการค้าขายเจริญรุ่งเรือง บัดนี้เจียบเหงา มีแต่คนขายเต็มไปหมด ไม่ค่อยมีคนซื้อ เพราะวัยรุ่นสมัยนี้ไม่นิยมมาเดินที่ตลาดบางลำพูเสียแล้ว คนเชื่อฮวงจุ้ยก็บอกว่าฮวงจุ้ยเปลี่ยนไป ต้องทำพิธีเสียใหม่ จะได้เจริญขึ้น ลืมนึกไปว่า บริเวณใกล้เคียงกัน คือวัดบวรนิเวศนั้นก็เจริญรุ่งเรืองเหมือนเดิม มีคนเข้าออกมากมาย ทำให้นึกถึงเรื่องที่ได้อ่านในสิริชาดก ที่มีพราหมณ์ที่สามารถดูสิ่งที่มีสิริได้ ได้เข้ามาดูสิริในบ้านของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เห็นสิริอยู่ที่โกที่ท่านเศรษฐีเลี้ยง ก็ขอโก เมื่อท่านเศรษฐีออกปากให้ สิรีย้ายไปอยู่ที่ไม้เท้า เมื่อขอไม้เท้า สิรีย้ายไปที่อื่นอีก จนกระทั่งไปอยู่ที่ภรรยาของท่านเศรษฐี พราหมณ์ผู้นั้นจึงนึกขึ้นได้ว่า สิริอยู่กับผู้มีบุญ คือ ผู้ที่ทำบุญไว้แล้วและกำลังทำบุญอยู่ อย่างท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี และอีกเรื่องหนึ่ง ที่พระเจ้าโกศลแห่งแคว้นโกศล ขอประทานผู้มีบุญจากแคว้นมคธไปอยู่ที่แคว้นโกศล เพื่อจะให้แคว้นโกศลเจริญรุ่งเรือง และท่านธนัญชัยเศรษฐี บิดาของท่านมหาอุบาสิกาวิสาขาก็ได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองสาเกตุ แคว้นโกศล

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ผู้มีบุญ คือ ผู้ที่ได้ทำบุญไว้แล้วจะอยู่ที่ไหน ที่นั่นก็เจริญรุ่งเรือง เพราะเป็นผลของกุศลที่ทำไว้แล้ว แต่แม้กระนั้นท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีก็ยังพบกับความยากจน เพราะผลของอกุศลที่ทำไว้แล้วเช่นกัน จึงไม่เกี่ยวกับฮวงจุ้ย หรืออะไรทั้งสิ้น แต่ขึ้นอยู่กับกุศลที่ได้ทำไว้แล้วหรือไม่เท่านั้นเอง จะเห็นได้ว่า ทิฏฐุกรรม การทำให้ความเห็นให้ตรงตามสภาพธรรมะตามความเป็นจริง ซึ่งเป็น ๑ ในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นั้น เป็นกุศลอย่างยิ่ง เพียงเห็นว่า ทุกอย่างเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย คือ กรรมที่

ทำไว้แล้ว เมื่อทำอกุศลกรรม ก็ต้องได้รับอกุศลวิบาก เหมือนเป็นหนี้ก็ต้องใช้หนี้ ทำไว้เองก็ต้องใช้เอง จะให้คนอื่นใช้ให้ได้อย่างไร เมื่อทำอกุศลกรรมก็ต้องได้รับอกุศลวิบาก เป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตามกำลังของอกุศลกรรมที่ทำไว้ และเมื่อมีความเข้าใจสภาพธรรมมากขึ้น ก็เห็นว่าอกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ก็เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะที่เห็น ที่ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสเท่านั้น เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปอย่างรวดเร็ว ไม่คุ้มค่ากับความหวังที่จะได้ผลดี ๆ เหล่านั้นเลย และไม่คุ้มกับความวิตกกังวลที่กลัวว่าจะได้รับสิ่งต่างๆ ที่ไม่ดีเช่นกัน

วันแห่งความรัก (ตน)

เดือนนี้มีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา ซึ่งเป็นวันที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศโอวาทปาติโมกข์ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาหลังจากทรงตรัสรู้และทรงแสดงธรรมแล้ว ๔ เดือน เพื่อเป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวันนี้มักจะใกล้เคียงกับวันวาเลนไทน์ซึ่งเป็นวันที่ชาวโลกนิยามกันว่าเป็นวันแห่งความรัก เป็นวันแสดงออกซึ่งความรักที่มีต่อกัน ด้วยการมอบดอกกุหลาบสีแดงหรือช็อคโกแลตรูปหัวใจให้แก่กัน ซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของคนทั่วโลก บางท่านก็เลยนำวันมาฆบูชากับวันแห่งความรักมาเชื่อมโยงกัน แต่ที่จริงแล้วไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลย

วันนี้ (เสาร์ที่ ๑๙ ก.พ. ๕๓) ทางมูลนิธิศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้นำพระสูตรเรื่อง ปิยสูตร (ว่าด้วยผู้ไม่รักตนและผู้รักตน) มาสนทนา (คือ มาสาธยาย หมายถึง ทบทวนด้วยการอ่านและซักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นด้วยภาษาไทย เพราะถ้ากล่าวเป็นภาษาบาลี ที่มักเข้าใจว่า เป็นการสวดมนต์นั้น ไม่เป็นที่เข้าใจโดยทั่วกัน บางท่านก็เลยเข้าใจว่า ที่มูลนิธิฯ ไม่มีการสวดมนต์ แต่ที่จริงแล้ว มีการสาธยาย คือ ทบทวนคำสอนที่เป็นพระสูตรต่างๆ นั้นเป็นภาษาไทย เพื่อให้ถึงจุดประสงค์ที่สำคัญในการศึกษาพระธรรม คือ เข้าใจคำสอนมากยิ่งขึ้น)

ท่านอาจารย์สรุปว่า ผู้รักตน ย่อมไม่ทำอกุศลกรรม เพราะจะได้รับผลเป็นอกุศลวิบากในภายหลัง ขณะที่ทำร้ายผู้อื่น คือ ทำร้ายตัวเอง ผู้ที่ยังเห็นว่าเป็นตัวตน

อยู่ ยังเชื่อว่าไม่รักตน และที่สำคัญที่สุด คือ ทุกวันควรเป็นวันที่เข้าใจพระธรรมถ้าเป็น
อย่างนั้นจึงจะชื่อว่า รักตน อย่างแท้จริง

ไม่ใช่ให้เรา...

เมื่อวันเสาร์ที่ ๕ มี.ค. ๒๕๕๔ มุนินิฯ ได้นำเมฆียสูตรมาสนทนา (หรือสาธยาย
หรือสวด คือมาอธิบายให้ฟังเป็นภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจทั่วกัน) พระผู้มีพระภาคได้
แสดงธรรม ๕ ประการ ที่เป็นไปเพื่อความแก้แค้นแห่งเจโตวิมุตติ (ใจที่หลุดพ้นจาก
กิเลส) ที่ยังไม่แก้แค้นแก้ท่านพระเมฆิยะ ดังนี้ คือ มีมิตรดี ๑ เป็นผู้มั่งคั่ง ๑ ได้ฟังถา
วัตถุ ๑๐ ประการ ๑ ปราการ (เริ่ม) ความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความเกิดขึ้นแห่ง
กุศลธรรม ๑ มีปัญญา ๑ มีท่านผู้หนึ่งถามว่า เมื่อให้ฟังถาวัตถุ ๑๐ เช่น คำพูดที่ให้ไม่
มีโลภะ ให้สันโดษ เป็นต้น ก็หมายความว่า ไม่ใช่เราพูดอะไรเลยใช่ไหม (คือ พูดอะไรก็
ตามก็ไม่ใช่ถาวัตถุ ๑๐ ทั้งนั้น)

ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ตอบว่า พระธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัม
พุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมดนั้น ไม่ใช่ให้เราไม่ทำอย่างนั้น หรือให้เราทำอย่างนี้ แต่ให้
เข้าใจถูกต้องว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ ไม่ใช่เรา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฟังเรื่องราวของ
ธรรมะจนกว่าจะรู้ลักษณะของธรรมะแต่ละอย่างตามที่ได้ฟัง

คำถามของท่านผู้ฟังท่านนี้ก็ได้สะท้อนให้เห็นตัวเองได้อย่างชัดเจนว่า เมื่อฟัง
ธรรมะด้วยความเป็นตัวตน ยังไม่มีปัญญา ความจำที่มั่นคงว่า ไม่ใช่เรา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่
บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นธรรมะแต่ละอย่าง ก็จะเป็นอย่างนี้ คือจะทำตามทุกอย่างที่ได้ยิน
ได้ฟัง โดยลืมสนิทว่า ทำตามไม่ได้ เพราะว่าธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์
ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ แต่ฟังให้เข้าใจเรื่องราวของธรรมะ เพื่อเป็น
สังขารขั้นปฐมปรุงแต่งให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมะแต่ละอย่างที่ปรากฏ ไม่ใช่อยากให้เรา
เป็นกุศล หรือให้เราไม่เป็นอกุศลตลอดเวลา จนลืมความเป็นความอนัตตาของสภาพ
ธรรมะทั้งหลาย

ร้อนๆ หนาวๆ

ก่อนเกิดแผ่นดินไหวขนาด ๙.๐ ริคเตอร์ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๑๑ มี.ค. ๕๔ นั้น บ้านเราอากาศร้อนอบอ้าวมาก เห็นภาพคนใส่เสื้อหนาวในทีวีแล้ว ก็อยากให้บ้านเรามีอากาศหนาวแบบนั้นบ้าง เพราะรู้สึกว่าจะดีกว่าร้อนอบอ้าวอย่างที่เป็นอยู่ หลังเกิดแผ่นดินไหว ทำความเสียหายมากมายมหาศาลให้ญี่ปุ่น มีนักวิชาการหลายคนออกมาบอกว่า แขนโลกได้เอียงไปมากกว่าเดิม คิดเองว่าเมืองไทยที่อยู่บริเวณเส้นศูนย์สูตร คงจะทำมุมหลบพระอาทิตย์ เพราะวันนี้ (๑๔ มี.ค. ๕๔) อากาศหนาวยิ่งกว่าหน้าหนาวที่เคยเป็นติดต่อกันมา ๒ วันแล้ว วันแรกที่อากาศเย็นนั้น รู้สึกสดชื่นมาก อากาศอย่างนี้แหละที่ต้องการ ได้ใส่เสื้อหนาว พันผ้าพันคอที่ซื้อเก็บสะสมไว้นานแล้ว แต่พอหนาวไม่เลิกถึงวันที่ ๒ ที่อากาศยิ่งเย็นขึ้น ก็รู้สึกว่ามันไม่ใช่แบบนี้มากเกินไป เวลาอาบน้ำแสนทรมาน แม้จะมีน้ำอุ่น แต่ผิวหนังก็แห้งตกระกิดไปหมด ขออากาศกำลังดีไม่ได้หรือ ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไปนะ รู้จักความไม่สันโดษแล้วหรือยัง เมื่อยังไม่สันโดษ ก็ต้องมีความไม่มีสันโดษอย่างที่เป็นอยู่ ไม่ยินดีพอใจในสิ่งที่มีในสิ่งที่ เป็น ตามกำลัง ตามสมควร พอร้อน อยากรหนาว พอหนาว อยากร้อน แสดงให้เห็นว่า การศึกษาธรรมะ การฟังธรรมะของเรานั้น ยังไม่มีความเข้าใจที่มั่นคงว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย จึงไม่สันโดษที่จะระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นหนาว จะร้อน จะชอบ ไม่ชอบ ก็ล้วนเป็นธรรมะ ที่มีลักษณะจริงๆ ให้ระลึกศึกษา แต่ด้วยความไม่รู้ขณะทั้งหลายจึงผ่านไปด้วยโลภะ โทสะ เหมือนขณะอื่นๆ ที่ผ่านไปแล้วเนิ่นนานในสังสารวัฏฏ์ และจะเป็นเช่นนี้อีกต่อไป ถ้ายังไม่ใส่ใจฟังธรรมะด้วยดี ไม่สนใจไปที่อื่น นอกจากพระธรรมะที่กำลังได้ยินได้ฟังแล้ว พิจารณาไตร่ตรองเนื้อความที่ได้ยินนั้นให้เข้าใจทุกคำ ไม่ผ่านเลยไปโดยคิดว่าเข้าใจแล้ว ซึ่งความคิดว่าเข้าใจแล้วนี้ เป็นอันตรายอย่างยิ่ง ทำให้ปิดหูปิดใจที่จะฟังและพิจารณาต่อไป เพราะคิดว่าเรื่องนี้เข้าใจแล้ว แต่ที่จริงแล้วถ้ายังไม่เข้าถึงลักษณะของสภาพธรรมะตราบใด ยังไม่ชื่อว่า เข้าใจพระธรรมแล้ว

แต่ละหนึ่ง

เมื่อเกิดมาก็รู้สึกตัวว่า อยู่ในโลกที่มีคนมากมาย พ่อแม่ ตายาย พี่น้อง เพื่อนฝูง แต่เมื่อมาฟังท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์บรรยายธรรมะที่ท่านศึกษาพิจารณาไตร่ตรองจนเข้าใจจากพระไตรปิฎกแล้ว ก็ทำให้รู้ว่า **อยู่คนเดียว** ไม่มีใครอยู่ด้วยเลย แต่ละคนก็เป็นแต่ละหนึ่ง และในแต่ละหนึ่งนั้นก็ยังเป็นโลกทางตาเพียง ๑ ทางหู ๑ ทางจมูก ๑ ทางลิ้น ๑ ทางกาย ๑ และทางใจอีก ๑ และในแต่ละหนึ่งนั้นก็แยกย่อยออกเป็นแต่ละ ๑ ขณะเท่านั้น ถ้าสามารถรู้ ได้ละเอียดถึงแต่ละขณะจิตที่เกิดขึ้นทำกิจการงานของตน ก็จะรู้ว่า ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน มีแต่สภาพธรรมะที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย จึงจะเรียกว่าเข้าใจธรรมะที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ และท่านอาจารย์ได้พยายามพร่ำสอนซ้ำๆ บ่อยๆ เนื่องจากว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ และธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงเป็นอนัตตา ไม่ใช่เรา เพราะเกิดขึ้นเพียง ๑ ขณะแล้วก็ดับไป แล้วจะมีเราอยู่ตรงไหน แต่ที่ต้องใช้คำว่า “เรา” เพราะเป็นสมมติบัญญัติให้รู้ว่า ไม่ใช่จิต เจตสิก รูปอื่น แต่เป็นจิต เจตสิก รูปนี้แหละ

ฝันในເວລາ

วันเสาร์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๔ มุลินิฯ นำปาตสุตร (ว่าด้วยเหว คือ ความเกิดเป็นต้น) มาสนทนาในชั่วโมงพระสูตร ท่านอาจารย์ได้สรุปว่า เหว คือ ภพภูมิ (รวมทั้งพรหมภูมิด้วย) เพราะเป็นที่ซึ่งสัตว์ไว้ในสังสารวัฏฏ์ และที่สำคัญ เหว คือ อวิชชา ความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนี้ เมื่อไม่รู้ จึงทำให้ติดข้องในสภาพธรรมะทั้งหลายเหมือนความฝัน เพราะคิดถึงสิ่งที่ไม่จริง คือสิ่งที่เกิดขึ้นดับไปแล้วหมดไปแล้ว และเป็นการฝันในເວລາด้วย แม้จะได้ยินคำสอนว่า “**ทุกอย่างเป็นธรรมะ**” แต่เข้าใจแล้วก็ไม่เข้าใจ เพราะเมื่อฟังคำว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ ทุกคนก็เข้าใจ แต่เป็นเพียงการเข้าใจเพียงคำ หรือเพียงชื่อ เมื่อเห็นเกิดขึ้น ก็เป็นเราเห็น ไม่ใช่เป็นธรรมะ ก็คือไม่เข้าใจอีก จึงต้องฟังเรื่อง ลักษณะของสภาพธรรมะบ่อยๆ เนื่องจากฟังครั้งแรกก็ยังไม่เข้าใจว่า “**ทุกอย่างเป็นธรรมะ**” เป็นอย่างไร ฟังอีก ๒ – ๓ ครั้ง ก็ยังไม่คิดถึงคำว่า “**ทุกอย่างเป็นธรรมะ**” เมื่อฟังมากๆ ขึ้นก็จะเกิดปัญญา ความจำที่มั่นคงว่า

“ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ” จริงๆ แล้วจึงจะเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏในขณะนี้

ท่านอาจารย์ถามว่า “จะฝันอยู่ในห้วงต่อไปไหม?” พระผู้มีพระภาคทรงปลุกให้ตื่นด้วยพระธรรม จะตื่นหรือยัง ตื่น ก็คือขณะที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏในขณะนี้นั่นเอง เมื่อมีผู้ถามว่า “แม้กำลังอยู่ในห้วง ทำไมยังไม่รู้ว่าอยู่ในห้วง” ท่านอาจารย์ย้อนถามว่า “ไม่รู้เป็นอะไร” ผู้ถามตอบว่า “เป็นอวิชชา” ท่านอาจารย์ก็สรุปว่า “เห็นหรือยังว่าห้วง คือ อวิชชานั้นลึกแค่ไหน แม้กำลังไม่รู้ ก็ไม่รู้ว่ามีไม่รู้ กำลังอร่อยอยู่ในห้วง กำลังสนุกเพลิดเพลินอยู่ในห้วง ก็ยังไม่รู้”

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ด้วยความเคารพอย่างสูง ที่กรุณาพร่ำสอนด้วยอุปมาต่างๆ ให้เข้าใจพระธรรมที่ลึกซึ้งและรู้ตามได้ยากเช่นนี้ แม้ท่านจะพยายามมากและนานเท่าไร ก็ดูเหมือนยังฝันอยู่ในห้วงลึก คือ อวิชชาอีกต่อไป เพราะปัญญาขั้นฟังก็เพิ่งเริ่มเข้าใจบ้าง ยังไม่ถึงขั้นพิจารณาไตร่ตรอง และเกิดสัญญา ความจำที่มั่นคงว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ

เป็นโมฆบุรุษ?

เคยเข้าใจว่า “โมฆบุรุษ” เป็นคำที่พระผู้มีพระภาคทรงใช้เพื่อติเตียนภิกษุผู้ประพฤติไม่เหมาะสมกับเพศสมณะ ทำให้ต้องทรงบัญญัติพระวินัยต่างๆ มากมาย หรือผู้มีความเห็นผิดจากความเป็นจริง ไม่คิดว่าเกี่ยวข้องกับตนเองแต่อย่างไร คิดว่า “โมฆบุรุษ” บุรุษเหล่านั้น อยู่ห่างไกลจากตนเองมากทีเดียว หรือบางทีก็คอยสอดส่องว่าใครเป็นโมฆบุรุษบ้าง (ยกเว้นตนเอง)

เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๓ เม.ย. ๕๔ มุลนิธิฯ นำ “อิติปิไต่ยสูตร” มาสนทนาในช่วงโมฆะสูตร มีตอนหนึ่งที่ท่านอาจารย์กล่าวว่า การศึกษาพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรมทั้งหมดนั้น เพื่อให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ใช่ให้จำชื่อ จำเรื่องราว ฟังพระธรรมเพื่อค้นหาตนเองจนพบว่า ไม่มีตน มีแต่ธรรมะ ถ้าไม่มั่นคงว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ ก็ไม่ได้สาระจากพระธรรม เป็นโมฆบุรุษ

อย่างนี้โมฆบุรุษก็อยู่ไม่ไกลเลย ตัวเรานั้นเอง เพราะยังไม่เคยระลึกได้เลยว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ แม้จะได้ยินได้ฟังบ่อยๆ อย่างที่ท่านอาจารย์บอกว่า ต้องจรดไปถึง

กระดุก นี่แค่ผิวหนังก็ยังไม่ได้ถูกสะกิดเลย ก็คงต้องฟังและพิจารณาต่อไปอีกนานแสนนาน แต่ก็ไม่ต้องถอยค่ะ เพราะแม้ทางนี้จะยาวไกล แต่ก็มีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนว่า เพื่อประจักษ์แจ้งจริงๆ ว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ

ถูกกักขังด้วยหมายกำหนดการ

เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๔ เป็นหนึ่งในหลายพันล้านคน ที่ได้ร่วมชมถ่ายทอดสดพิธีอภิเษกสมรสบันลือโลก ด้วยความชื่นชมในกุศลวิบากที่ได้รับ พิธีกรช่องหนึ่งบรรยายว่า วันนี้นางสาวเคท มิดเดิลตัน เป็นผู้หญิงที่โชคดีที่สุดในโลก แต่ต่อไปก็จะถูกกักขังด้วยหมายกำหนดการแน่นเอี้ยดของสำนักพระราชวังอังกฤษ ทำให้คนเห็นอย่างงงเบ้ง ด้วยความวิเศษ (ในบางขณะ) อย่างเรา เห็นจริงด้วย ถ้าเป็นก่อนได้ฟังพระธรรมพอเข้าใจบ้าง ก็คงจะคิดว่า ประโยชน์นี้ลึกซึ้ง สอนให้เห็นความไม่แน่นอนของชีวิต วันนี้มีความสุขที่สุด แต่ต่อไปก็ไม่สามารถทำอะไรตามต้องการได้ เพราะต้องทำตามหมายกำหนดการ แต่เมื่อฟังพระธรรมเข้าใจมากขึ้นอีกเล็กน้อย ก็รู้ว่า การจะไปไหนอยู่ที่ไหนเพราะกรรมที่ทำไว้แล้ว ทำให้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส บ้าง ไม่ดีบ้าง เลือกลำบาก บังคับบัญชาไม่ได้ แม้ความพอใจ หรือไม่พอใจนั้น ก็บังคับบัญชาไม่ได้ เพราะไม่ใช่เรา เป็นธรรมชาติ ที่มีลักษณะแต่ละอย่างแตกต่างกันไป ถ้ามีความเข้าใจว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ก็จะไม่ยึดถือความสุข ความทุกข์นั้นเป็นเรา ก็จะเริ่มระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนประจักษ์แจ้งตามความเป็นจริงตามที่ทรงแสดงไว้ ก็จะเป็นผู้มีความสุขอย่างแท้จริง พ้นจากการถูกกักขังทั้งปวง คิดไปคิดมา ผู้ที่โชคดีที่สุด ก็คือ ผู้มีโอกาสได้ฟังพระธรรม ได้พิจารณาไตร่ตรองเข้าใจพระธรรม และประจักษ์แจ้งความจริงที่ทรงแสดงไว้นั่นเอง

กราบเท้าท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่ทำให้เป็น ๑ ในบรรดาผู้โชคดีเหล่านั้นแม้จะเพียงเริ่มต้นเข้าใจก็ตาม

แสงเงินแสงทองของชีวิต

วันนี้ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) เมื่อ ๒,๖๐๐ กว่าปี โลกที่มีดมิดเริ่มมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็น เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ โพธิบัลลังก์ริมแม่น้ำเนรัญชรา เมืองคยา รัฐพิหารประเทศอินเดีย ในวันนั้นทรงรู้แจ้งความจริงของสรรพสิ่งในจักรวาล ทั้งที่เป็นอดีตปัจจุบันและอนาคต เปรียบพระปัญญาที่ทรงตรัสรู้ของพระองค์ดุจพระอาทิตย์ พระธรรมคือ ความจริงที่ทรงตรัสรู้นั้นเปรียบประดุจแสงพระอาทิตย์ ที่ส่องสว่างในความมืดมิด ให้ผู้มีตาดีมองเห็นทางเดินที่ถูกต้องจนพ้นจากความมืดมิดด้วยความไม่รู้จนถึงที่สุดแห่งความรู้แจ้งความจริงแท้เช่นเดียวกับพระองค์ แม้มีผู้ตาดีเป็นจำนวนมากได้เดินตามทางที่แสงของพระธรรมส่องให้เห็นจนถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้ว แต่ก็มีคนอีกจำนวนมากที่แม้จะยังมีแสงของพระธรรมส่องให้เห็นทางอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ยังไม่เห็น เพราะยังมีติดบอดด้วยความไม่รู้ ซึ่งเราก็คงเป็น ๑ ในจำนวนนั้น

เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๕๔ ก่อนวันวิสาขบูชา ๓ วัน มูลนิธิ ได้นำ “เรื่องปฐมโพธิกาล” มาสนทนาในชั่วโมงพระสูตร ท่านอาจารย์ถามว่า “เริ่มเห็นแสงเงินแสงทองหรือยัง?” ได้ตอบตัวเองในใจ (อาจจะเข้าข้างตัวเองตามกำลังของความรักตนมากกว่าคนอื่น) ว่า เมื่อได้ฟังพระธรรมมาเกือบ ๓๐ ปี คิดพิจารณาพระธรรมที่ได้ยินได้ฟังบ้าง ก็พอเห็นแสงเงินแสงทองบ้างแล้ว แม้จะยังไม่ชัดเจนนัก ก็พอจะเห็นกลางๆ ว่า ทรงแสดงธรรมเพื่อให้ละความเห็นผิดว่า เป็นเรา เพราะจริงๆ แล้ว ทุกอย่างเป็นธรรมะเกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็ว แล้วสิ่งที่ดับไปแล้วนั้นจะเป็นเราหรือเป็นใครได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งนั้นไม่มีแล้ว ทรงพระมหากรุณาแสดงธรรมะโดยละเอียด โดยนัยต่างๆ ให้เห็นความเป็นอนัตตาของธรรมะทั้งหลาย ทรงแยกย่อยโลกออกเป็นแต่ละทาง คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งเราก็ประจักษ์หน้าอยู่ทุกขณะ แต่ไม่เคยรู้เลยว่า อย่างนี้จะไม่เรียกว่ามีติดบอดได้อย่างไร แม้แต่ขณะนี้ที่เห็นว่า พอเห็นแสงกลางๆ แล้วก็ตาม ก็ยังเป็นแต่เพียงสัญญา ความจำที่เกิดจากการฟังเท่านั้น

ขณะนั้นฟ้าครึ้มฝน บรรยายมีดสลับ โดยเฉพาะในห้องประชุมของมูลนิธิ ที่เจ้าหน้าที่ยังไม่เปิดไฟนั้น คู่อิมครีมี แต่จิตใจสว่างไสว เมื่อได้ยินคำบรรยายธรรมของท่านอาจารย์ เพราะเกิดความอุ่นใจว่า ยังมีพระสัทธรรมให้ได้ยินได้ฟัง และถ้ายังฟังพระ

ธรรมพิจารณาพระธรรมอย่างต่อเนื่อง คงจะได้เห็นแสงเงินแสงทองในวันหนึ่งข้างหน้า อย่างแน่นอน และการมีโอกาสดำฟังพระธรรมพอเข้าใจบ้างนั้น ก็เพราะความเมตตาของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่ท่านศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถาเข้าใจแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมจะเกิดผลเป็นความเข้าใจมากขึ้นๆ นำมาเผยแพร่ให้ผู้ที่ยังมีติดบอดทั้งหลาย ได้พอมองเห็นแสงเงินแสงทองบ้าง แม้ยังไม่ชัดเจนนักก็ตาม

กราบเท้าท่านอาจารย์ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ชี้ชุมทรัพย์ให้ ซึ่งจะต้องออกแรงขุดเอง จึงจะได้ทรัพย์นั้น

อีกไม่นานก็จะไม่รู้จักกัน

เมื่อวาน อาทิตย์ที่ ๒๒ พ.ค. ๕๔ ได้มีโอกาสร่วมรับประทานอาหารกลางวันกับท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่มูลนิธิฯ ท่านอาจารย์ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่า เมื่อบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ที่ตึกสภากาชาดศึกษามหาวิทยาลัย วัดบวรนิเวศ จบแล้วก็จัดให้มีการสนทนาธรรม โดยให้ผู้ฟังเป็นผู้ถามอาทิตย์ละ ๒ ท่าน โดยมีท่านอาจารย์เป็นผู้ตอบ และต่อมาท่านอาจารย์ก็ไปร่วมสนทนาด้วยเดือนละครั้ง เพราะต้องการให้คนใหม่ๆ สืบทอดการสนทนาธรรมต่อไป แต่คุณสุริย์ สุวรรณศรี (ผู้ล่วงลับไปแล้ว) ได้ไปขอเวลาให้ท่านอาจารย์มาสนทนาธรรมเพิ่มเป็นเดือนละ ๒ ครั้ง ซึ่งท่านอาจารย์ก็คิดว่า เมื่อยังมีเวลาก็ควรให้เวลามากที่สุด จึงไปร่วมสนทนาทุกสัปดาห์ เพราะอีกไม่นานก็จะไม่รู้จักกันแล้ว พวกเราได้กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่เมตตาให้พวกเรามีโอกาสดำฟังพระธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะในความรู้สึกของเราไม่มีใครสามารถแทนท่านอาจารย์ได้เลย และได้กราบเรียนท่านว่า “ฟังท่านอาจารย์บอกว่า อีกไม่นานก็จะไม่รู้จักกันแล้ว รู้สึกเศร้า” ท่านบอกว่า “ก็เป็นความจริง เป็นรูปใหม่ ใครจะไปจำใครได้” ท่านเตือนว่า คำถามเมื่อเข้าที่ถามว่า “รู้จักคุณอรณพไหม” ซึ่งตามความเข้าใจของเรา คิดว่าท่านอาจารย์พยายามอธิบายว่า แต่ละคนก็เป็นแต่ละหนึ่ง และในแต่ละหนึ่งก็แตกละเอียดย่อยลงไปเป็นแต่ละ ๑ ขณะ ที่เห็นเป็นคุณอรณพนั้นเพราะมีมหาภูตรูป ซึ่งในมหาภูตรูปนั้น ก็มีรูปเพียง ๑ รูปที่สามารถปรากฏให้เห็นได้ทางตา มีสัญญา ความจำว่า นี่เป็นคุณอรณพ และท่านอธิบายลึกยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ จนความเข้าใจของเราตามไปไม่ถึง แต่ก็พอจะสรุปได้ว่า ต้องรู้จักก่อนว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ เกิด

เพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะยังเป็นเพียงความจำในเรื่องราวของธรรมะเท่านั้น จึงยังเศร้าจนน้ำตาซึม อยู่ดีเมื่อนึกถึงที่ท่านพูดว่า “อีกไม่นาน ก็ไม่รู้จักกันแล้ว” ทั้งๆ ที่ ก่อนหน้านี้อีกไม่เคยรู้จักกัน และมารู้จักกัน และก็จะไม่รู้จักกันอีก วนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ไม่ว่ากับใคร

การศึกษาพระไตรปิฎกอย่างถูกต้อง

การศึกษาพระไตรปิฎกของตนเองนั้น เดิมไม่ชอบอ่านพระวินัย เพราะคิดว่าไม่เกี่ยวกับตนเอง เป็นเรื่องของพระภิกษุที่ท่านจะต้องศึกษาเพื่อประพฤติปฏิบัติตาม และชอบอ่านพระสูตร โดยเฉพาะเรื่องชาดก เพราะสนุกดีเหมือนอ่านนิยาย มีพระเอก นางเอก ผู้ร้าย ซึ่งในที่สุดผู้ร้ายก็ต้องประสบเคราะห์กรรม เช่น ถูกธรณีสูบ อย่างในเรื่องของท่านขันตีวาทีดาบส เป็นต้น เรื่องคนไม่ดี ที่ท่านเรียกว่า “โมฆบุรุษ” นั้นก็ไม่เกี่ยวกับตน เป็นคนอื่นฯ อ่านพระสูตรเพื่อนำข้อธรรมต่างๆ ไปสอนหรือตรวจสอบคนอื่น หรือไปเรียกร้องคนอื่นให้มาอ่าน มาศึกษาบ้าง เพราะพระสูตรนั้นๆ ไพเราะเหลือเกิน

ส่วนพระอภิธรรมนั้น คิดว่ายากมาก ละเอียดลึกซึ่งมาก คงจะอ่านไม่รู้เรื่อง ก็เลยไม่สนใจเลย แต่เมื่อได้มาฟัง “แนวทางเจริญวิปัสสนา” ที่ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ บรรยายออกอากาศเผยแพร่ทางสถานีวิทยุต่างๆ ก็ได้รู้เรื่องพระอภิธรรมตามที่ท่านอาจารย์บรรยายไปด้วยโดยไม่รู้ตัวว่า ได้ศึกษาพระอภิธรรมแล้ว และได้รู้เรื่องพระอภิธรรมมากขึ้นๆ ละเอียดขึ้นๆ จนพอเข้าใจได้บ้างว่า พระอภิธรรมนั้นเป็นเรื่องชีวิตประจำวันของทุกคนที่ประกอบด้วยจิต เจตสิก รูปที่มีลักษณะต่างๆ กันไป จนในที่สุดสรุปได้ว่า “ทุกอย่างเป็นธรรมะ และธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา”

วันเสาร์ที่ ๒๘ พ.ค. ๕๔ มูลนิธิฯ นำ ธรรมจริยสูตรที่ ๖ (ว่าด้วยการประพฤติธรรม) มาสนทนา ได้รับความรู้จากท่านอาจารย์เพิ่มเติมจากการอ่านพระสูตรว่า ที่มีพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม เพราะมีธรรมะ คือ สิ่งที่มีจริงซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เช่น ถ้าได้ยินเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล ก็หมายความว่า มีสภาพธรรมะที่เป็นจิต เจตสิก รูปอย่างนั้นๆ ที่มีชื่อเรียกว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล อย่างในพระสูตรนี้ ไม่ได้หมายความว่า ให้เราประพฤติธรรม แต่ฟังเพื่อเข้าใจความจริง

ของสภาพธรรมที่กำลังเกิดปรากฏในขณะนี้ ฟังบ่อยๆ จนไม่ลืมว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติแล้วความเข้าใจนั้นจะทำกิจละอกุศล เจริญกุศล เจริญปัญญาเอง

ท่านอาจารย์กรุณาสรุปต่อไปในโต๊ะอาหารว่า การจะได้สาระจากพระธรรม ต้องเริ่มตั้งแต่ละความยินดีพอใจในการได้ยินเรื่องราว หรือคำต่างๆ แต่เข้าถึงลักษณะความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริง จะเห็นความมืดบอดด้วยอวิชชาของตนเองที่มีอยู่มากมาย จึงขอกราบเท้าท่านอาจารย์ด้วยความเคารพอย่างสูงที่ทำให้ได้มีโอกาสเข้าใจพระไตรปิฎกบ้างตามสมควรแก่กำลังปัญญาที่ได้สะสมมาในอดีตชาติ และกำลังสะสมในปัจจุบัน

อยู่อย่างพอเพียง คือ อยู่อย่างมีความสุข

ปัจจุบันนี้ คำว่า “พอเพียง” เป็นคำที่คุ้นหูมาก พูดกันบ่อยๆ แต่จะเข้าใจกันมากน้อยแค่ไหนนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง บางคนคิดว่า พอเพียง คือ ต้องมีน้อยๆ มีมากไม่ได้ อยู่สบายๆ ไม่ได้ ต้องลำบากขัดสน ถึงจะเรียกว่า “พอเพียง” หรือถ้ามีมาก ก็ต้องมาแจกจ่ายให้คนไม่มี หรือคนไม่มีก็ต้องคอยรับจากผู้ที่มีมากกว่า ที่จริงนั้นไม่ได้เป็นอย่างนั้นเลย “พอเพียง” ก็คือสันโดษ พอเพียงตามมีตามได้ พอเพียงตามกำลัง พอเพียงตามสมควรแก่กรรมที่ทำไว้แล้ว เพราะว่าชีวิตใครจะเป็นอย่างไร ก็เพราะกรรมที่ทำให้เกิดมาเป็นคนนี้ และได้รับผลของกรรมตามที่ทำไว้เอง บางคนก็ร่ำรวยมหาศาล ก็อยู่อย่างพอเพียงได้คือ พอใจและเป็นสุขตามที่มี ไม่ต้องการให้ยิ่งไปกว่าที่มี บางคนก็ลำบากยากจน ก็พอใจและเป็นสุขตามสภาพของตน ทำงานหาเลี้ยงชีพเต็มกำลังความสามารถที่มีอยู่ ก็เป็นสุขได้ แต่ที่จะมีความสุขในทุกสถานการณ์ได้นั้น ก็ต้องเป็นผู้มีปัญญา เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้กระทำไว้แล้ว ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ก็ล้วนแต่เป็นธรรมชาติ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และการที่จะเป็นผู้ปัญญานั้น ก็ไม่ใช่อยู่เฉยๆ ก็จะมีปัญญา ต้องศึกษาพระธรรมคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียด จนเกิดความเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ซึ่งปัญญานี้มีค่าที่ประมาณไม่ได้ เพราะไม่ได้เกิดขึ้นได้โดยง่ายเลย จะไปหาซื้อด้วยทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาลอย่างใด ก็ไม่ได้เพราะต้องสะสมเองด้วยศรัทธา วิริยะ ขันติ และเคย

สะสมบุญไว้ในปางก่อนด้วย ทั้งหมดนี้ได้ฟังมาจากท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ค่ะ กราบขอบพระคุณทุกครั้งที่ทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้น

ธรรมย่อมชนะอธรรม จริงหรือ?

หลายครั้งที่เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ห่วงกังวลในหลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องสถานการณ์บ้านเมือง ก็ปลอบใจตัวเองว่า ไม่ต้องห่วง “ธรรมะย่อมชนะอธรรม” โดยที่ยังไม่เข้าใจจริงๆ ว่า ธรรมะย่อมชนะอธรรมนั้นจะเป็นอย่างไร เดิมเข้าใจว่า “ธรรมะ” ที่กล่าวถึง คือ กุศลธรรม หมายถึงคนที่ทำความดี คนดี และ “อธรรม” คือ อกุศลธรรม หมายถึงผู้ร้าย คนไม่ดี ซึ่งถ้ามีการต่อสู้แข่งขันกันแล้ว คนดีต้องชนะ ชนะในที่นี้หมายถึงว่าได้รับลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือชนะในการแข่งขันต่อสู้ รักษาชีวิตรอดปลอดภัย ได้รับรางวัลที่ต้องการ

ต่อมาเมื่อมีประสบการณ์ชีวิตมากขึ้น ก็เห็นว่าไม่ได้เป็นอย่างนั้น คนไม่ดีทำทุจริตคดโกงได้รับสิ่งดีๆ มากมายกว่าคนที่ซื่อสัตย์สุจริต อย่างที่เห็นกันทั่วไป เมื่อมาได้ศึกษาธรรมะมากขึ้น ก็เข้าใจว่า ความดีกับผลดีนั้นเป็นคนละส่วนกัน ความดีที่กระทำในปัจจุบันเป็นเหตุที่จะทำให้เกิดผลดีข้างหน้า แต่ผลดีที่ได้รับในปัจจุบันนั้นเป็นเหตุของความดีที่ได้กระทำไว้แล้วในอดีต (คือที่ผ่านไปแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นชาติก่อนๆ ที่ยาวไกล ทำเมื่อกี้นี้ก็เป็นอดีตแล้ว) ซึ่งทุกคนในโลกนี้ก็ได้ทำทั้งกุศลและอกุศลในอดีตมาแล้วมากมาย เมื่อได้เหตุปัจจัยที่เหมาะสม ผลของกุศลและอกุศลนั้นก็ให้ผลตามสมควรแก่เหตุที่ได้กระทำไว้แล้ว ต่อมาเข้าใจมากขึ้น เมื่อได้ทราบทุกอย่างเป็นธรรมะ ก็รู้ว่าที่เข้าใจว่าเป็นคนดีคนไม่ดีนั้นไม่ถูกเสียแล้ว ความจริงเป็นเรื่องกุศลธรรมและอกุศลธรรม ซึ่งต่างก็เป็นธรรมะ เป็นสิ่งที่มีจริง เมื่อกุศลธรรมและอกุศลธรรมเกิดขึ้นก็เป็นเหตุให้ได้รับผล เป็นกุศลวิบากและอกุศลวิบากตามควรแก่เหตุนั้นๆ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร เช่น เมื่อมีปัญหา ความเข้าใจถูกในสภาพธรรมะที่เกิดปรากฏตามความเป็นจริง เป็นแสงสว่างดับอวิชชา คือ ดับความมืดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ และปัญญาก็เป็นกุศล เป็นความดีย่อมชนะอวิชชา ซึ่งเป็นอกุศล ความไม่ดีได้

เมื่อวานนี้ (วันเสาร์ที่ 25 มิ.ย. 54) ได้ดูรายการ “บ้านร่มมะ” จากสถานี TNN2 ก็ทำให้รู้ว่าที่คิดว่าเข้าใจเรื่องนี้แล้วนั้นก็ยังไม่ถูก เมื่อได้ฟังท่านอาจารย์พูดถึงเรื่อง

“ธรรมะย่อมชนะอธรรม” ว่า ธรรมะจะชนะอธรรมได้หรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดู ธรรมะกับอธรรมว่าเลี้ยงดูอย่างไหนดีกว่ากัน ถ้าเลี้ยงดูธรรมะดีกว่า ให้อาหารธรรมะ มากกว่า ธรรมะก็จะมีกำลังชนะอธรรมได้ แต่ถ้าไม่ได้ให้อาหารธรรมะมากกว่า อธรรมที่ ปกติมีกำลังมากกว่า เพราะมีอาหารมากกว่านั้น ก็จะชนะธรรมะเสมอ อย่างอยากมี ปัญญา แต่ไม่ได้ฟังธรรมะ ไม่ได้ศึกษา ไม่ได้พิจารณา ปัญญาก็เกิดไม่ได้ แต่อวิชชา นั้น มีอยู่มากเป็นปกติ แล้วยังมีอาหารของอวิชชามากมายโดยไม่ต้องแสวงหาให้เหน็ด เหนื่อยเลย ไม่ว่าจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ปรากฏทำให้เกิดความติดข้อง ต้องการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นปัญญาจะชนะอวิชชาไม่ได้ง่ายๆ เลย

ดังนั้นที่เข้าใจว่า ธรรมะย่อมชนะอธรรมนั้น ไม่ใช่อยู่เฉยๆ ก็จะชนะได้ ธรรมะก็ ต้องมีพี่เลี้ยงที่คอยบำรุงรักษาให้เติบโตใหญ่ มีกำลังมากกว่าอีกฝ่าย คือ อธรรมด้วย จึง จะชนะได้

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ทำให้ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยฟัง และทำให้เข้าใจใน สิ่งที่เคยคิดว่าเข้าใจแล้ว แต่จริงๆ แล้วยังไม่เข้าใจเลยด้วยค่ะ

สมควรอยู่หรือสมควรตาย

เมื่อวันเสาร์ที่ ๑ ต.ค. ๕๔ มุลนิธินำ “มหามังคลชาดก” (ว่าด้วยมงคล) มา สนทนาในชั่วโมงสนทนาพระสูตร มีข้อความ “ธรรมะเตือนใจ” จาก สารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มัจฉริยสูตร มีข้อความว่า

“บุคคลผู้ตายแล้ว เมื่อบุคคลอื่นนำสิ่งของทั้งหลาย มีข้าวและน้ำเป็นต้น แม้มาก มาวางแวดล้อม แล้วบอกว่า สิ่งนี้จะเป็นของผู้นี้ สิ่งนี้จะเป็นของผู้นี้ ดังนี้ บุคคลผู้ตาย แล้วเหล่านั้น ก็ไม่สามารถลุกขึ้นมาทำการแจกจ่ายได้ ฉนใด แม้บุคคลผู้ไม่ให้ทาน ก็ เหมือนกัน เพราะฉะนั้น โภคะทั้งหลายของผู้ตายแล้ว และของผู้มีปกติไม่ให้ทาน จึงชื่อ ว่าเสมอกัน”

เมื่อนำมาสนทนาในระหว่างรับประทานอาหารกลางวัน มีผู้สรุปว่า ผู้ไม่ให้ทาน กับคนตายแล้วก็เหมือนกัน คือ ไม่สามารถจะให้ทานหรือทำกุศลใดๆ ได้ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการได้ศึกษาพระธรรม ฟังพระธรรมให้เข้าใจขึ้น อย่างนี้ตายกับอยู่ก็คง เหมือนกัน ท่านอาจารย์กล่าวว่า แต่ถ้าอยู่แล้วทำกุศล ตายจะดีกว่าอยู่ ก็มีผู้กล่าวว่า

“ข้าพเจ้าน้อยสมควรตาย” นั้นแสดงว่า ท่านเป็นผู้รู้ลักษณะสภาพจิตของตนเองว่า มีอกุศลมากกว่ากุศล ซึ่งเป็นปกติของปุถุชนทั่วไป แต่ถ้าได้ศึกษาพระธรรม ได้เข้าใจบ้างอย่าง ท่าน ก็ยังไม่สมควรตายค่ะ อยู่เพื่อจะได้ศึกษาธรรมะให้เข้าใจเพิ่มขึ้นๆ ต่อไป บางคนสมควรตาย บางคนก็สมควรอยู่ แต่จะอยู่หรือตายนั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย เลือกไม่ได้ว่า จะอยู่หรือตาย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เตือนให้ระลึกได้ (สมกับหัวข้อ “ธรรมะเตือนใจ” ต้องขออนุโมทนาคุณคำปิ่น อักษรวิสัย ที่นำข้อความจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา มาเตือนใจเสมอ) ว่า เมื่อยังอยู่ ก็อยู่อย่างสมควรอยู่ ไม่ใช่อยู่อย่างสมควรตาย คือ วันๆ ได้แต่แสวงหาปัจจัย ๔ ไขว่มากมาย เพื่อตนเองและลูกหลานญาติสาโลหิต พวกพ้องบริวาร แม้ในทางอกุศลเพื่อให้ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุขมากกว่าใครๆ หรือแม้จะเป็นไปในทางสุจริต แต่ก็ยังเต็มไปด้วยความติดข้อง เมื่อหาทรัพย์สมบัติให้ลูกหลานมากมายแล้ว ก็ยังต้องรักษาสุขภาพร่างกายให้มีชีวิตยืนยาว เพื่อยังคงอยู่ดูความเจริญรุ่งเรืองของลูกหลานอีกต่อไป ถ้าอยู่อย่างนี้ คือ ไม่ได้ศึกษาพระธรรม ไม่ได้เข้าใจพระธรรม การเกิดมาชาติหนึ่งก็จะสูญเปล่า เพราะยังเป็นผู้มีติดบอด ทำให้เดินหลงวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ เมื่อมีเหตุปัจจัยก็สามารถทำอกุศลได้อีก แต่ถ้าได้ศึกษาพระธรรม ได้เข้าใจพระธรรมเพิ่มขึ้นๆ ความเข้าใจนั่นเองก็แสงสว่างส่องให้เห็นทางเดินที่ถูกต้อง ที่จะทำได้เจริญกุศลทุกประการทุกขณะที่ทำได้ จนถึงกุศลสูงสุด คือ การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏในขณะนี้ จนประจักษ์แจ้งว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมะอย่างหนึ่งที่เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ค่อยๆ ละคลายความเป็นตัวตน จนทำให้สามารถหาทางออกจากสังสารวัฏได้ในที่สุด ส่วนจะยาวนานแค่ไหนก็ตามกำลังของความเข้าใจที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้นนั้น

เอาตัวรอด?

ฟังข่าวเรือสำราญของอิตาลีชนหินโสโครกอัปปาง กัปตันเรือที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนหนีเอาตัวรอดก่อนเพื่อน ทั้งลูกเรือและผู้โดยสารให้ช่วยตัวเอง เป็นที่ตำหนิติเตียนไปทั่วโลก ทำให้นึกถึงเมื่อไปร่วมสนทนาธรรมที่โครงการหลวง ดอยอินทนนท์ ที่ชมรมบ้านรั่มมะ มศพ. จังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้นในวันที่ ๑๑ – ๑๓ ม.ค. ๕๕ ที่ผ่านมา มีผู้ถามว่า ขณะนี้สังคมทุกภาคส่วนล้วนแต่มีปัญหา ไม่ว่าจะเป็น

การเมือง การทหาร การศาสนา สถาบันครอบครัว ล้วนแต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกควรของตน มีปัญหาที่ควรแก้ไขมากมาย แล้วการที่เรามาศึกษาพระธรรม โดยไม่ไปร่วมรับรู้ช่วยเหลือในภาคส่วนต่างๆ นั้น เหมือนเป็นการเอาตัวรอดเฉพาะตนใช่หรือไม่

ท่านอาจารย์ตอบว่า (ประมวลมาจากความจำและความเข้าใจบ้าง บางส่วนก็เพิ่มเติมจากคำบรรยายในที่ต่างๆ ถ้าไม่ครบถ้วนขาดตกบกพร่อง ก็ช่วยกรุณาเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ด้วยค่ะ)

ทุกคนอยู่ท่ามกลางมหาสมุทรของความไม่รู้ เหมือนอยู่ในมหาสมุทรที่มองไปทางไหนก็มีแต่น้ำ เช่นเดียวกับอริชชา ซึ่งไม่ว่าอะไรจะปรากฏขณะไหนก็ไม่รู้สักทีว่าเป็นธรรมะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแต่ละอย่างเพียงชั่วขณะที่สั้นมาก แล้วก็ดับไป ไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลย ความไม่รู้จึงแว้งกว้างไกลยิ่งกว่ามหาสมุทร ทุกคนจึงควรเอาตัวรอดจากความไม่รู้ ด้วยการฟังพระธรรมที่ทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ดีแล้ว ถ้าไม่ศึกษาไม่ฟังพระธรรมให้เข้าใจ การเกิดมาเป็นมนุษย์ในยุคที่ยังมีพระธรรมคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าครบบริบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสนยากกว่าจะมาประจวบกันนั้น จะมีประโยชน์อะไร เมื่อเอาตัวรอดด้วยการเข้าใจธรรมะบ้างว่า ขณะนี้เป็นธรรมะที่มีเพราะปรากฏ เป็นสิ่งที่ควรระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง จนเป็นเกาะเป็นที่พึ่งจากความไม่รู้บ้าง จึงจะสามารถช่วยคนอื่นให้มีเกาะมีที่พึ่งได้เช่นกัน

กราบเท้าท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่เอาตัวรอดจากความไม่รู้ แล้วยังอุทิศตนช่วยเหลือผู้ว่ายวนอยู่ในมหาสมุทรของความไม่รู้ด้วยความเมตตาและความอดทนตลอดเวลายาวนานเกือบ ๖๐ ปี ในวันคล้ายวันเกิดปีที่ ๘๕ ของท่าน ขอให้ชีวิตที่มีประโยชน์ยิ่งของท่านยืนยาวต่อไปตราบนานเท่านาน ส่วนตนเองนั้นขอตอบแทนพระคุณของท่านอาจารย์ด้วยการเป็นคนดี และศึกษาพระธรรมเพื่อให้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเอาตัวรอดจากอริชชา ไม่ให้ความพยายามพรั่นสอนบ่อยๆ เนืองๆ ตลอดเวลายาวนานด้วยความปรารถนาดีของท่านอาจารย์เป็นโมหะค่ะ

ท่อนไม้ในแม่น้ำคงคา

เมื่ออาทิตย์ก่อนไม่ได้ไปฟังการสนทนาธรรมที่มูลนิธิ ฯ เพราะไปงานเลี้ยงรุ่น (ขออนุญาตโยนหินถามทาง เพราะอาจจะทราบว่ามีเพื่อนร่วมสถาบันต่างๆ ที่จะกล่าวถึงเข้ามาอ่านกระทู้ในเว็บไซด์นี้บ้างไหม ตั้งแต่ โรงเรียนเทศบาลป้อมเพชร โรงเรียนประจักษ์ โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ อยุธยา โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่น ๓๐ สถิติจุฬา รุ่น ๒ NCSU at Raleigh ลูกศิษย์และเพื่อนร่วมงานที่โรงเรียนนายเรืออากาศ เป็นต้น)

เมื่อไปถึงงานได้พบเพื่อนที่เคยเรียนด้วยกันมาเมื่อ ๔๐ กว่าปีก่อน บางคนไม่เคยเห็นกันตั้งแต่เรียนจบก็มี เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็มีการสังสรรค์ บางพวกก็ร้องเพลง บางพวกก็เล่นดนตรี บางพวกก็จับคู่กันเต้นรำ บางคนก็เป็นโฆษกพูดซ้ำขึ้นให้เพื่อนฝูงหัวเราะ เพื่อนชายบางคนก็ดื่มเบียร์ เพื่อนหญิงก็จับกลุ่มเมาท์กันอย่างเมามัน ทุกคนเพลิดเพลินสนุกสนาน จนถึงเวลางานเลี้ยงเลิกแล้ว แยกย้ายจากกันพร้อมกับนัดสังสรรค์ในครั้งต่อไป รวมทั้งโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมากมาย ที่จะพากันไปท่องเที่ยวหลังเกษียณให้เพลิดเพลินสำราญกายใจยิ่งขึ้น กลับมาที่บ้านด้วยความอ่อนล้า (ตามวัย) นึกถามตัวเองว่า เราได้อะไรจากงานนี้บ้าง ตอบตัวเองว่า ได้ความเพลิดเพลินและความติดขัดของกลับมา อาจจะได้บุญเล็กน้อยตอนบริจาคเงินให้มูลนิธิเด็กที่เพื่อนมาบอกบุญ ต่างกับไปฟังธรรมะที่มูลนิธิฯ ที่กลับมาที่อ่อนล้าเหมือนกัน แต่ได้ความเข้าใจความจริงเพิ่มขึ้น อย่างเมื่อวันเสาร์ก่อน ได้ฟังพระสูตรเรื่อง ปฐมทวารุขันธสูตร ที่พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท่อนไม้ลอยอยู่ในแม่น้ำคงคาและไม่ไหลไปสู่มหาสมุทร ทั้งๆ ที่แม่น้ำคงคาลาดลุ่มไปสู่สมุทร ก็เพราะติดฝั่งนี้ (อายตนะภายใน ๖) ติดฝั่งนั้น (อายตนะภายนอก ๖) จมเสียท่ามกลาง (ติดขัดด้วยความเพลิดเพลิน นันทิราคะ) เกยบก (อัสมิมานะ ถือตัวถือตนว่าดีกว่าเขา เลวกว่าเขา เสมอเขา) ถูกมนุษย์จับไว้ (คลุกคลีกับคฤหัสถ์) ถูกอมนุษย์จับไว้ (ประพาศิพรหมจรรย์เพราะต้องการเกิดเป็นเทวดา) ถูกเกลียวน้ำวน วนไว้ (หมกมุ่นในกามคุณ ๕) และเนาใน (เป็นผู้ทึบ) ทรงอุปมาว่าเหมือนผู้มีสัมมาทิฐิ ความเห็นถูก คือ มีปัญญา ซึ่งโน้มเอียงไปสู่นิพพาน แต่ไปไม่ถึงเพราะเหตุเหล่านี้ นึกเปรียบเทียบเพื่อนฝูงที่ร้องรำทำเพลง (ตัวเองไม่ร้องไม่รำ เพราะไม่เป็น) พุดคุยสนุกสนานนั้นก็เหมือนจมอยู่กลางแม่น้ำ เพราะติด

ข้อเพิลิตเพลิน คราวหน้าไม่ควรจะไปสังสรรค์อีก เพราะไม่อยากจมอยู่กลางน้ำ ควรจะหาสาระจากการมีชีวิตอยู่ให้มากกว่านี้ แต่คิดพิจารณาอีกทีก็คือ ไม่รู้ตัวเลยว่า ตอนนั้นตัวเองก็เพิลิตเพลินเหมือนกัน และตอนนี้ก็เป็นท่อนไม่เกยบกไปแล้ว เพราะถือตัวถือตนว่าดีกว่าเขา ไม่ได้รู้ขณะที่กำลังถือตัวตนเลยว่า เป็นธรรมะ เป็นสภาพธรรมะอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไปแล้ว ไม่ว่าจะติดข้องเพิลิตเพลิน หรือมานะถือตัวถือตน ก็ล้วนแต่ทำให้ไปไม่ถึงสมุทรทั้งนั้น แม้แต่ขณะนี้ก็ติดอยู่ที่ฝั่งโน้น ฝั่งนี้แล้ว และเป็นอย่างนี้เกือบทุกขณะที่ไม่เข้าใจว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ

เห็นความมากมายกว้างใหญ่ไพศาลของความไม่รู้หรือยังว่า เกือบจะทุกขณะนั้นเป็นความไม่รู้ทั้งนั้นเลย เพราะถ้ารู้ว่าเป็นธรรมะแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็จะไม่ตั้งกฎเกณฑ์ว่าจะไปหรือไม่ไป เพราะจะไปหรือไม่ไปที่ไหน ก็เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาเช่นกัน

2012 โลกจะแตกจริงหรือ?

หลังจากมีเหตุภัยพิบัติต่างๆ ทั่วโลก เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วมใหญ่ อากาศหนาวจัดทำให้หลายคนกลัวว่า โลกจะแตกในปี 2012 อย่างที่เคยนำมาทำเป็นภาพยนตร์ เพิ่งได้ทราบทีมาว่า มาจากปฏิทินของชาวมายาที่แสดงมาถึงปี 2012 คนที่เชื่อและดูเหมือนอยากให้โลกแตก ก็หาเหตุผลมาสนับสนุนมากมาย เช่น ในปีนี้เกิดพายุสุริยะจะขั้วแม่เหล็กโลกเปลี่ยนทิศ และจะมีดาวเคราะห์ ชื่ออะไรก็จำไม่ได้ วิ่งมาชนโลก จะทำให้โลกแตกเหมือนกับที่ทำให้ไดโนเสาร์สูญพันธุ์มาแล้ว (ไม่ทราบใครเป็นคนรู้ มีแต่อ้างทฤษฎีต่างๆ และรู้ไปก็ไม่เห็นว่ามีประโยชน์อะไร)

วันนี้ได้ไปร่วมฟังการสนทนาธรรมที่มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ได้พูดถึงเรื่องนี้ว่า คนทั่วไปพูดถึงสิ่งที่ตัวเองไม่รู้จักอย่างคำว่า “โลก” ก็ไม่รู้ว่า มีความหมายว่าอย่างไร โลก คือ สภาพธรรมะที่แตกดับอยู่ทุกขณะ สภาพธรรมะที่นี้ หมายถึง จิต เจตสิก รูป หรือขันธ์ ๕ ซึ่งเกิดดับอยู่ทุกขณะและไม่กลับมาอีกเลย จึงว่างเปล่าจากความเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล และถ้าไม่มีจิตเจตสิกเกิดขึ้น ก็ไม่มีอะไรเกิดปรากฏ แต่เพราะมีสภาพธรรมเกิดขึ้น แล้วคิดนึก จึงมีสิ่งที่มี

เรียกว่า โลก ดังนั้นโลกจึงแตกดับอยู่ทุกขณะ ไม่ต้องรอ 2012 หรือขณะไหนๆ ทั้งสิ้น เมื่อเกิดขึ้นตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปอยู่แล้ว

เมื่อมาศึกษาธรรมะนานหลายปี จึงมีโอกาสได้ยินได้ฟังเรื่องราวของโลกที่แตกดับทุกขณะ แต่ยังไม่มีความเข้าใจพอที่จะรู้ว่า ทุกขณะที่เกิดขึ้นเป็นธรรมะ คือ สิ่งที่มีจริง ๆ และประจักษ์การเกิดดับของโลกทุกขณะอย่างที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ ก็คงต้องสะสมความเข้าใจต่อไปด้วยการฟัง การพิจารณา ไตร่ตรองจนเป็นความเข้าใจที่สูงกว่าขั้นฟัง จนถึงขั้นประจักษ์แจ้งสภาพธรรมะที่ปรากฏ ในขณะที่ตามความเป็นจริงจึงจะเข้าใจจริงๆว่า โลกแตกดับทุกขณะ ละคลายความยึดถือสิ่งที่เรียกว่าโลกทั้งหมดได้ เพราะรู้แน่แท้ใจว่า เป็นแต่เพียงความว่างเปล่า หาความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนไม่ได้เลย

ไม่รู้ตัวเลยว่า กิณยาพิษเกือบทุกขณะ

เคยคิดว่า ทำไมคนถึงติดสุรา ติดบุหรี่ ติดยาเสพติด ทั้งๆ ใครๆ ก็บอกว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นพิษภัยต่อสุขภาพและอนาคต พร้อมทั้งมีตัวอย่างให้เห็นกับตาจริงๆ มากมาย เพิ่งเข้าใจวันนี้เอง (เสาร์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๕) เมื่อได้ร่วมฟังการสนทนาพระสูตรที่มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ท่านอาจารย์ได้ถามว่า เมื่อเข้ากินอะไร เรานึกถึงอาหารที่กินเมื่อเช้านี้ แต่ความจริงนั้น ท่านอาจารย์หมายความว่าถึงอาหาร ๔ ซึ่งมีคำอธิบายว่า ธรรมะอันได้ชื่อว่าอาหารนั้นเพราะเป็นปัจจัยนำผลมา ซึ่งเป็นรูปอาหาร ๑ คือ กวฬิงการอาหาร อาหารคือคำข้าว เช่น ข้าว บะหมี่ กาแฟ เป็นต้น และยังมีนามอาหารอีก ๓ คือ ผัสสาหาร ๑ ได้แก่ ผัสสเจตสิกวิญญูณาหาร ๑ คือ สภาพรู้อารมณ์ที่ปรากฏ และมนัสสเจตนาหาร ๑ คือ เจตนาเจตสิก ความจงใจ เป็นปัจจัยในการทำ พูด คิด ซึ่งเป็นกรรม ซึ่งสรุปสำหรับนามอาหารก็คือจิตเจตสิกที่เกิดขึ้นเป็นไปทุกขณะนั่นเอง

ท่านอาจารย์ถามต่อว่า “ใครกิน?” ตอนหนึ่ง คงไม่ใช่ตอบว่า ก็เรากินเอง เพราะทราบจากการฟังว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน คงไม่มีใครกินเมื่อฟังต่อไปจึงทราบว่า จิตกิน หรือเสพอารมณ์ที่ปรากฏโดยชวนจิต ซึ่งส่วนใหญ่

แล้วเป็นโลภะ หรือโทสะ นานๆ จึงจะเป็นกุศลจิตสักครั้งหนึ่ง โดยไม่เคยรู้สึกตัวเลยว่า ที่เสพเข้าไปนั้นเป็นยาพิษ เพราะไม่มีปัญญาพอที่จะรู้ว่า อกุศลแต่ละขณะที่เกิดขึ้นสะสมพอกพูนอยู่ในจิต ไม่หายไปไหน มีแต่คอยพรรคพวกอกุศลเจตสิกด้วยกันยกพลทำทุจริตกรรม โดยมีความไม่รู้ ไม่เข้าใจสภาพธรรมะตามความเป็นจริง หรืออวิชชาเป็นหัวหน้าใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับคนติดยาเสพติด ก็คงเหมือนอย่างนี้ คือไม่รู้ว่สิ่งทีเสพนั่นเป็นยาพิษเพราะขณะที่ติดนั้นจะไม่รู้ตัวเลย เนื่องจากโลภะต้องเกิดพร้อมกับโมหะเสมอ

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่นำพระธรรมมาชี้แนะโดยนัยต่างๆเสมอ แม้แต่ยังไม่เข้าถึง แต่ก็ทำให้เข้าใจเพิ่มขึ้นค่ะ

ทำไม่ได้จริงๆ

เมื่อวานมีธุระต้องรีบออกจากบ้านแต่เช้า เดินทางไปได้สักครู่ ก็นึกขึ้นได้ว่าคงจะลืมปิดสวิตช์เตาแม่เหล็กไฟฟ้า จะกลับไปดูก็กลัวจะไม่ทันนัดหมาย และก็คิดว่าคงเป็นโรคย้ำคิดย้ำทำ เหมือนทุกครั้งทีรีบร้อน กลับไปดูก็เรียบร้อยทุกที อุดคิดไม่ได้ว่าถ้าไฟไหม้บ้านจะเป็นอย่างไร ได้รับภัยน้ำท่วมมาแล้ว จะได้รับภัยจากไฟไหม้อีกหรือ โลกมนุษย์เป็นที่ดูผลของบุญและบาป และบุญและบาป มิใช่หรือ ถ้าไฟจะไหม้ ก็เป็นเพราะอกุศลที่ทำไว้แล้ว ใครก็คงจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ คิดอย่างนี้แล้วก็สบายใจขึ้นนิดหนึ่ง บอกตัวเองว่า ไม่ต้องคิดเรื่องลืมปิดสวิตช์ไฟอีก เพราะคิดแล้วไม่สบายใจ แต่ก็คิดขึ้นมาอีก เลยคิดขึ้นได้ว่า เมื่อคิดแล้วจึงปรากฏ ทำให้รู้ว่ามีความคิดอย่างนั้น และเมื่อความคิดอย่างนั้นเกิดขึ้นแล้วปรากฏให้รู้ แล้วก็ดับไปแล้ว จะไปห้ามไม่ให้คิดได้อย่างไร เพราะรู้ว่คิดก็เมื่อคิดแล้ว และดับไปแล้ว ไม่สามารถมีใครบังคับไม่ให้คิด หรือให้คิดได้ เมื่อมีเหตุปัจจัยคือความติดข้องในสิ่งต่างๆ อยู่ ก็ยังต้องคิด จะสั่งจะห้ามไม่ให้คิดอย่างไร ก็ห้ามไม่ได้ เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมแล้ว เหมือนเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดแสงสว่าง แสงสว่างก็ทำกิจการงาน คือ ทำให้เห็นสิ่งต่างๆ ชัดเจนมากน้อยตามกำลังของแสงสว่างนั้น เวลาเข้ามิดก็ยังไม่ชัด เมื่อเวลาผ่านไปก็เห็นชัดขึ้นจนกระทั่งถึงเวลาพระอาทิตย์ตก ความมืดเข้ามาแทนที่ ความมืดก็ทำกิจของความมืดคือทำให้มองไม่เห็นอะไร เช่นเดียวกับอวิชชา ความไม่รู้ ก็ทำกิจปิดบังไม่ให้รู้สภาพธรรมะตามความเป็นจริง ส่วนปัญญา เมื่อเกิดขึ้นก็ทำกิจจู้ชัดในสภาพธรรมะที่ปรากฏตามความ

เป็นจริง รู้ว่าเป็นธรรมะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ที่รู้ว่ามีเพราะเกิดปรากฏ เมื่อปรากฏแล้วก็ดับไป แล้วใครจะไปทำอะไรได้ ในเมื่อเกิดขึ้นเพียง ๑ ขณะ ทำกิจหน้าที่แล้วก็หมดไป

กราบเท้าขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่กรุณานำพระธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ดีแล้ว มาพร่ำสอนบ่อยๆ เนื้อหาๆ อย่างไม่รู้จักเบื่อหน่ายความเป็นผู้สอนยากของผู้ที่ถูกห่อหุ้มด้วยอวิชชาหนาแน่นเช่นนี้ เพราะฟังมานานหลายสิบปี เพิ่งจะเริ่มเข้าใจค่ะ

แล้วอย่าลืมนะ

เมื่อได้รับทราบเรื่องการสร้างที่ครอบพระบรมสารีริกธาตุ ถวายเป็นพุทธบูชาที่สวนราชนันท์ รู้สึกตื่นเต้นปีติมากที่จะมีส่วนในการสร้างสิ่งทีประเสริฐสุดครั้งสำคัญนี้ด้วย ยิ่งเมื่อทราบประวัติว่า เป็นผอบที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเมื่อ ๒๐๐ กว่าปีหลังพุทธปรินิพพาน และเมื่อท่านอนาคาริกธัมมปาละชาวพุทธศรีลังกา ผู้อุทิศตนเพื่อทวงส่งเวชนียสถานคืนมาเป็นสมบัติของชาวพุทธทั่วโลก ท่านได้สร้างที่ครอบพระบรมสารีริกธาตุเป็นชั้นที่ ๒ เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว และในปี ๒๕๕๔ ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ได้สังเกตเห็นรอยร้าวของที่ครอบพระบรมสารีริกธาตุ ท่านจึงขอโอกาสจากสมาคมมหาโพธิ์ สวนราชนันท์ สร้างที่ครอบถวายเป็นชั้นที่ ๓ ซึ่งท่านก็ให้โอกาสพวกเรามีส่วนร่วมในการทำกุศลครั้งยิ่งใหญ่ด้วย

นับจากวันได้ยินข่าวอันเป็นมงคลนี้แล้ว เมื่อไปฟังธรรมะที่มูลนิธิครั้งใด ก็จะต้องสอบถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับบริจาค เมื่อทราบว่าได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็อดจะอนุโมทนาชื่นชมในกุศลจิตของกันและกันไม่ได้ จนวันหนึ่งท่านอาจารย์คงเห็นว่า จะปลาทปลาปัดปีติมากเกินเหตุ ท่านจึงพูดด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม และด้วยน้ำเสียงที่ประจบด้วยเมตตาว่า “แล้วอย่าลืมนะ” เราก็ตกใจว่า ลืมอะไร ท่านพูดต่อว่า “ถวายท่านไปแล้ว ลดความติดข้องไปได้บ้างไหม?” เข้าใจแล้วค่ะ ไม่ได้ลดอะไรเลย มีแต่เพิ่มความติดข้องในกุศลที่ได้ทำแล้ว และมีมานะเพิ่มขึ้นไปอีกว่า เราได้ทำกุศลครั้งยิ่งใหญ่ มากกว่าอีกหลายคนที่เราไปบอกแล้วไม่มีศรัทธาจะร่วมด้วย ทั้งๆ ที่กุศลนั้นก็ได้

ยิ่งใหญ่อย่างที่ตัวเองคิด เพราะไม่ประกอบด้วยปัญญาเลย บางครั้งก็เป็นอกุศลเสียด้วยซ้ำ แต่เพราะยังมีเหตุปัจจัย คืออกุศล จึงเกิดสภาพธรรมะเช่นนี้ ลืมอีกแล้วว่า เป็นธรรมะอย่างหนึ่ง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แม้แต่ติดข้องในกุศล ก็เป็นมิจฉาปฏิบัติ หนทางผิดอีกเหมือนกัน

ธรรมะนี้ยากจริงๆ เพราะยังเป็นเราที่เห็นผิด ไม่รู้จริงๆ ว่า ไม่มีเรา ทุกอย่างเป็นธรรมะที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ก็คงจะต้องจำคำพูดของท่านอาจารย์ไว้เตือนสติว่า “แล้วอย่าลืมนะ” ไปก่อนจนกว่าจะเข้าถึงความไม่มีตัวตนของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ไปศิริราช

ช่วงนี้อากาศร้อนมาก ยิ่งตอนกลางวันช่วงบ่ายๆ ไม่อยากออกนอกบ้านเลย เพราะรู้สึกเหมือนปลาตุกที่กำลังโดนย่างไฟ เมื่อจำเป็นต้องออกไปข้างนอกในตอนบ่ายๆ ถนนหนทางจึงค่อนข้างเจียบเหงา ไม่ค่อยเห็นผู้คนเดินซื้อของพลุกพล่านเหมือนเดิม (หรือของราคาแพงขึ้นมากด้วย แต่ไม่อยากพูดถึงเพราะกลัวว่าจะเป็นการยุ่งเกี่ยวกับการเมือง)

เมื่อวานไปรับบริการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลศิริราช ตามภาษาคนหลวงที่มีสิทธิ์ใช้บริการของรัฐตลอดชีพ จึงรู้สึกถึงบรรยากาศที่แปลกกว่าที่อื่นๆ เพราะมีผู้คนมารับบริการแน่นขนัดในบรรยากาศที่เย็นสบาย สะอาดสะอ้าน เพราะตึกเก่าได้รับการปรับปรุงใหม่ทั้งหมด ผู้ให้บริการทั้งเจ้าหน้าที่ พยาบาล แพทย์ทั้งหลายก็ยิ้มแย้มแจ่มใส ยินดีเต็มใจให้บริการด้วยไมตรีจิต นานๆ ไปที่ สถานที่เปลี่ยนไปจากเดิมมาก ยืนเก้ๆ กังๆ หอระโงกไม่เจอ ก็มีเจ้าหน้าที่สาวสวยมาถามด้วยน้ำเสียงไพเราะว่า จะให้ช่วยทำอะไรได้บ้าง ดีจังเลยหนู ขออนุโมทนาในกุศลจิตนะคะ เจ้าหน้าที่คนเก่าที่พบกันหลายครั้งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เดิมทำงานด้วยความเหนื่อยล้า ไม่กระตือรือร้นเหมือนวันนี้ ซึ่งทำงานด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส ทุกคนที่เคยเห็น ดูเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น แม้แต่เราเองที่ไปโรงพยาบาล ก็รู้สึกแจ่มใส เหมือนไม่ได้ไปโรงพยาบาล เดินผ่านป้ายเล็กๆ ตรงมุมหนึ่ง ที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Siriraj ทำให้เกิดความคิดผุดขึ้นมาว่า ขณะนี้โรงพยาบาลศิริราชเป็นที่ประทับของพระราชินีทรงมีสิริ คือ ทรงประกอบด้วย

ทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ประการเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ เพราะสรีระของพระองค์นั่นเองทำให้บรรยาภาศโรงพยาบาลเปลี่ยนเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์เช่นนี้ ใครไม่เชื่อ ก็ลองไปใช้บริการที่ศิริราชดูซิคะ แล้วจะเห็นจริงด้วยตนเอง ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ชีวิตที่มีประโยชน์

วันอาทิตย์ที่ผ่านมาไปฟังธรรมที่มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีผู้ฟังมาถามปัญหาหลายท่าน มีท่านหนึ่งถามแล้วท่านอาจารย์ก็ถามกลับ เพื่อให้คิดพิจารณาก่อนตอบ แต่ท่านผู้นั้นก็ยังถามคำถามเดิมของท่านซ้ำไปซ้ำมา จนท่านอาจารย์กล่าวว่า การที่ท่านมาบรรยายธรรมะที่นี้จะเป็นเวลา ๑๕ นาที ครึ่งวัน หรือเต็มวันก็ตาม ไม่ใช่ให้ท่านผู้ฟังเชื่อตามแล้วจำ แต่เพื่อให้เข้าใจพระธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ดีแล้ว ถ้าท่านอาจารย์ทราบว่ามีผู้เข้าใจพระธรรมที่ท่านบรรยายบ้าง ท่านก็จะปัดอย่างยิงที่มีชีวิตอยู่เพื่อทำประโยชน์สำหรับผู้ฟังธรรมอย่างเรา ก็ควรตั้งใจไว้ขอบในการฟัง คือ ไม่คิดเรื่องอื่น นอกจากเรื่องที่กำลังฟัง แล้วพิจารณาถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ เพื่อจะได้เข้าใจตามที่ท่านอาจารย์บรรยาย ชีวิตจะได้มีประโยชน์อย่างยิ่งเช่นกัน ท่านอาจารย์เคยกล่าวไว้ว่าขณะที่มีค่าที่สุดในชีวิต คือ ขณะที่เข้าใจพระธรรม เพราะความเข้าใจนั้นจะติดตามสะสมเพิ่มพูนมากขึ้นในขณะต่อไปที่มีโอกาสได้ฟัง ได้พิจารณา ได้ไตร่ตรองอีก และในวันนั้นก็จะได้ประโยคเด็ดที่ควรเก็บไว้ในใจ (ถ้าเป็นสำนวนคุณค่านั่น ก็ต้อง “ประโยคที่ควรเก็บไว้ในหทัย”) คือ

ทั้งวันมีแต่สิ่งที่เพียงปรากฏเท่านั้น

ใช่ค่ะ ตั้งแต่เข้ามาก็แสวงหาสิ่งที่เพียงปรากฏเพียงชั่วขณะสั้นๆ เท่านั้น เพียงแวบเดียวแล้วก็หมดไป ไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกด้วย ทั้งไว้แต่ความติดข้องต้องการอยากให้เกิดซ้ำอีก หรือความไม่พอใจที่ไม่เป็นไปตามความปรารถนา อย่างเข้าวันนั้นก็พากันไปหาของรับประทานที่เขาถือว่าอร่อย (ก๋วยจั๊บน้ำร้อนฉ่ำ) เมื่ออร่อยจริง ก็คิดว่าเมื่อไรจะได้ไปรับประทานอีก ถ้าไม่อร่อยก็คงจะขุ่นใจคนที่พาไป ทั้งวันก็เป็นอย่างนี้ และทุกๆ วัน

ตลอดชาติ ตลอดหลายชาติที่ผ่านมาด้วย เพราะเพิ่งเคยได้ยินประโยคนี้ (ท่านอาจารย์ อาจจะพูดหลายครั้งแล้ว แต่เพิ่งเข้าใจเป็นครั้งแรกในสังสารวัฏก็ได้)

กราบเท้าขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่นำพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอันรู้ตามได้ยาก เพราะลึกซึ้ง มาอธิบายเข้าไปเข้ามาให้ฟัง กว่าจะมีผู้ฟังเข้าใจสักครั้งหนึ่งก็แสนยาก แล้วกว่าจะประจักษ์แจ้งตามนั้นยิ่งยากกว่า แต่ไม่ท้อถอยค่ะ จะฟังต่อไป เพราะรู้ว่า หนทางนี้เป็นหนทางถูกและตรงที่สุดแล้ว

วันวิสาขบูชา

เมื่อวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระบารมียาวนานถึง ๔ อสงไขยแสนกัป เพื่อถึงความสมบูรณ์ในการเกื้อกูลสัตว์โลกได้ทรงอุบัติขึ้นในโลกเป็นพระโพธิสัตว์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะได้ประสูติที่ลุมพินีวัน ที่ตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ อันเป็นราชอุทยานของกษัตริย์ทั้ง ๒ วงศ์ คือศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ เจ้าชายสิทธัตถะเป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะแห่งศากยวงศ์ กรุงกบิลพัสดุ์ และพระนางสิริมหามายาเทวีแห่งโกลิยวงศ์ กรุงเทวทหะ ซึ่งมีพรมแดนติดกัน เมื่อใกล้วันประสูติ พระมารดาเสด็จสู่กรุงเทวทหะเพื่อไปประสูติที่เมืองของตนตามประเพณีนิยมพอเสด็จถึงลุมพินีวัน ซึ่งห่างจากกรุงกบิลพัสดุ์ ๒๗ กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทวทหะ ๕๔ กิโลเมตร ก็ประสูติพระโอรสพระโพธิสัตว์ประสูติด้วยพระวรกายที่สะอาดหมดจด ผุดผ่องดุจแก้วมณี ไม่แปดเปื้อนด้วยสิ่งปฏิภูลต่างๆ ทั้งประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ พอประสูติได้ครู่หนึ่งก็ประทับยืนอย่างมั่นคงด้วยพระบาท ๒ ข้าง ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือแล้วเสด็จย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทอดพระเนตรดูทิศต่างๆ แล้วเปล่งอาสภิวาจาอย่างองอาจว่า

“เราเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ เราจักไม่เกิดอีก”

เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติที่ลุมพินีวันแล้ว พระนางสิริมหามายาเทวีก็เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ มาขนานนามและทำนายลักษณะ ซึ่งมี ๒ คติ คือ ถ้าอยู่ครองราชย์จะทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หรือ

ถ้าออกผนวชจะเป็นศาสดาเอกของโลก พราหมณ์โกณฑัญญะผู้เดียวที่ทำนายอย่าง
เดียวว่า จะเสด็จออกผนวชแน่นอน

เมื่อประสูติได้ ๗ วัน พระราชมารดาทั้งสองสิ้นพระชนม์ ทรงได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี
จากพระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้เป็นพระมาตุจฉาของพระองค์ ซึ่งต่อมาก็มีพระโอรส
และพระธิดา คือ นันทกุมาร และรูปนันทา พระราชบิดาทรงต้องการให้อยู่ครองราชย์
จึงทรงบำรุงให้ได้ความสุขในกามคุณทุกอย่าง เมื่อพระโพธิสัตว์มีพระชนม์ได้ ๗
พรรษา พระราชบิดาโปรดให้ชุดสระบัว ๓ ชุด เมื่อพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา โปรดให้
สร้างปราสาท ๓ หลัง สำหรับประทับ ๓ ฤดู และโปรดให้อภิเษกสมรสกับพระนางยโส
ธรา พระโพธิสัตว์มีพระสนม ๔๐,๐๐๐ นาง เสวยสุขสมบัติทั้งกลางวันและกลางคืน จน
พระชนม์ ๒๙ พรรษา ได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตายและ
สมณะ อันเทวดาเนรมิตไว้ระหว่างทางที่เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ซึ่งพระองค์ไม่
เคยเห็นมาก่อน ทรงพอพระราชหฤทัยในการบรรพชา เพราะทรงเห็นสมณะ โดยเสด็จ
หนีออกในเวลากลางคืน ทรงมำกัณฐกะ มีนายฉันทะตามเสด็จ ถึงฝั่งแม่น้ำอนoma ทรง
ให้นายฉันทะนำม้าพระที่นั่งกลับคืนพระนคร ทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ อธิษฐาน
เพศเป็นบรรพชิต

เมื่อพระโพธิสัตว์เสด็จออกบรรพชาแล้ว ทรงหาอุบายที่จะตรัสรู้ ด้วยการศึกษ
ในสำนักของคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงในครั้งนั้น และได้ทรงทดลองในลัทธิต่างๆ ทุก
อย่าง ทรงพบว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้ หลังจากทรงหนีจากสำนักของอาฬารดาบส
กาลามโคตรและอุทกดาบสรามบุตรแล้ว ทรงเสด็จไปประทับที่อุรุเวลาเสนานิคม แคว้น
มคธ เพราะทรงทอดพระเนตรเห็นพื้นที่ราบรื่น แนวป่าเขียวสด เป็นที่เบิกบานใจ แม่น้ำ
ไหล มีน้ำใสสะอาด มีท่าอันดี น่ารื่นรมย์ มีหมู่บ้านที่จะอาศัยเพียวบิณฑบาตได้

เขาตงค์มีถ้ำที่เป็นสถานที่ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทุกขกิริยา คือ ทรมานพระ
กายให้ลำบาก ซึ่งเป็นที่นิยมกันในยุคนั้นว่าเป็นกุศลที่วิเศษ อาจจะทำให้ทรงตรัสรู้ได้
พระองค์ทรงกดพระทนต์ด้วยพระทนต์ กดพระตาลูด้วยพระชีวหา ทรงผ่อนกลั้นลม
อัสสาสะปัสสาสะ ทรงอดพระกระยาหาร จนพระกายเหี่ยวแห้ง พระฉวีเศร้าหมองพระ
อัฐิปราภทั่วพระกาย เมื่อทรงลูบพระกาย เส้นพระโลหิตมีรากอันนำหลุดร่วงจากขุม
พระโลหิต พระกำลังน้อยถอยลง จะเสด็จไปทางไหนก็ชวนล้ม ทรงบำเพ็ญทุกขกิริยา

นับแต่ทรงผนวชได้ ๖ ปี ทรงพระดำริว่า ไม่มีใครจะทำทุกขกิริยายิ่งกว่าพระองค์ได้อีก คงจะไม่ตรัสรู้ด้วยวิธีนี้ ทรงละความเพียรในการทรมานพระกายให้ลำบาก ทรงทำความเพียรทางจิตต่อไป ซึ่งจะต้องเสวยอาหารให้มีกำลัง ตั้งแต่นั้นก็เสวยอาหาร ไม่ทรงอดอีกต่อไป การบำเพ็ญทุกขกิริยาของพระองค์แม้ไม่ได้ผล แต่ก็มีประโยชน์ในการทรงเทศนาสั่งสอนคนในยุคนั้น ที่คิดว่าการทรมานตนจะทำให้หมดกิเลส พระองค์ทรงแสดงในมหาสิหนาทสูตร ซึ่งเป็นการบันลือสิหนาทที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการเปล่งวาจาอย่างอาจหาญเล่าความที่ทรงเคยทดลองปฏิบัติมาแล้วทุกอย่าง ตามที่เข้าใจกันว่าจะตรัสรู้ได้ แต่ก็ไม่สำเร็จ การค้านข้อปฏิบัติของสมณพราหมณ์ครั้งนั้น จึงเป็นการค้านอย่างมีเหตุผลยิ่ง

นางสุชาดาเป็นธิดาของนายบ้านเสนานิคม ตำบลอุรุเวลา แคว้นมคธ ในเช้าวันเพ็ญเดือน ๖ เมื่อ ๔๕ ปีก่อนพุทธศักราช ได้ทำการบวงสรวงเทวดา ด้วยการหุงข้าวปายาส คือ ข้าวสุกหุงด้วยน้ำมันโคลิวน จดลงในถาดทองคำนำไปที่ต้นโพธิ์ใกล้บ้านของนางในขณะนั้นหลังจากพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทุกขกิริยา (การบำเพ็ญเพียรกล้าที่ยากจะมีใครทำตามได้) ที่เขาดงคศิริ ซึ่งอยู่ห่างจากพระศรีมหาโพธิ์ไปประมาณ ๑๖ กิโลเมตร อยู่เป็นเวลา ๖ ปีแล้ว ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะพ้นทุกข์ได้ จึงทรงละวิธีบำเพ็ญนั้นหันมาเสวยพระกระยาหารตามปกติ เช้าวันนั้นพระองค์เสด็จไปประทับนั่งอยู่ใต้ต้นโพธิ์นั้น นางเข้าใจว่าเป็นเทวดา จึงน้อมข้าวปายาสเข้าไปถวาย ในเวลานั้น บาทรรของพระองค์หายไป จึงทรงรับข้าวปายาสนั้นทั้งถาดด้วยพระหัตถ์ แล้วทอดพระเนตรดูนาง นางทราบพระอาการจึงทูลถวายทั้งถาดแล้วกลับไป พระโพธิสัตว์ทรงถือถาดข้าวปายาสเสด็จไปสู่ท่าแห่งแม่น้ำเนรัญชรา (ท่าสุปติภูสฺระ) สรงแล้วเสวยข้าวปายาสหมดแล้ว ทรงลอยถาดทองไป ถาดนั้นลอยทวนกระแสแม่น้ำ จึงตกลงพระทัยว่า เราจักเป็นพระพุทธรเจ้าในวันนี้ ขอความในพระไตรปิฎกมีว่า

ครั้งนั้นแม้พระโพธิสัตว์ก็ทรงถือถาดทอง เสด็จไปยังริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงวางถาดทองไว้ที่ริมฝั่งใกล้ท่าน้ำชื่อสุปติภูสฺระ สรงสนานแล้ว เสด็จขึ้น ทรงทำข้าวปายาสเป็นก้อนได้ ๔๙ ก้อน เสวยข้าวปายาสนั้นแล้วทรงลอยถาดทองนั้นลงไป พร้อมทรงอธิษฐานว่า ถ้าวันนี้เราจักเป็นพระพุทธรเจ้าไซ้ ขอถาดทองนี้จงลอยทวนน้ำ ถาดนั้นก็ลอยทวนน้ำ เข้าไปยังภพของพระยานาคชื่อว่า กาฬนาคราช ยกถาดของพระพุทธรเจ้าสามพระองค์ขึ้นแล้วตั้งอยู่ข้างใต้ถาดเหล่านั้น

...เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงเสวยข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายแล้ว ในเวลาเย็นเสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชราไปยังแควนมหาโพธิ์ ทรงรับหญ้ากู่สะ ๘ กำมือ จากโสถียพราหมณ์แล้วเสด็จตรงไปยังต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงปลูกหญ้ากู่สะ ๘ กำมือนั้นลง พลางออกพระโอษฐ์ตั้งพระสัตยาธิษฐานว่า “ถ้าอาตมะจะได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วไซ้ร้ ขอจงบังเกิดเป็นรัตนบัลลังก์ขึ้น ณ บัดนี้” ทันใดนั้น รัตนบัลลังก์ก็ได้อุบัติขึ้นด้วยบุญญาธิการของพระองค์ พระองค์จึงเสด็จขึ้นประทับนั่งบนรัตนบัลลังก์นั้น โดย ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกทางแม่น้ำเนรัญชราพร้อมกับอธิษฐานจิตอย่างแน่วแน่ว่า

“ถึงเลือดและเนื้อจะเหือดแห้งไป จะยังคงเหลืออยู่แต่เพียงหนัง เส้นเอ็นและกระดูกก็ตามที หากข้าพเจ้ายังมิได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วไซ้ร้ ข้าพเจ้าจะมียอมลุกขึ้นจากรัตนบัลลังก์นี้”...

พระโพธิสัตว์ทรงประทับนั่ง ณ ควางไม้โพธิพฤกษ์ เมื่อพระอาทิตย์ยังไม่อัสดงคต ทรงกำจัดการและพลแห่งมารแล้ว ในปฐมยามทรงทำลายความมืดที่ปกปิดบุพเพนิวาสญาณ ในมัชฌิมยาม ทรงชำระทิพยจักขุให้หมดจดแล้ว ในปัจฉิมยาม ทรงอาศัยความกรุณาในหมู่สัตว์ ทรงหยั่งพระญาณลงในปัจฉยาการแล้วทรงพิจารณาปัจฉยาการนั้น ด้วยสามารถแห่งอนุโลมและปฏิโลม ในเวลาอรุณขึ้นทรงบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ พร้อมด้วยอัศจรรย์หลายอย่าง เมื่อจะทรงเปล่งอุทานที่พระพุทธรเจ้าหลายแสนพระองค์ไม่ทรงละแล้ว จึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

“เราแสวงหานายช่างผู้ทำเรือน เมื่อไม่ประสบ จึงได้ท่องเที่ยวไปสู่สังสาระ มีชาติเป็นอนก ความเกิดบ่อยๆ เป็นทุกข์ แะะนายช่างผู้ทำเรือน เราพบท่านแล้วท่านจะทำเรือนอีกไม่ได้ ชี้อะไรทุกสิ่งของท่าน เราหักเสียแล้ว ยอดเรือนเราก็อ้อเสียแล้ว จิตของเราถึงธรรมปราศจากเครื่องปรุงแต่งแล้ว เพราะเราบรรลุธรรมที่สิ้นต้นเหตุแล้ว”

ทรงตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในเวลารุ่งอรุณพอดีในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี บัดนี้เวลาผ่านไปนานถึง ๒,๖๐๐ ปีที่โลกนี้สว่างไสว ด้วยพุทธานุภาพหลังจากมืดมิดด้วยความไม่รู้มายาวนาน ครั้นได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ประทับอยู่บนรัตนบัลลังก์นั้นเสวยวิมุตติสุขสิ้นกาล ๗ วัน

แล้วพระองค์เสด็จจากรัตนบัลลังก์มุ่งพระพักตร์ตรงไปทางทิศอีสาน ทันใดนั้นพระรัตนบัลลังก์ก็อันตรธานหายไป...

และได้เสด็จไปแสดงปฐมเทศนา “อัมมจักกัปปวัตตนสูตร” แก่พระปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในวันเพ็ญ เดือน ๘ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี จนท่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา” แล้วขอบรรพชา ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา จึงเป็นพระอริยสงฆ์องค์แรกในโลก และในวันนั้นก็เป็นที่มัตถะครบทั้งสาม คือ ทั้งพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ เริ่มตั้งแต่ตรัสรู้จนกระทั่งปรินิพพานทรงกระทำพุทฺธกิจเกื้อกูลสัตว์โลกด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ด้วยพระมหากรุณาคุณอย่างสูงสุด แต่ละวันพระองค์จะทรงพักผ่อนเพียง ๒ ชั่วโมง เวลาส่วนใหญ่ของพระองค์จะทรงแสดงธรรมให้เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายให้ได้เข้าใจพระธรรมที่นำสัตว์ออกจากทุกข์ ทรงโอวาทเนื่องๆ ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงยังตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเกิด การบังเกิดขึ้นของพระพุทฺธเจ้าทั้งหลายเป็นของยากในโลก การกลับได้เป็นมนุษย์ก็เป็นของยาก ความถึงพร้อมด้วยศรัทธาเป็นของยาก การได้บรรพชาก็เป็นของยาก การฟังพระธรรมก็เป็นของยาก ดังนี้”

หลังจากพระผู้มีพระภาคทรงกระทำพุทฺธกิจยาวนานถึง ๔๕ พรรษา ก็ทรงปลงพระชนมายุสังขารที่ปาวาลเจดีย์ กรุงเวสาฬหะแล้ว เมื่อเสด็จถึงกรุงปาวา แคว้นมัลละ ได้ประทับอยู่ ณ อัมพวัน สวนมะม่วงของนายจุนทะกัมมารบุตร ทรงรับนิมนต์เสวยพระกระยาหารเช้า ชื่อ สุกรมัททวะที่เรือนของนายจุนทะแล้ว รับสั่งให้ฝั่งส่วนที่เหลือ ให้หมู่ภิกษุฉันภัตตาหารชนิดอื่น หลังจากเสวยแล้วเกิดอาพาธอย่างแรงด้วยโรคโลหิตปักขันทิกาพาธ มีเวทนาถ้ำจวนจะปรินิพพาน แต่ทรงมีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นเวทนาไว้ได้ พระผู้มีพระภาคเสด็จผ่านแม่น้ำกุกุชานที ให้พระจุนทะกะปูผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้นแล้วเสด็จสีหไสยาสน์โดยตั้งพระทัยว่าจะลุกขึ้น รับสั่งกับท่านพระอานนท์เรื่องอาหารที่นางสุชาดาถวายก่อนตรัสรู้และนายจุนทะถวายก่อนปรินิพพานว่า มีอานิสงส์เสมอกันแล้วเสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญวดีไปสู่สาละวันโนทยาน กรุงกุสินารา สำเร็จอนุฐานไสยา คือ นอนโดยจะไม่ลุกขึ้นอีก ระหว่างไม่สาละคุ โดยหันพระเศียรไปทางทิศเหนือตรัสปัจฉิมวาจาว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น

ธรรมดา เธอทั้งหลายจงถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

บัดนี้ไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแล้ว มีแต่พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ เมื่อได้ศึกษาพระธรรมที่พระองค์ทรงมอบให้เป็นมรดก ก็มีความอุ่มใจขึ้นว่า จะสามารถเห็นแสงสว่างในความมืดมิดนี้ได้ เพราะพระพุทธรูปเจ้าเปรียบเหมือนพระจันทร์เพ็ญ พระธรรมเปรียบเหมือนกลุ่มรัศมีของพระจันทร์ พระสงฆ์เปรียบเหมือนโลกที่เอบอ้อมด้วยรัศมีของพระจันทร์เพ็ญที่ทำให้เกิดขึ้น พระพุทธรูปเจ้าเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์ทอแสงอ่อนๆ พระธรรมดั่งกล่าวเปรียบเหมือนข่ายรัศมีของดวงอาทิตย์นั้น พระสงฆ์เปรียบเหมือนโลกที่ดวงอาทิตย์นั้นกำจัดมืดแล้ว และเกิดความมั่นใจว่าไม่ใช่คนยากไร้ขาดสน เพราะพระพุทธรูปเจ้าเปรียบเหมือนบิดามอบมรดกโดยธรรม พระธรรมเปรียบเหมือนมรดก พระสงฆ์ผู้สืบมรดกคือพระสังฆธรรม เปรียบเหมือนพวกบุตรผู้สืบมรดก

ในวาระครบรอบ ๒,๖๐๐ ปีที่พระองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พวกเราจึงสมควรบูชาพระองค์ทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาซึ่งเป็นการบูชาอย่างสูงสุดด้วยการศึกษาพระธรรมที่ทรงมอบให้เป็นมรดก จนทำให้มรดกที่ได้รับมอบนั้นเกิดประโยชน์มากที่สุด ด้วยการฟังด้วยดีจนเกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้นๆ ความเข้าใจนั่นเองคือปัญญาที่ทํากิจจะลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริง จนประจักษ์แจ้งว่า ธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลย ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจพระธรรมที่ทรงแสดงไว้ดีแล้ว พระธรรมก็จะอันตรธานจากใจของผู้้นั้นก่อนเวลา ๕,๐๐๐ ปีที่พระสังฆธรรมจะอันตรธาน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะทรงเตือนไว้แล้วว่า การบังเกิดขึ้นของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายเป็นของยากในโลก การกลับได้เป็นมนุษย์ก็เป็นของยาก ความถึงพร้อมด้วยศรัทธาก็เป็นของยาก การได้ฟังพระธรรมก็เป็นของยาก เมื่อกุศลที่เคยทำไว้ในอดีตทำให้ประจวบกับสิ่งที่เกิดได้ยากเหล่านี้แล้วยังปล่อยให้ขณะผ่านไปอีก ก็เป็นสิ่งน่าเสียดายอย่างยิ่ง ขอนอบน้อมแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ทำดี และศึกษาพระธรรม

เมื่อวันอาทิตย์ที่แล้ว (15 ก.ค. 55) ไปฟังธรรมที่มูลนิธิ เห็นหลายคนใส่เสื้อยืดมี ตรามูลนิธิ และมีข้อความปักข้างหลังว่า “ทำดี และศึกษาพระธรรม” ทราบมาว่า มีผู้มี

จิตศรัทธา คือ คุณทวีชัย อยู่มนัธรรมา นำมา
 บริจาคหลายร้อยตัวเราก็ได้อานิสงส์จากการ
 ไปร่วมฟังสนทนาธรรมที่วังน้ำเขียวและที่
 เชียงใหม่ได้รับแจกมา ๒ ตัว เมื่อได้อ่านคำ
 ขวัญของชมรมบ้านธัมมะว่า “ทำดี และศึกษา
 พระธรรม” ก็เข้าใจอย่างเฉียบว่า ก็เหมือน
 อย่างที่เราทำอยู่ทุกวันนี้ คือ ทำดี เพราะ
 ระหว่างความดีกับความชั่วควรจะทำอะไร ก็
 ต้องทำความดี แต่ก็รู้จากการฟังธรรมว่า เลือก
 ไม่ได้อีกเหมือนกันว่าจะทำอะไร แล้วแต่เหตุ
 ปัจจัยที่สะสมมาที่จะโน้มเอียงในการทำดีหรือ

ทำชั่ว จึงต้องศึกษาพระธรรมด้วย เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงตามที่ทรงแสดงพระสัทธรรม
 ไว้ดีแล้วว่า “สิ่งใดเป็นความชั่วควรระวังไม่ให้เกิดขึ้น แต่ถ้าความความชั่วเกิดขึ้นแล้ว
 ควรละ สิ่งใดเป็นความดีควรเจริญ และควรระวังรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม
 ไป”

แต่เมื่อฟังคำบรรยายธรรมจากท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ในวันนั้น จึง
 ได้เข้าใจเพิ่มขึ้นว่า ทุกคนเห็นแก่ตัว (คำนี้ไม่เคยคิดว่า ตัวเองเป็น เพราะคิดเองว่า เรามี
 แส่นดี เสียสละ ชอบช่วยผู้อื่นเสมอ) ทำอะไรทุกอย่างเพราะมีตัว เมื่อคิดตามคำบรรยาย
 ของท่าน ก็เห็นจริงด้วย อย่างที่มาฟังธรรมะ ก็เพราะอยากให้ตัวเองเข้าใจธรรมะ เพราะ
 รู้ว่าธรรมะเป็นมรดกอันล้ำค่าที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบไว้ให้
 พุทธศาสนิกชน แต่จะได้รับผลประโยชน์จากมรดกนี้มากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นกับความ
 เข้าใจพระธรรมมากน้อยอย่างไรด้วยเมื่อตัวเองเข้าใจพระธรรมแล้ว ก็แน่ใจได้
 ว่า ตัวเองจะได้ทำความดีเพิ่มขึ้น เพื่อตัวเองจะได้รับสิ่งที่ดีเป็นผลตอบแทนทั้งใน

ปัจจุบันชาติ และชาติต่อไปก่อนจะหลุดพ้นจากสังสารวัฏด้วย เพราะรู้ว่า นั่นเป็นความสุขที่แท้จริง ทั้งหมดนั้นก็เพื่อตัวเองทั้งสิ้น

ท่านอาจารย์บรรยายต่อไปว่า ทำความดีมากแค่ไหนก็ยังไม่บริสุทธิ์ เพราะยังมีตัวตนแต่เมื่อใดได้ประจักษ์แจ้งว่า ธรรมะทั้งหลายเป็นอนัตตา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา มีแต่จิต เจตสิก รูปที่เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ของตนๆ เพียง ๑ ขณะ แล้วก็ดับไป ไม่กลับมาเกิดซ้ำอีกเลย จึงหาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเรา เป็นเขา ไม่ได้จากสิ่งที่เกิดแล้วดับแล้วอย่างรวดเร็วนั้น เมื่อประจักษ์แจ้งอย่างนี้ ความดีนั้นจึงจะบริสุทธิ์ แต่เมื่อยังไม่ถึงขั้นนั้น อยู่ในขั้นนี้ก็ต้องทำความดี แล้วศึกษาพระธรรมเพื่อให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริงอย่างที่ทรงพระมหากรุณาแสดงไว้ให้ศึกษา ระลึกพิจารณาจนประจักษ์แจ้งในที่สุด ดังนั้นจึงควร “ทำดี และศึกษาพระธรรม” ต่อไป

ขอนอบน้อมแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ขอกราบเท้าท่านอาจารย์ที่นำพระธรรมมาพราสสอนบ่อยๆเนืองๆ โดยนัยต่างๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้มีโอกาสเข้าใจตามที่ได้ทรงแสดงไว้

ทำไมชอบทรมานตัวเอง

วันนี้วันอาทิตย์ที่ ๒๙ ก.ค. ๕๕ ซึ่งใกล้กับวันอาสาฬหบูชา มุลลนิธินำพระสูตร “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” มาสนทนา ซึ่งมีข้อความโดยย่อว่า ทางที่ไม่ควรเสพ ๒ อย่าง คือ ทางที่บำรุงตนให้พรั่งพร้อมด้วยความสุขในกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และทางที่ทรมานตนให้ลำบากด้วยประการต่างๆ มีอดอาหารเป็นต้นว่า นั่นเป็นทางที่ไม่ควรเสพ แต่ควรเจริญทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา อันประกอบด้วย มรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฐิ ความเห็นถูก สัมมาสังกัปปะ ความคิดชอบ สัมมาวาจา วาจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวามาเยะ เพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ และสัมมาสมาธิ ตั้งมั่นชอบ เป็นต้น

เมื่อยังเด็กคิดว่า เราอยู่ในทางสายกลางแล้ว เพราะไม่ได้หมกมุ่นในกามคุณ (คิดแบบเด็กๆ ว่า หมายถึงความสุขทางเพศ) และไม่เคยมุทมนด้วยการอดข้าวอดน้ำ แต่อย่างไร แต่เมื่อได้มาศึกษาพระธรรมพอเข้าใจบ้าง ก็รู้ว่า ยังห่างไกลทางสายกลาง

แม้แต่การเริ่มต้น (สำนวนของท่านอาจารย์) เพราะยังไม่เข้าใจว่า เกือบทุกขณะนั้น เป็นไปกับรูป เสียง กลิ่น รส ซึ่งเป็นกามคุณแล้ว แต่คิดว่าตนเองไม่เคยทรมานตนเลย เพราะพอหิวก็เริ่มแสวงหาอาหาร พอร้อนก็หาที่เย็นๆ พอเปียๆ ก็แสวงหาความ เพลิดเพลินต่างๆ ไม่เคยปล่อยให้ความรู้สึกไม่สบายกายเกิดขึ้นนานเลย แต่เมื่อได้มาฟัง ท่านอาจารย์ถามในวันนี้ว่า “ทำไมชอบทรมานตัวเอง?” จึงได้ทราบว่า การทรมานตน นั้น ไม่ใช่แต่การทรมานกายเท่านั้น แต่ยังมีการทรมานตัวเองให้เราร้อนด้วยการหมกมุ่น ด้วยความคิดที่ไม่ดี เนื่องจากจิตไม่ดี แล้วก็ไม่รู้ด้วยว่า กำลังคิดไม่ดี ซึ่งเป็นอกุศลจิต เกิดขึ้นทำร้ายตัวเอง อกุศลจิตเกิดเมื่อไร กำลังทรมานตัวเองเมื่อนั้น ทรมานให้จิตใจเราร้อนด้วยความโกรธบ้าง ด้วยความเพลิดเพลินติดข้องบ้าง ทั้งนี้ก็ด้วยความไม่รู้สภาพ ธรรมชาติตามความเป็นจริงว่า เดียวนี้เป็นธรรมชาติแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ใครเลย เป็นธรรมชาติแต่ละอย่างๆ ที่เพียงเกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้น อย่างที่ท่านกล่าวว่า “ไม่มี แล้วมี แล้วหาไม่มี” จริงๆ ขณะที่อกุศลจิตเกิดคิดทำร้ายคนอื่นด้วยความโกรธนั้น คนอื่นไม่ได้เดือดร้อนเลย อกุศลจิตของคนอื่นก็ติดตามคนอื่นไป อกุศลจิต หรือกิเลสของตนเองก็ติดตามตนเองไป กิเลสเป็นศัตรูภายใน เป็นมลทิน เพราะสามารถติดตามไปในภพต่อๆ ไป ให้ผลเป็นทุกข์ทั้งกายและใจไม่สิ้นสุด ไม่เหมือนกุศลธรรมซึ่งเปรียบเหมือนมิตรที่ดีที่ติดตามไปช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนในภพต่อๆ ไป

เมื่อได้ฟังแล้ว ก็รู้ตัวเองว่า ยังห่างไกลแม้แต่การรู้จักคำว่า “ทางสายกลาง” เพราะตกอยู่ในทางสุดโต่ง ๒ ทางที่ไม่ควรเสพอยู่ตลอดเวลา และก็ยังไม่รู้ตัวว่า แม้ในขณะนี้ก็เป็นไปด้วยการทำให้ตัวเองเป็นสุขในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ หรือไม่ก็ทรมานตนด้วยความคิดที่เป็นอกุศล ไม่เมตตาคนอื่น มีแต่คนอื่นผิด ไม่ควรทำอย่างนั้น ควรทำอย่างนี้ มีแต่ตัวเองเท่านั้นที่ทำถูก คิดจนตัวเองไม่สบายใจ และอาจมากขึ้นจนถึงทำให้ไม่สบายกาย ปวดหัว นอนไม่หลับ ก็ยังไม่รู้ว่า เพราะความคิดไม่ดี ของตัวเอง ยังโทษว่าเพราะคนอื่นทำไม่ถูกต้องอีก ทั้งๆ ที่ถ้าเกิดเมตตาคนที่ เห็นแล้วเป็นเพื่อนทันที ใจก็จะเบาสบาย มีความสุข แต่ก็ยังไม่เกิดเมตตา ท่านอาจารย์กล่าวว่า ที่เมตตาไม่ได้เพราะยังมีตัวตน แต่ถ้ารู้เมื่อไรว่า ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีตัวตน ไม่มีเรา ไม่มีเขา มีแต่สภาพธรรมะที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ไม่กลับมาอีกเลยด้วย เมื่อนั้นก็จะให้อภัยและเมตตาได้ก็ต่อ “ทำดี และศึกษาพระธรรม” ต่อไป เพื่อให้

มีความเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าจะยากก็ต้องศึกษา เพราะแม้แต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงทราบว่า พระธรรมนั้นละเอียดลึกซึ้ง ยากแสนยากที่ปุถุชนที่มีติดบอดจะรู้ตามพระองค์ก็ยังทรงสอน ด้วยพระมหากรุณาคุณที่มากมายสุดประมาณได้ แล้วเราที่โชคดีได้มีโอกาสได้ยินได้ฟังพระธรรมที่ทรงตรัสรู้ได้ยากนี้แล้ว จะไม่เพียรพยายามศึกษาต่อไป หรือยังอยากทรมานตัวเองด้วยอกุศลธรรมต่อไปเรื่อยๆ อย่างนี้ไม่สิ้นสุด

วันอาสาฬหบูชา

เมื่อ ๒,๖๐๐ ปีก่อน ในวันเพ็ญ เดือน ๘ ณ รัมเมกสถูป สารนาถ เมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย เป็นสถานที่แสดงปฐมเทศนา “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” มีพระอริยสงฆ์เป็นครั้งแรก และในวันนั้นมีพระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตนะ พระอัมมรัตนะ และพระสังฆรัตนะเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก และสืบต่อยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่ทรงตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือน ๖ ที่ได้ดับพระศรีมหาโฬริ ในบริเวณพระมหาเจดีย์พุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหารแล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุข ๗ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๑ คงประทับอยู่ที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้ ทรงใช้เวลาพิจารณาปฏิจจสมุปปาตธรรม ทบทวนอยู่ตลอด ๗ วัน พร้อมกับทรงเปล่งอุทานยามละครั้ง ทรงอุทานในยามต้นว่า “เมื่อใดธรรมทั้งหลาย

ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้น
ย่อมสิ้นไป เพราะมารู้แจ้งธรรมะว่าเกิดแต่เหตุ” ทรงอุทานในยามกลางว่า “เมื่อใด
ธรรมะทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของ
พราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รู้ความสิ้นแห่งปัจจัยทั้งหลาย (ว่าเป็นเหตุสิ้นแก่ผล
ทั้งหลายด้วย)” ทรงอุทานในยามสุดท้ายว่า “เมื่อใดธรรมะทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์
ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นพราหมณ์นั้นย่อมกำจัดมารและเสนาเสียได้ ดุจพระ
อาทิตย์อุทัยกำจัดมืดทำอากาศให้สว่างฉะนั้น”

เจดีย์”

สัปดาห์ที่ ๓ เสด็จไป
ประทับอยู่ในที่กึ่งกลางระหว่างอนิ
มิตสเจดีย์ กับต้นมหาโพธิ์ แล้วทรงจกรมอยู่ ณ ที่ตรงนั้นตลอด ๗ วัน ซึ่งต่อมาเรียกที่
ตรงนั้นว่า “จกรมเจดีย์”

สัปดาห์ที่ 4 เสด็จไปทางทิศเหนือ
ของต้นมหาโพธิ์ ห่างไป ๕๐ เมตร ประทับ
นั่งขัดบัลลังก์ พิจารณาพระอภิธรรม อยู่

ตลอด ๗ วัน ที่ประทับขัดสมาธิเพชร ต่อมาเรียกว่า "รัตนสมรเจดีย์"

สัปดาห์ที่ ๕ เสด็จไปทางทิศ
ตะวันออกของต้นมหาโพธิ์ ห่างไป ๑.๖
กิโลเมตร ประทับที่ควงไม้ไทร ชื่อชบาล
นิโครธ อยู่ตลอด ๗ วัน ในระหว่างนั้น
ทรงแก้ปัญหาของพราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งทูล

ถามในเรื่องความเป็นพราหมณ์

สัปดาห์ที่ ๖ เสด็จไปทางทิศ

ตะวันออกเฉียงใต้ของต้นมหาโพธิ์ ห่าง
ไป ๑.๗ กิโลเมตรประทับที่ควงไม้จิก
เสวยวิมุตติสุข อยู่ตลอด ๗ วัน ฝนตก
พราตลอดเวลาพญานาคมาวงขดล้อม
พระองค์ และแผ่พังพานบังฝนให้

พระองค์ทรงเปล่งอุทานว่า “ความสงบเป็นสุขของบุคคลผู้มีธรรมได้สดับแล้ว ยินดีอยู่ใน
ที่สงบ รู้เห็นตามความเป็นจริงอย่างไร ความไม่เบียดเบียน คือ ความสำรวมในสัตว์
ทั้งหลาย และความปราศจากกำหนด คือ ความล่วงกามทั้งหลายเสียได้ด้วยประการทั้ง
ปวง เป็นสุขในโลก การนำอัสมิมานะ คือ ถือว่าตัวตนให้หมดได้ เป็นสุขอย่างยิ่ง”

สัปดาห์ที่ ๗ เสด็จย้าย
สถานที่ไปทางทิศใต้ของต้นมหาโพธิ์
ห่างไป ๒.๕ กิโลเมตรประทับที่ควงไม้
เกด ซึ่งได้นามว่า “ราชายตนะ” เสวย
วิมุตติสุขตลอด 7 วัน มีพ่อค้า 2 คน
ชื่อ ตปัสสะ กับ ภัลลิกะเดินทางจาก
อุกกกลชนบทมาถึงที่นั่น ได้เห็นพระ

พุทธองค์ประทับอยู่ จึงนำข้าวสัตตมุงข้าวสัตตูก้อน ซึ่งเป็นเสบียงกรังของตนเข้าไปถวายพระองค์ทรงรับเสวยเสร็จแล้ว พอค่ำทั้งสองประกาศตนเป็นอุบาสก นับเป็นอุบาสกคู่แรกในพระพุทธศาสนาที่ถึงพระพุทธเจ้าและพระธรรมเป็นที่พึ่ง เพราะในเวลานั้นยังไม่มีพระสงฆ์ ต่อมาตปฺสสะตั้งอยู่ในโศดาปัตติผลแล้ว ได้เป็นอุบาสกอย่างเดียว ส่วนภัลลิกะบวชแล้วได้เป็นพระอรหันต์ผู้มีอภิญญา ๖

ข้อความจากพุทธประวัติ เล่ม ๑ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กล่าวว่า ต่อมาเสด็จออกจากร่มไม้ราชายตนะกลับไปประทับ ณ ร่มไม้ชपालนิโครธอีก ทรงพิจารณาถึงธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วว่า เป็นคุณอันลึก ยากที่บุคคลผู้ยินดีในกามคุณจะตรัสรู้ตามได้ ท้อพระหฤทัยเพื่อจะตรัสสั่งสอน แต่อาศัยพระกรุณาในหมู่สัตว์ จึงทรงพิจารณาอีกว่า จะมีผู้รู้ถึงธรรมนั้นบ้างหรือไม่? ก็ทรงทราบด้วยพระปัญญาว่า บุคคลผู้

มีกิเลสน้อยเบาบางก็มี ผู้มีกิเลสหยาบก็มี ผู้มีอินทรีย์ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา กล้าก็มี ผู้มีอินทรีย์อ่อนก็มี ผู้มีอาการอันดีก็มี ผู้มีอาการอันชั่วก็มี เป็นผู้จะฟังสอนได้โดยง่ายก็มี เป็นผู้จะฟังสอนให้รู้ได้โดยยากก็มี เป็นผู้สามารถจะรู้ได้ก็มี เป็นผู้ไม่สามารถจะรู้ได้ก็มี

.... ครั้นทรงพิจารณาด้วยพระญาณหยั่งทราบเวไนยสัตว์ ผู้จะได้รับประโยชน์จากพระธรรมเทศนาตั้งนั้นแล้ว ได้ทรงอธิษฐานพระหฤทัยในการแสดงธรรมสั่งสอนมหาชนและตั้งพุทธปณิธานใคร่จะดำรงพระชนม์อยู่ จนกว่าจะได้ประกาศพระศาสนาแพร่หลายประดิษฐานให้ถาวร สำเร็จประโยชน์แก่ชนนิกรทุกเหล่า ครั้นพระองค์ทรงอธิษฐานพระหฤทัย เพื่อจะทรงแสดงพระธรรมเทศนาอย่างนั้นแล้ว ทรงพระดำริหาคนผู้สมควรรับเทศนา ครั้งแรกทรงปรารภถึงอาฬารดาบสและอุททกดาบสที่พระองค์ได้เคยอยู่อาศัยศึกษาลัทธิของเธอในกาลก่อนว่า เธอทั้งสองเป็นผู้ฉลาด ทั้งมีกิเลสเบาบาง

สามารถจะรู้ธรรมนี้ได้ฉับพลัน แต่เธอทั้งสองสิ้นชีพเสียแล้ว มีความพินาศเสียจากคุณอันใหญ่ ถ้าได้ฟังธรรมนี้แล้วคงรู้ได้โดยพลันทีเดียว

ภายหลังทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ว่า มีอุปการะแก่พระองค์มาก ได้เป็นผู้อุปัฏฐากพระองค์เมื่อครั้งทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา

ทรงกำหนดลงว่า จะแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ก่อน เบื้องหน้าแต่นี้ เสด็จออกจากอชปาลนิโครธ ตามอรรธกถากล่าวว่า ในเช้าวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ทรงพระดำเนินไปเมืองพาราณสี อันเป็นนครหลวงแห่งกาสิชนบทครั้นถึงตำบล

เป็นระหว่างแห่งแม่น้ำคยากับแดนพระมหาโพธิ์ต่อกัน พบอาชีวกผู้หนึ่งชื่อ “อุปกะ” เดินสวนทางมา อุปกะเห็นพระฉวีของพระองค์ผ่องใส นึกประหลาดใจอยากจะใคร่ทราบว่ใครเป็นศาสดาผู้สอนของพระองค์ จึงทูลถาม พระองค์ตรัสตอบแสดงความเป็นผู้ตรัสรู้เอง ไม่มีใครเป็นครูสั่งสอน อุปกะไม่เชื่อ สิ้นศรัทธาแล้วหลีกไป (ต่อมาอุปกาศึกได้ฟังธรรมบรรลุเป็นพระอนาคามี) พระองค์เสด็จไปโดยลำดับถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี อันเป็นที่อยู่ของปัญจวัคคีย์นั้น ในเย็นวันนั้น (ปัจจุบันคือ เจาคันธีสถูป)

ฝ่ายปัญจวัคคีย์ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล จึงนัดหมายกันว่า พระสมณโคดมนี้มีความมักมาก คลายเพียร เวียนมาเพื่อความมักมากเสียแล้ว มาอยู่ ณ บัดนี้ ในพวกเราผู้ใดผู้หนึ่งไม่พึงไหว้ ไม่พึงลุกขึ้นต้อนรับเธอ ไม่พึงรับบาตรจีวรของเธอ เลยกั้แต่ว่าพึงตั้งอาสนะที่นั่งไว้เถิด ถ้าเธอปรารภณาก็จักนั่ง ครั้นพระองค์เสด็จเข้าไปถึงแล้ว เธอพูดกับพระองค์ด้วยโวหารอันไม่เคารพ คือ พูดออกพระนามและใช้คำว่า “อาวุโส” พระองค์ทรงห้ามเสียแล้ว ตรัสบอกว่า เราได้ตรัสรู้มฤตธรรมโดยชอบเองแล้ว ท่านทั้งหลายคอยฟังเถิด เราจักสั่งสอน

ปัญจวัคคีย์ก็กล่าวค้านล่ำเลิกเหตุในปางหลังว่า “อาวุโส โคดม แม้แต่ด้วยความประพฤติดังนั้น ท่านยังไม่บรรลุธรรมวิเศษได้ บัดนี้ ท่านมาปฏิบัติเพื่อความเป็นคนมักมากแล้ว เหตุไฉนท่านจะบรรลุธรรมพิเศษได้เล่า?”

พระองค์ทรงตรัสเตือนเธอให้ตามระลึกถึงความหลังว่า “ท่านทั้งหลายจำได้อยู่หรือวาทาเช่นนี้ เราได้เคยพูดแล้วในปางก่อนแต่กาลนี้?” ปัญจวัคคีย์นี้ก็ขึ้นได้ว่า พระวาทาเช่นนี้ ไม่เคยมีเลย จึงมีความสำคัญในอันจะฟังพระองค์ทรงแสดงธรรม

ครั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเตือนปัญจวัคคีย์ให้ตั้งใจฟังได้แล้ว ตามอรรถกถาร່ว่งขึ้นวันอาสาฬหบุรณมี พระองค์ตรัสปฐมเทศนา ประกาศความตรัสรู้ของพระองค์ มีข้อความโดยย่อดังนี้

๑. พระผู้มีพระภาคทรงชี้ทางที่ผิด อันได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค (การประกอบตนให้ชุ่มอยู่ด้วยกาม) และอัตตกิลมณานุโยค (การทรมานตนให้ลำบาก) ว่าเป็นส่วนสุดที่บรรพชิตไม่ควรดำเนิน แล้วทรงแสดงมัชฌิมาปฏิปทา (ข้อปฏิบัติสายกลาง) ได้แก่ มรรคมรรค ๘ ว่าพระองค์ตรัสรู้แล้ว เป็นไปเพื่อพระนิพพาน

๒. ทรงแสดงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ โดยละเอียด

๓. ทรงแสดงว่า ทรงรู้ตัวอริยสัจทั้ง ๔ ทรงรู้หน้าที่อันควรทำในอริยสัจทั้ง ๔ และทรงรู้ว่าได้ทรงทำหน้าที่เสร็จแล้ว จึงทรงแนะพระหฤทัยว่า ได้ตรัสรู้หลุดตรัสมา สัมโพธิญาณแล้ว (อันแสดงว่า ทรงปฏิบัติจนได้ผลด้วยพระองค์เองแล้ว)

เมื่อจบพระธรรมเทศนา ท่านโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม และได้ขอบวชก่อน ต่อมาท่านวัปปะกับท่านภัททิยะสดับพระธรรมเทศนา ได้ดวงตาเห็นธรรม และได้ขอบวช ต่อมาท่านมหานามะกับท่านอัสสชิสดับพระธรรมเทศนาได้ดวงตาเห็นธรรม และได้ขอบวช

(จากพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน โดย สุชีพ ปุญญานุภาพ หน้า ๒๑๓ - ๒๑๔)

ธัมเมกสถูปที่สารนาถ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างขึ้นหลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว ๒๐๐ กว่าปี จึงเป็นสักขีพยานถึงพระมหากุณาคคุณ พระปัญญาคุณ และพระบริสุทธิคุณของพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญพระบารมียาวนานถึง ๔ อสงไขยแสนกัปเพื่อ
 เกื้อกูลแก่สัตว์โลกให้ได้เห็นแสงสว่างของพระธรรมในความคิดของอริยชนโดยแท้จริง
 เป็นพยานความเป็นรัตนะของพระธรรมคำสอนที่เปลี่ยนปุถุชนผู้หนาด้วยกิเลสให้เป็น
 พระอริยบุคคล

*พระสัทธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ขึ้นนั้นแม้จะลึกซึ้ง ลุ่มลึก
 และรู้ตามได้ยาก เพราะทวนกระแสชีวิตประจำวันของปุถุชน อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ที่
 สะสมปัญญาในอดีตสามารถฟังเข้าใจจนประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมะ
 ตามความเป็นจริง เมื่อได้ฟังพระสัทธรรมที่พระองค์ทรงแสดงดีแล้ว บรรลุเป็นพระ
 อริยบุคคลเป็นครั้งแรก พระสังฆรัตนะจึงเกิดอุบัติขึ้นในโลก และเพราะพระสังฆรัตนะ
 เหล่านั้นทรงจำพระธรรมต่อเนื่องจากลำดับการเกิดขึ้นของพระธรรมรัตนะ แสดงธรรม
 ที่ได้เข้าใจและทรงจำไว้สืบต่อมาไม่ขาดสาย เพราะความเป็นรัตนะของพระอริยสงฆ์ซึ่ง
 ได้ศึกษา สาธยายคำสอนนั้นอย่างต่อเนื่อง พระรัตนตรัยจึงคงปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนั้นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ยังมีความสำคัญที่ประจวบกันอีกหลาย
 อย่างตามลำดับกาลเวลาดังนี้ คือ

๑. เป็นวันที่พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตมาปฏิสนธิในครรภ์พระนางมหา
 มาयाเทวี พระพุทธมารดา

๒. เป็นวันทรงออกมหาภิเนษกรมณ์

๓. เป็นวันทรงแสดงปฐมเทศนา เพื่อประกาศความเป็นพระอรหันตสัมมาสัม
 พุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง พร้อมทั้งพระธรรมที่ทรงตรัสรู้ดีแล้ว มีผลทำให้มี
 พระอริยสงฆ์เป็นครั้งแรก และทำให้พระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ
 และพระสังฆรัตนะ ครบทั้ง ๓ เป็นครั้งแรกในโลก

๔. เป็นวันทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ปราบผู้มีความเห็นผิดอื่นๆ (อัญญเดียรถีย์)
 ก่อนเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

บัดนี้ก็ผ่านมาถึง ๒,๖๐๐ ปี
 แล้ว แม้ธัมเมกสถูปที่ทรงแสดงปฐม
 เทศนาจะเหลือเพียงซากปรักหักพัง

แต่พระธรรมวินัยที่ทรงแสดงไว้ดีแล้ว งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางและงามในที่สุด ก็ยังอยู่ครบถ้วนบริบูรณ์ รอให้ผู้มีศรัทธาศึกษาจนเข้าใจ ทรงจำไว้ และแสดงให้ผู้สนใจ ได้เข้าใจ เพื่อสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป ตราบจนความเข้าใจพระธรรมหมดไปจากใจของทุกคน เมื่อนั้นพระพุทธศาสนาก็จะอันตรธานไปจากโลกนี้

ไม่อยากไปเที่ยวที่ไหน

ตามปกติธรรมดาสะสมมาที่เป็นคนไม่ชอบเที่ยวดูการละเล่น เช่น ดุหนัง ดูละคร โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ชอบอยู่ในบ้านที่มีรั้วรอบขอบชิด ไม่ชอบอยู่นอกบ้านในเวลากลางคืน เพราะมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่ชอบแสงสลัวๆ ที่ทำให้มองเห็นไม่ชัดเจน แต่ก็ยังชอบเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าเขาลำเนาไพร ผู้มีความรู้ด้านโหราศาสตร์บอกว่า ที่เป็นอย่างนี้เพราะเกิดปีเสือ ทำให้ชอบท่องเที่ยวไปดูธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะป่าไม้ ภูเขาลำธารที่มีน้ำใสไหลริน เห็นก้อนหินรูปร่างสวยๆ มีปลาตัวเล็กตัวน้อยแหวกว่าย ท่ามกลางหมู่ไม้ดอกดอกหลากสีสัน มีผีเสื้อ แมลงปอบินไปมา อย่างนั้นเป็นบรรยากาศที่ประทับใจ แต่ความประทับใจนั้นก็เพียงทำให้อยากเห็นอย่างนั้นอีก คอยหาโอกาสว่าเมื่อไรจะได้เห็นอีก ไม่มีสาระอะไร เมื่อฟังพระธรรมพอเข้าใจบ้างก็รู้ว่า เห็นนั้นดับไปนานแล้ว ที่ยังจำได้เพราะคิดถึงสถานที่นั้นๆ เท่านั้นเอง และจำความสุขที่ดับไปนานแล้วนั้นเพื่อเป็นต้นแบบในการแสวงหาความสุขจากการเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา อย่างนั้นอีก เมื่อสมปรารถนาก็ต้องการสุขยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าไม่สมปรารถนาก็ขุ่นเคือง ไม่พอใจ มีแต่สะสมกิเลสอกุศลให้มากขึ้นๆ

ในวันอาสาฬหบูชาปีนี้ (๓ ส.ค. ๕๕) ท่านอาจารย์ได้บรรยายธรรมตอนหนึ่งว่า “ถ้าฟังธรรมเข้าใจแล้ว จะไม่อยากไปเที่ยวที่ไหน เพราะเกิดความสุขและปิติเมื่อได้เข้าใจพระธรรม และถ้ายังรู้ลักษณะของสภาพธรรมะที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ก็จะมีมีความสุขและสงบยิ่งขึ้น”

เมื่อได้สนทนากับสหายธรรมด้วยกัน หลายท่านประทับใจกับข้อความตอนนี้ เช่นกันเพราะเป็นความจริงอย่างนั้น สังเกตได้จากตัวเอง เมื่อเข้าใจพระธรรมแล้ว บางครั้งน้ำตาคลอด้วยความปิติ จิตใจเบาสบาย ตัวก็เบาสบายด้วย หน้าตาก็ยิ้มแย้ม ด้วยความรู้สึกที่เป็นสุข บางครั้งต้องยกมือขึ้นประนม แสดงความนอบน้อมในพระธรรม

ที่ท่านอาจารย์นำมาแสดง ซึ่งอาการอย่างนี้ไม่เคยเห็นปรากฏกับใครๆ ในการไปท่องเที่ยวดูสถานที่ต่างๆ หรือชมการแสดงที่ไหนเลย ที่เห็นกันก็มีการแสดงความชื่นชมด้วยการปรบมือ ลูกขึ้นยืน หรือกระโดดโลดเต้นตามจังหวะเพลง หรือส่งเสียงกรี๊ดแสดงความสะใจเท่านั้นเอง แม้แต่กิริยาที่แสดงออก ก็แสดงความหยาบและละเอียดยของความสุกที่ต่างกัน ได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะอุปนิสัยของพระธรรมรัตนะนั่นเอง พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ได้โดยยาก ต้องทรงบำเพ็ญพระบารมีถึง ๔ อสงไขยแสนกัป และทรงแสดงพระธรรมไว้แล้วด้วยดี งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด ทำให้ได้ยินได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน ทำให้สิ่งที่เคยได้ฟังมาแล้ว ที่ยังไม่แจ่มแจ้ง ก็เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ทำให้บรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำให้ไม่เข้าใจผิดพลาดเคลื่อน มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ทำให้จิตใจผ่องใส เพราะรสของพระธรรมนั้นเป็นยอดของรสทั้งปวง ซึ่งการที่จะรู้รสของพระธรรมได้ ก็เมื่อได้ลิ้มรสด้วยความเข้าใจแล้วนั่นเอง ท่านอาจารย์เคยพูดตอนหนึ่งว่า “ถ้าพูดด้วยความเข้าใจพระธรรมแล้ว ผู้ฟังก็สามารถรู้ตามได้”

ต้องกราบเท้าขอบพระคุณท่านอาจารย์ ที่เมื่อท่านเข้าใจพระธรรมแล้วก็ไม่ได้เก็บความเข้าใจนั้นไว้คนเดียว ยังนำพระธรรมที่ได้เข้าใจแล้วนั้นมาเผยแพร่ด้วยความเมตตา อุดหนุน และด้วยความเพียรอย่างยิ่ง จึงได้เผยแพร่ต่อเนื่องยาวนานมาเกือบเท่าอายุของเรา (เปรียบเทียบอย่างนี้จะเห็นชัดว่า ยาวนานแค่ไหน) แต่ที่ว่า ไม่อยากไปเที่ยวที่ไหนนั้น ไม่ได้หมายความว่า ไม่อยากไปเที่ยวที่ไหนอีกเลย เพียงแต่ไม่อยากไปเที่ยวในที่ๆ ไม่มีโอกาสได้ฟังพระธรรมสดๆ จากท่านอาจารย์ ยังอยากติดตามท่านอาจารย์เวลาที่ท่านไปสนทนาธรรมในสถานที่ต่างๆ แม้จะห่างไกลอย่างไรก็ไม่นับอุปสรรค เช่น ที่ประเทศโปแลนด์ เป็นต้น เพราะตรงกับความต้องการหลายอย่าง คือเป็นสถานที่ๆ มีป่าเขา ทะเลสาบที่ชอบดู (ตอนนี้โลภะทำกิจของโลภะ) และที่สำคัญที่สุด ได้ฟังพระธรรมด้วย (ตอนนี้ปัญญาทำกิจของปัญญา แม้จะมีกำลังอ่อนกว่าโลภะมากก็ตาม) แม้จะเป็นภาษาอังกฤษ ฟังเข้าใจไม่ครบถ้วนทั้ง ๑๐๐% แต่ก็พอผ่านเพราะอย่างไรก็ตามท่านอาจารย์ด้วยภาษาไทยอีกหลายๆ ครั้งก็ยังได้ ท่านเมตตาพร้อมให้ความเข้าใจเสมออยู่แล้ว และอีกอย่างคือ ตั้งใจจะกลับมาเขียนเล่าให้ฟังด้วยค่ะ (บอกไว้ก่อนอย่างนี้ เพื่อผูกมัดตัวเองว่า ขี้เกียจจำ ขี้เกียจบันทึก ขี้เกียจเขียนไม่ได้แล้ว

แต่ถ้าถีนมิทธะมีเหตุปัจจัยที่จะเกิดทำกิจหน้าที่ของตน ก็ไม่มีใครสามารถทำอะไรได้ เพราะกรรมทั้งหลายเป็นอนัตตาจริงๆค่ะ)

ของขวัญปีใหม่สำหรับทุกท่าน

กราบสวัสดีปีใหม่สำหรับทุกท่านค่ะ ขออนุโมทนาในกุศลจิตที่มอบของขวัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิตรจิตที่มีให้ตลอดมาได้ยินท่านอาจารย์เคยพูดเมื่อไปเวียดนามว่า ไม่ได้คิดถึงเรื่องของฝากมานานแล้ว ทำความดีต่อกันดีกว่า ก็เลยถือเป็นแบบปฏิบัติ เนื่องจากตรงกับอุปนิสัยที่ไม่ค่อยมีเวลาไปดูของขวัญ ของฝาก ขอปาวารณาด้วยว่า ถ้ามีสิ่งใดที่สามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ใดบ้าง ก็ขอให้ได้อีกโอกาสนั้นทำความดี ซึ่งท่านอาจารย์ก็พูดเสมอๆว่า ทำความดีเท่าไรก็ยังไม่พอ เพราะความดีนั้นยังประกอบด้วยโมหะ ความไม่รู้ ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทำกุศลต่อไป จนกว่าจะหมดความไม่รู้หรืออวิชชา เป็นพระอรหันต์ เมื่อนั้นความดีนั้นจึงจะสมบูรณ์

กราบสวัสดีปีใหม่ ขอให้ทุกท่านเจริญด้วยปัญญา เข้าใจความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ เพื่อตัดฝุ่นธุลีที่เกิดในจิตทุกขณะที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ให้เบาบางลงบ้าง

รศ. สงบ + พล.อ.ต.หญิง กาญจนา เชื้อทอง

สวดยอแห่งศาสตร์ทั้งปวง

นโม ตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

ขอนอบน้อมแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ได้อ่านเรื่องของฝรั่งจากอีเมลที่มีคนส่งต่อกันมา เรื่องมีว่า (แปลแบบงูๆ ปลาๆ) ขณะบรรยายวิธีจัดการกับความเครียด นักจิตวิทยาสาวเดินไปรอบๆ ห้อง เมื่อเธอยกแก้วใส่น้ำขึ้น นักศึกษานึกในใจว่า เธอคงจะถามเกี่ยวกับ “Half ... empty – Half...Full” (หมายความว่า น้ำตั่งครึ่งแก้ว – มองโลกในแง่ดี และ น้ำแค่ครึ่งแก้ว – มองโลกในแง่ร้าย) แต่นักศึกษาเหล่านั้นเดาผิด เพราะเธอถามว่า แก้วน้ำใบนี้หนักเท่าไร นักศึกษาต่างช่วยกันตอบระหว่าง 8 – 20 ออนซ์ เธอเฉลยว่า ความจริงแล้วน้ำหนักของแก้วไม่สำคัญ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการถือแก้วมากกว่า ถ้าถือแล้ววางเลย ก็ไม่รู้สึกอะไร ถ้าถือไว้ 1 ชั่วโมงก็จะปวดแขน ถ้าถือทั้งวัน แขนก็จะชาและเคลื่อนไหวลำบาก ทั้งๆที่น้ำหนักของแก้วก็ยังเท่าเดิม แต่ยิ่งถือนานขึ้น น้ำหนักก็ดูเหมือนเพิ่มขึ้น ความเครียดและวิตกกังวลในชีวิตก็เหมือนแก้วใส่น้ำ ถ้าคิดถึงเรื่องนั้นนิดเดียว ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าคิดนานขึ้นก็จะรู้สึกเป็นทุกข์ ถ้าคิดทั้งวัน ก็ารู้สึกท้อแท้ หดงอ กาลังใจจนทำอะไรไม่ได้ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือรู้จักปล่อยวางความเครียด ยิ่งเร็วเท่าไรก็ยิ่งดีเท่านั้น อย่าคิดข้ามวันข้ามคืน อย่าลืมนึกว่าแก้วลง เรื่องจบลงแค่นี้ ไม่บอกว่า ที่จริงแล้วความเครียดคืออะไร มีลักษณะอย่างไร จะปล่อยวางง่ายๆ ทันทีที่ต้องการได้หรือ? แต่ผู้อ่านต่างก็เห็นว่าลึกซึ้งกินใจเหลือเกิน จึงพากันส่งต่อจนถึงเรา เมื่อได้อ่านแล้วก็ขอบคุณในความปรารถนาดี และรู้สึกตนเองโชคดีที่ได้ศึกษาสวดยอแห่งศาสตร์ คือ พุทธศาสตร์ ที่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดา ทรงสอนตามที่ทรงประจักษ์แจ้งแทงตลอดความจริงของสรรพสิ่งในโลกว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ คือ เป็นสิ่งที่มีจริงซึ่งเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไปทันที ความเครียดหรือวิตกกังวลก็คือความคิดที่เป็นอกุศล เป็นสิ่งที่มีจริง เป็นสภาพธรรมะอย่างหนึ่งที่เกิดเพราะไม่ได้ตามต้องการหรือเพราะต้องการมากเกินไป ซึ่งมีสาเหตุหลักคือเพราะไม่รู้ความจริง ความเครียดเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป จึงไม่ใช่เราเครียดหรือความเครียดของเรา เกิดแล้วจึงปรากฏให้รู้ว่าเครียด แล้วก็ดับไป จะปล่อยวางตอนไหน ก็ดับไปแล้ว และไม่มีใครเครียดติดต่อกันเป็นชั่วโมง เป็นวัน เพราะเดี๋ยวก็มีเห็น คิด

นึกถึงสิ่งที่เห็น ชอบ ไม่ชอบ เดียวก็ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย เกิดดับ สืบต่อกันไปตลอดเวลา ไม่มีจิตใดยั่งยืน ต่างก็มีอายุเท่ากัน คือเกิดขึ้นทำกิจหน้าที่แล้วก็ดับทันที เพียงแต่ไม่รู้เท่านั้นเองว่า ขณะนี้คือธรรมชาติที่ปรากฏทำกิจของตน เมื่อยังไม่รู้จึงเป็นเราเครียด ไม่ใช่เป็นเพียงธรรมชาติอย่างหนึ่ง

ดังนั้นจะปล่อยวางได้เมื่อศึกษาให้เข้าใจความจริงของธรรมชาติอย่างละเอียด ซึ่งต้องใช้เวลา ไม่ใช่เพียงใครบอกให้ปล่อยวาง ก็จะปล่อย จะวางได้ทันที เพราะไม่มีใครสามารถกะเกณฑ์ให้ธรรมชาติเกิดหรือดับได้เลย ไม่อย่างนั้นก็ไม่มีคนเครียด วิตกกังวล เพราะใครๆ ก็อยากสบายกาย สบายใจทั้งนั้น และความจริงอีกอย่างหนึ่ง คือ ความสุขหรือทุกข์ทางกายเป็นผลของกรรมที่ได้ทำแล้ว ไม่มีใครเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนความสุขและทุกข์ทางใจเป็นกุศลและอกุศล เกิดแล้วเป็นอย่างนี้ แล้วดับแล้ว แต่จิตขณะต่อไปสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเป็นจิตดวงใหม่ ที่เข้าใจความจริงของสภาพธรรมะมากขึ้น

ศึกษาธรรมะมาเกือบ 30 ปี เข้าใจได้แค่นี้ละ ความเข้าใจในขั้นฟังเท่านั้นยังทำกิจปล่อยวางอะไรทันทีไม่ได้ นอกจากเข้าใจความจริงมากขึ้น แต่เข้าใจเท่านี้ก็สุขเหลือเกินที่โชคดีมีโอกาสได้ฟังพระธรรมที่ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาเข้าใจดีแล้ว นำมาพรั่สอนบ่อยๆ เนืองๆ เดือนแล้วเดือนอีกให้รู้ว่าขณะนี้เป็นอย่างนี้ แม้ฟังแล้วจะลืมบ่อยๆ เนืองๆ เช่นกันก็ตาม (ที่ลืมเพราะสัญญาความจำเรื่อง ขณะนี้เป็นธรรมะ ยังไม่มั่นคงพอ)

พุทธวจนะเท่านั้น แสดงว่าเข้าถึงธรรมจริงหรือ?

เดี๋ยวนี้ไปไหนๆ ก็จะเห็นหรือได้ยินคำว่า “พุทธวจนะ” เสมอๆ ถามผู้ที่เคยไปฟังธรรมจากผู้แสดงว่า พุทธวจนะเท่านั้นที่จริง ที่ควรศึกษา อย่างอื่นไม่สมควรศึกษาแม้แต่คำสอนของพระอริยสาวกในครั้งพุทธกาล ไม่ต้องกล่าวถึงอรรถกถาที่อธิบายความหมายที่ลึกซึ้งของพระไตรปิฎก ยากที่ปุถุชนจะเข้าใจได้ โดยพระอริยสาวกในภายหลัง คิดเอาเองว่า อย่างนี้คำสอน 84,000 พระธรรมขันธ์ ก็คงขาดไปมาก เพราะต้องตัดเถรคาถา เถรีคาถา เป็นต้น ซึ่งเป็นคำพูดของพระอริยสาวกที่เป็นพระเถระและพระเถรีที่แสดงเมื่อท่านได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยบุคคลทั้งหมด และขณะจิตที่ไม่เคารพนับถือบุคคลผู้ควรบูชาอย่างพระอริยสาวกก็ไม่เป็นมงคลในมงคล 38 คือ บูชา

บุคคลที่ควรบูชา ขณะนั้นจิตก็เป็นอกุศล ไม่ต้องกล่าวถึงการเข้าถึงธรรมคือ การเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมะที่ปรากฏตามความเป็นจริง เพราะยังไม่เห็นความต่างกันของ แม้แต่อกุศลจิตกับกุศลจิต

เมื่อวันจันทร์ที่ 17 มิ.ย. 56 ได้ชมรายการสนทนาธรรมในวันอาทิตย์ที่ 16 มิ.ย. 56 ย้อนหลังจาก www.dhammadhome.com/live (ต้องขออนุโมทนาที่ทีมงานถ่ายทอดสดทุกท่าน โดยเฉพาะคุณชาลี วงศ์เสริมสิน ผู้อุปถัมภ์ทำให้การถ่ายทอดสดและดูย้อนหลังสะดวกราบรื่นขึ้น ทำให้ผู้ที่ยังมีกิจหน้าที่ไม่สามารถไปฟังด้วยตนเองที่มูลนิธิฯ ได้ติดตามฟังทุกครั้งที่มีการสนทนาธรรม) ได้ฟังท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ตอบปัญหาเรื่องนี้ว่า พระอริยสาวกคือผู้ตรัสรู้ตามพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้อะไร ตรัสรู้อริยสัจธรรม อริยสัจธรรมคือความจริงอันประเสริฐเมื่อท่านรู้ความจริง สิ่งที่ท่านพูดจะไม่ใช่ความจริงหรือ เมื่อสิ่งที่ท่านพูดเป็นความจริงแล้วจะไม่ฟังความจริงหรือ ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลจะพิจารณาด้วยตนเอง

กราบอนุโมทนาท่านอาจารย์ กราบเท้าขอบพระคุณอย่างสูงสุดที่ใช้ปฏิภาณในการตอบปัญหาให้กระจ่างแจ้งเมื่อฟังจบ เข้าใจแล้วค่ะว่า ธรรมะคือสิ่งที่มีจริง เมื่อท่านรู้ความจริงก็ต้องกล่าวความจริง สิ่งที่ควรฟังก็คือความจริงนั่นเอง ไม่ว่าผู้กล่าวจะเป็นพระอริยสงฆ์ สมมติสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ก็ล้วนเป็นความจริงหรือสัจจวาจาที่ได้จากการฟังธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งนั้น ไม่ใช่คิดเอาเอง แต่ถ้าอ้างว่า กล่าวแต่พุทธวจนะ แต่จำผิด หรือเข้าใจผิด ก็ไม่ใช่ความจริงจากการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คำกล่าวนั้นก็ไม่ใช่สัจจวาจา ซึ่งสามารถตัดสินได้ว่า เป็นสัจจวาจาหรือไม่ โดยถ้าคำกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อละกิเลส เริ่มต้นด้วยละความไม่รู้เป็นต้น ก็เป็นสัจจวาจา

ช่วยชาติให้พ้นภัย

ในการสนทนาธรรมเนื่องในวันอาสาฬหบูชาปีนี้ ท่านอาจารย์ได้พูดเรื่อง “ช่วยชาติให้พ้นภัย” ซึ่งเป็นธรรมะเหมือนกัน และในระยนี้ใครก็พูดเรื่องนี้กัน ทำให้คิดไปล่วงหน้าก่อนฟังว่า จะให้ทำอย่างไรก็จะทำ อยากจะช่วยชาติให้พ้นภัยเหมือนกัน คือ

ภัย จากการแตกสามัคคีของคนในชาติ อยากให้กลับไปรักกันเหมือนเดิม ไม่แบ่งแยกสี
แยกฝ่าย อย่างที่เป็นอยู่

แต่ก็ต้องผิดคาดเพราะท่านอาจารย์อธิบายว่า ชาติ คือ การเกิดขึ้นของจิต
เจตสิก หรือหมายถึงจิต เจตสิก ที่เกิดขึ้นแล้ว ภัยของชาติ ก็คืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภัยจากความไม่รู้ตามความเป็นจริง ดังนั้นจะพ้นจากภัย คือความ
ไม่รู้ได้ เมื่อฟังพระธรรมให้เข้าใจความจริงของสิ่งที่กำลังปรากฏ เพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่ง
ประเสริฐสุด ถ้ามีปัญญาแล้ว เป็นเหตุให้เกิดกุศล ทำให้พ้นจากภัยทั้งปวงได้ และถ้า
สามารถประจักษ์แจ้งสภาพธรรมะตามความเป็นจริง ก็จะพ้นจากภัยของชาติ คือ การ
เกิดได้

ดังนั้น จะช่วยชาติให้พ้นภัยได้ ก็ต้องด้วยการศึกษาพระธรรม ให้เข้าใจด้วย
ตัวเราก่อน จึงจะสามารถช่วยคนอื่นให้เข้าใจได้ เมื่อทุกคนสามารถเข้าใจพระธรรม
เมื่อนั้นชาติก็จะพ้นจากภัยของความมืด คือ ความไม่รู้นั่นเอง เหมือนต่อเทียนในความ
มืด เมื่อต่อเทียนมากเล่มขึ้น ความมืดก็จะค่อยๆ หดไป ความสว่างก็จะค่อยๆ มากขึ้น
ทุกคนก็จะเห็นความจริงว่า ทางไหนถูก ควรเดิน ทางไหนเป็นหลุมบ่อ ควรหลีกเลี่ยง
โดยไม่ต้องโน้มน้าวหรือชักชวนแต่อย่างใด

มาปรองดองกันเถอะ

ตั้งแต่เกิดมาจนย่างเข้าวัยชรา ผ่านเหตุการณ์ความแตกแยกรุนแรงถึงกับต้องใช้
กำลังปราบปรามในบ้านเมืองหลายครั้ง แต่ครั้งเกิดจากประชาชนไม่พอใจเจ้าหน้าที่
บ้านเมืองผู้ปกครองที่ลุแก่อำนาจ ทุจริตคอร์รัปชัน เลือกปฏิบัติ ปิดกั้นสื่อ และทำทุจริต
กรรมอีกหลายอย่าง เช่น วันมหาวิปโยค 14 ต.ค. 2516 และพฤษภาทมิฬ พ.ค. 2535
เป็นต้น หลายคนในวัยเดียวกันคงจำได้ หลังสิ้นเสียงปืนในวันมหาวิปโยค ประชาชน
(รวมทั้งเราด้วย) พากันออกไปดูร่องรอยการต่อสู้และความเสียหายกันเต็มทางเท้าถนน
ราชดำเนิน และในปี 2535 หลังการต่อสู้ ทหารไม่สามารถใส่เครื่องแบบไปทำงานได้ รถ
ที่ติดป้ายทหารก็ถูกทุบ และคงจำกันได้ไม่ลืมว่า ที่เหตุการณ์สงบอย่างรวดเร็ว ไม่บาน
ปลายไปสู่สงครามกลางเมือง ไม่ใช่เพราะการใช้กำลังปราบปรามจนมีผู้บาดเจ็บล้มตาย
แต่เป็นเพราะพระมหากรุณาคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงออกมา

แก้ปัญหาอย่างสันติ เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปทุกอย่างก็กลับคืนสู่ความสงบสุขเหมือนเดิม เหมือนรอยขีดบนทราย เมื่อถูกคลื่นและน้ำทะเลซัด รอยขีดนั้นก็หายไป

แต่เมื่อ 10 กว่าปีมาแล้ว เกิดความแตกแยกทางความคิดในบ้านเมืองขึ้นอีก คราวนี้เกิดทั่วไปในทุกภาคส่วนของสังคม เริ่มตั้งแต่ในครอบครัวที่เป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด บางครอบครัวมีแค่สามีภรรยา ก็ยังแตกแยกกัน ยิ่งครอบครัวใหญ่ ก็ยิ่งแบ่งแยก พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย (ที่ต้องเว้นวรรค เพราะรวมกันไม่ได้จริงๆ ต่างคนต่างก็มีความคิดของตัวเอง ไม่เหมือนกัน แล้วยังขัดแย้งกันรุนแรงด้วย) สังคมไทยเต็มไปด้วยความหวาดระแวง ต้องระวังคำพูดว่า เรื่องนี้จะพูดกับคนกลุ่มนี้ไม่ได้ ถ้าคนนั้นร่วมการสนทนาด้วยต้องระวังอย่าเผลอพูดเรื่องนี้ เดี่ยวเขาของขึ้น เราจะหมดสนุก พบคนที่เพิ่งรู้จัก แม้กระทั่งคนขับแท็กซี่ก็ต้องระมัดระวัง อย่าพูดเรื่องการเมือง เดี่ยวจะไม่ถึงที่หมายอย่างปลอดภัย ความขัดแย้งสะสมมากขึ้นจนเกิดการต่อสู้ด้วยกำลัง มีคนบาดเจ็บล้มตายไปเป็นจำนวนมาก เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปก็ยิ่งขัดแย้งรุนแรงกว่าเดิม เพราะความขัดแย้งนั้นฝังรากลึก เนื่องจากผูกพันกับผลประโยชน์ที่เคยได้รับหรือหวังว่าจะได้รับในอนาคต ซึ่งทุกคนก็คงมีประสบการณ์เหล่านี้ด้วยตัวเอง สามารถจารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ชาติไทยได้ ใครๆ จึงเรียกหาความปรองดอง โดยเข้าใจว่า ความปรองดองคือไม่แบ่งพวก ด้วยการมารวมกันเป็นพวกฉัน คิดเหมือนฉัน พูดเหมือนฉัน ถ้าเป็นอย่างนั้นยิ่งแตกแยก เพราะแต่ละฉัน ก็ยังมีพวกฉันขึ้นไปอีกแล้ว

“ความปรองดอง” คืออะไร ความปรองดอง หรือความสามัคคี มาจากภาษาบาลีว่า เอกิภาโว สภาพที่เป็นหนึ่งรวมกัน ไม่แบ่งแยก แม้ความคิดจะต่างกัน แต่สามารถรวมกันทำความดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและประเทศชาติได้ แล้ว “ความดี” ที่ว่านั้นทำอย่างไร การทำความดีนั้นต้องเริ่มจากการเข้าใจความจริงของชีวิตว่า แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาเป็นบุคคลนี้ก็เพียงชั่วคราว เดียวก็จะจากกันไป ไม่รู้จักกันอีก เมื่อเห็นกันอยู่ ก็ควรเมตตาเอ็นดูกัน มองกันด้วยเมตตา พูดกันด้วยเมตตา คิดถึงกันด้วยเมตตาว่า เพราะต่างก็เกิดมาร่วมโลกเดียวกัน เพื่อทำกรรมและรับผลของกรรมเท่านั้นเอง มีอะไรช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ก็รีบทำ เพราะชีวิตเป็นของน้อย ไม่รู้ว่า ความตายจะมาถึงเมื่อไร เห็นผู้อื่นทำอกุศลกรรม ไม่ว่าจะพูดชั่ว คิดชั่ว ทำชั่ว ก็เข้าใจสภาพจิตที่เราร้อนด้วยไฟที่เผาในขณะที่ทำ และจะติดตามไปเผาในอนาคต ควรกรุณาช่วยให้เขาพ้นทุกข์ มีทางใด

ที่ทำให้เขาได้เข้าใจความจริง ก็ช่วยกันทำ ใครก็ห้ามความคิดของใครไม่ได้ อยากให้เขาคิดเหมือนเราเพราะหลงผิดว่า เราคิดถูก เขาคิดผิด แต่ความคิดก็เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปไม่ใช่ความคิดของเราหรือของเขา เดียวก็คิดอย่างอื่นอีก ขณะที่คิดผิด คิดเป็นอกุศล คนคิดก็เร่าร้อน อยู่ไม่เป็นสุข ได้รับผลของความคิดผิวนั้นทันที ไม่ต้องอยากให้เขาได้รับโทษภัย เพราะขณะที่อยากนั้นเราก็เร่าร้อนเพราะความอยากเองเช่นกัน จึงไม่ต้องไปกะเกณฑ์พยายามให้คนอื่นมีความคิดเหมือนเรา แม้ความคิดของเราเองก็ยังเปลี่ยนไปมาไม่คงที่ เมื่อต่างคนต่างมีความเห็นถูกอย่างนี้ ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลอื่นได้ เพราะรู้ว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่สะสมมาต่างกัน และพร้อมใจกันทำความดี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือความปรองดองจึงจะเกิดขึ้นอย่างที่ต้องการได้

ดวงตาเห็นธรรม

เป็นคนชอบอ่านชาดกและพระสูตรมาตั้งแต่เด็ก เพราะรู้สึกสนุกสนานที่ได้ติดตาม เรื่องราวของบุคคลต่างๆ ในครั้งอดีตที่มีคติสอนใจให้เห็นผลของกรรมดีและชั่ว และหลายครั้งที่พบข้อความว่า ท่านผู้ฟังในครั้งนั้นเกิดดวงตาเห็นธรรม ได้สอบถามผู้รู้ในตอนนั้นถึงความหมาย ก็ได้ทราบว่า ท่านได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน เข้าใจเอาเองตามประสาเด็กๆ ว่า คงเป็นคนดีอย่างสมบูรณ์แบบ คือ ไม่ผิดศีล ไม่ขี้เมา ไม่โกหก ไม่โกรธ ไม่โลภ เหมือนคนทั่วๆ ไป แต่เมื่อได้ศึกษาพระธรรมมากขึ้น ก็พบว่า พระโสดาบันนั้นเป็นผู้ละความเห็นผิดว่า เป็นเรา เป็นของเรา เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ละการยึดถือข้อปฏิบัติที่ผิด และไม่มี ความลังเลสงสัยในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ อันนี้รู้ตามตำรา

เมื่อได้ฟังการบรรยายธรรมของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่มีความละเอียด ลึกซึ้งอย่างยิ่ง ก็ยิ่งเข้าใจความหมายของ “ดวงตาเห็นธรรม” มากขึ้นว่า คือ มีความเข้าใจอย่างมั่นคงพร้อมทั้งประจักษ์แจ้งด้วยว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไปไม่กลับมาเกิดอีกเลย จึงไม่ต้องไปทำอะไร ปฏิบัติอะไร นอกจากระลึกถึงสภาพธรรมะที่เกิดปรากฏในขณะนี้ และไม่มี ความลังเลสงสัยในคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระปัญญาคุณของพระองค์ ในพระมหากรุณาคุณที่ทรงบำเพ็ญพระบารมียาวนานเพื่อ

อนุเคราะห์สัตว์โลกให้ประจักษ์ในสภาพธรรมที่ลึกซึ้งนี้ให้มีผู้รู้ตามพระองค์ และสืบทอดมาจนถึงพวกเราในยุคนี้ พุดง่าย ๆ ก็คือ “ดวงตาเห็นธรรม” คือ เห็น (รู้) ทุกอย่างตามความเป็นจริงว่าเป็นธรรมะเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรนอกจากนี้

กราบเท้าขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่กรุณานำพระธรรมคำสอนที่ท่านเข้าใจแล้ว มาพรั้งสอนบ่อยๆ เนืองๆ แล้วๆ เล่าๆ โดยไม่เบื่อหน่ายที่จะชี้แจงเหตุผลต่างๆ ว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ และเป็นอนัตตา ได้ฟังมานานเกือบ ๓๐ ปี จนผู้มีปัญญาน้อยสามารถเห็นเงาต่างๆ ของคำสอนที่แสนจะลึกซึ้งได้บ้าง

หรือจะเกิดมิตฺตัญญูอีกครั้ง

วันนีวันที่ 1 ธ.ค. 56 ตื่นขึ้นมาพร้อมกับความกังวลใจว่า คืนที่ผ่านมามีคนบาดเจ็บล้มตายไปมากน้อยเท่าไร จึงตรวจสอบข่าวจากไลน์ที่กลุ่มเพื่อนๆ ส่งมาหลายกลุ่ม เกิดความรู้สึกเหมือนเมื่อมี ๔ ปีก่อน จึงคิดว่า น่าจะเป็นประโยชน์ถ้านำเรื่องเก่ามาตั้งเป็นกระทู้อีกครั้ง

เมื่อวันที่ 12 เม.ย. 52 ดูทีวีเห็นภาพคนเสื้อแดงวิ่งไล่ทุบกระจกรถนายกอภิสิทธิ์ ที่กระทรวงมหาดไทย ด้วยความโกรธแค้น เห็นแล้วโทสะเดือดพลุ่งราวกับน้ำร้อนเดือด หัวใจบีบรัดตัวจนรู้สึกอึดอัด เข้าใจคำว่า ใจหดหู่ เป็นอย่างนี้เอง จึงปิดทีวี เพราะเกรงจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เนื่องจากเป็นทั้งความดันโลหิตสูงและไขมันในเส้นเลือดสูง กลัวจิตใจจะเกิดตอมนมีโทสะ และมาพิมพ์คำบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ค่อยๆ ชั่วขึ้นหน่อย แต่ใจก็ไม่ผ่อนคลายเช่นเคย ทำให้นึกถึงคำบรรยายของท่านอาจารย์ตอนหนึ่งว่า เหตุการณ์ในชีวิตทำให้รู้ว่า เคยสะสมการเจริญสติปัฏฐานมาในอดีตชาติหรือไม่ ถ้าเคยสะสมมาก็จะเป็นปัจจัยให้เกิดโยนิโสมนสิการ การพิจารณาโดยแยบคาย ที่จะให้เป็นกุศล ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ใดก็ตาม ทำให้รู้ว่าตนเองคงไม่เคยเจริญสติปัฏฐานมาก่อน โยนิโสมนสิการจึงไม่เกิด ทั้งๆ ที่ได้ยินได้ฟังธรรมะมามากพอสมควร เช่น ถ้ามีกัมมัสสกตาปัญญาจริง เชื่อว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม ใครทำกรรมใดว่า ไม่ว่าดีหรือชั่ว ก็ต้องรับผลของกรรมนั้น ก็จะไม่เกิดโทสะรุนแรงอย่างนั้น เพราะรู้ว่า คนมีเวรย่อมประหัดประหารกัน จนกว่าจะหมดเวรกันไปเป็นธรรมดา หรือประจักษ์ว่า ทุกอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุ

ปัจจัย ไม่คงที่อยู่อย่างนี้เกิดแล้วก็ดับไป หรือเรื่องพระญาติของพระผู้มีพระภาคที่ทรงสู้รบกัน แม้พระองค์จะทรงห้ามถึง ๓ ครั้ง ก็ไม่สำเร็จ เพราะเป็นผู้มีเวรต่อกัน แล้วเราเป็นใคร แค่อยากให้เขาหยุดทะเลาะกันเท่านั้น จะทำให้เขาหยุดทันใจได้อย่างไร แต่ความรู้ที่ว่านี้ ก็เป็นเพียงขั้นจำ ไม่ใช่ขั้นประจักษ์แจ้ง จึงยังไม่สามารถทำให้เห็นความธรรมดาของสภาพธรรมทั้งหมดได้ ท่านผู้ใดมีเกิดโยนิโสมนสิการประการใดกรุณาช่วยบอกด้วยค่ะ

และในวันนี้ ที่ ๑ ธ.ค. ๕๖ เหตุการณ์เหล่านั้นในวันก่อนๆ ก็ผ่านไปหมดแล้ว เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น จะมีเมื่อคิดถึงเท่านั้นเอง เช่นเดียวกับทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว กำลังเกิด และกำลังจะเกิดต่อไป ซึ่งจะไม่เป็นสาระเลย ถ้ายังไม่รู้เลยว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เกิดแล้วดับไป ไม่กลับมาอีกซ้ำอีกเลย

ผ่านไปกว่า ๔ ปี ก็ยังเป็นความเข้าใจขั้นจำได้อย่างไม่ค่อยมั่นคงเหมือนเดิม ทำให้เห็นความยากและลึกซึ้งของพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันยิ่งกว่าจะเข้าถึงได้คงต้องสะสมปัญญาขั้นฟังไปอีกนานแสนนาน

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่เพียรสอนซ้ำๆ บ่อยๆ เนืองๆ ว่า ทุกอย่างเป็นธรรมะ แม้ฟังมาแล้วบ่อยๆ เนืองๆ แต่ก็ลืมบ่อยๆ เนืองๆ เช่นกันค่ะ